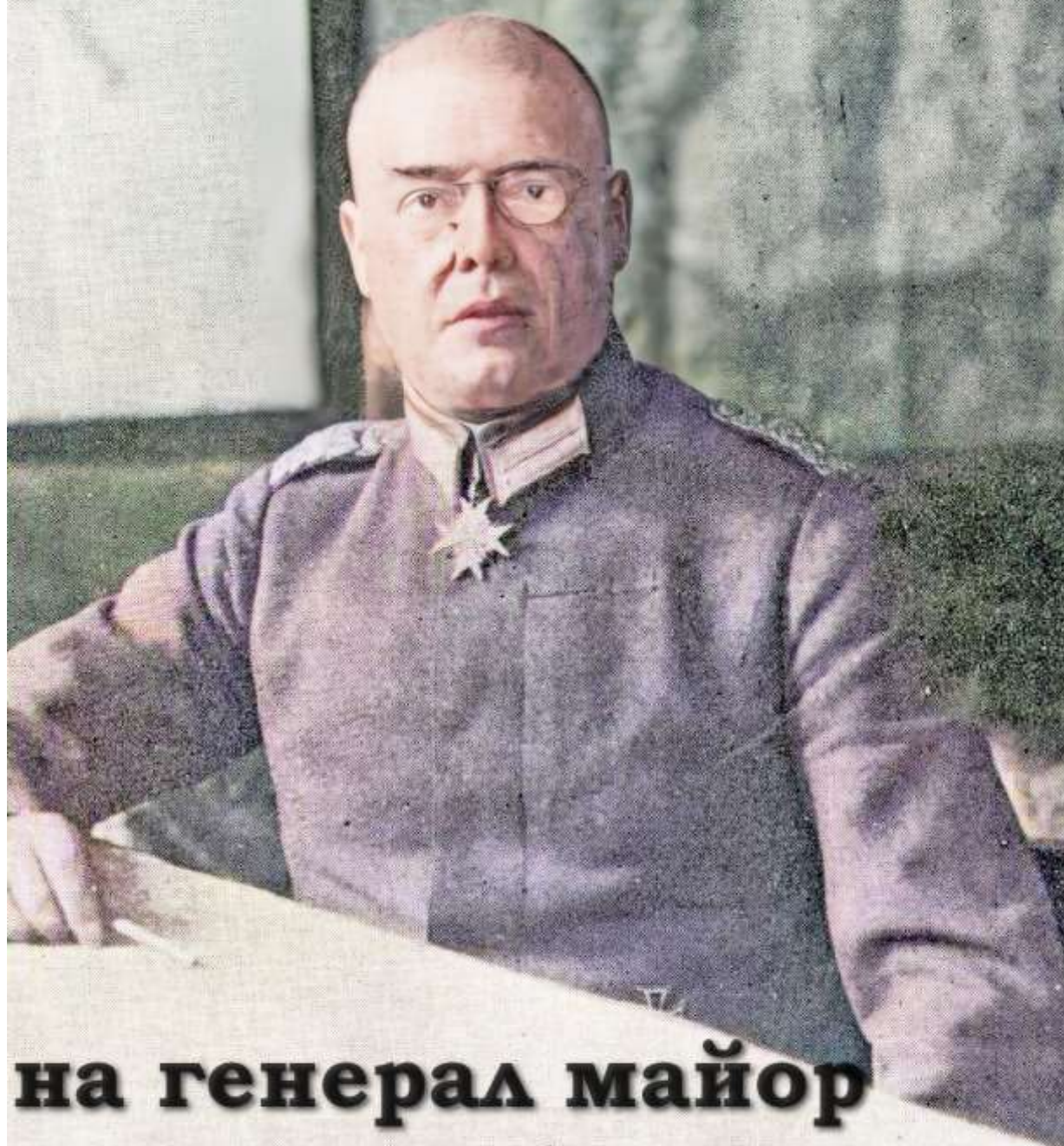

ВОЕНЕН ДНЕВНИК

1914 - 1918 г.

**на генерал майор
Макс Хофман**

ColorizePro.ru

ВОЕНЕН ДНЕВНИК (1914 – 1918 Г.)

НА ГЕНЕРАЛ МАЙОР МАКС ХОФМАН

превел Живко Войников

КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ГЕНЕРАЛ ХОФМАН

Карл Адолф Максимилиан Хофман, или както е по-широко известен Макс Хофман, е роден на 25 януари 1869 г. в Хомберг и починал на 8 юли 1927 г. в Бад Райхенхал. Той е германски генерал-майор, известен с важната си военна и политическа роля в годините на Първата световна война.

Макс Хофман израства в Хомберг като син на окръжния съдия Юлиус Хофман и съпругата му Фридерике Хофман, родена Дю Буисон. От 1879 до 1887 г. учи в гимназия в Нордхаузен. След като я завършва, постъпва като доброволец и служи три години в 4-ти Тюрингски пехотен полк № 72 в Торгау.

От 1 октомври 1887 г. до 5 юли 1888 г. е юнкер в Кралското военно училище в Нейсе. На 16 август 1888 г. получава първото си офицерско звание втори лейтенант (отговаря на нашето младши лейтенант) с „имперска похвала“ за отличен успех.

От 1895 до 1898 г. като първи лейтенант (съвр. лейтенант) постъпва в Пруската военна академия и след това е изпратен за шест месеца като военен аташе в Санкт Петербург.

От 1899 до 1901 г. Хофман работи в руския отдел на германския генерален щаб и става специалист по руските въпроси. Научава и руски език. През 1901 г. е повишен в чин капитан и остава за постоянно в руския отдел на Генералния щаб, при Алфред фон Шлифен.

По време на Руско-японската война от 1904-5 г. Хофман е германски военен наблюдател в 1-ва японска армия в Манджурия. Впечатленията си от войната, по-късно издава като отделна студия.

През 1907 г. Хофман е повишен в майор, и получава задачата да разработи плана за вероятната война между Русия и Германия. Русия все по-тясно се обвързва с Франция и Англия и започва да провежда все по-твърда антигерманска и особено антиунгарска политика, заради което в Берлин се опасяват от военен сблъсък.

През март 1913 г. е повишен в чин подполковник, и назначен в Пруското военное министерство.

През лятото на 1914 г. е назначен за заместник-командир на 4-ти Баденски пехотен полк „Принц Вилхелм“ № 112, тъй като командването на войскове части, е предпоставка за по-нататъшно повишение във военната кариера. Но това продължава съвсем кратко, и след като на 2 август 1914 г. завършва мобилизацията на новосформираната 8-ма армия, той е назначен в нейния щаб, като ръководител на оперативния отдел, и старши оперативен офицер.

Тук разработва оперативните планове за битките при Гумбинен, Таненберг и Мазурските езера.

След отстъплението при Гумбинен, въпреки спечеленото сражение, твърде предпазливият командир на Притвиц-Гафрон, иска да изтегли 8-ма армия зад Висла, но среща твърдата съпротивата на Хофман. Въпреки че в крайна сметка той е разубеден от него, да не прави това, има неблагоприятното да телефонира на началника на генералния щаб Молтке (Младши), и да се покаже като малодушен командир, искащ разреше-

ние за отстъпление. Тогава на 22 август 1914 г., Привиц, и началник-щаба му граф Валдерзее са уволнени и на тяхно място са назначени за командир Паул фон Хинденбург, с началник-щаб Ерих Лудендорф.

Хофман се познава добре с Лудендорф от Позен и Берлин, където са живели в една и съща къща. Предвид и приятелството им, както и сходните възгледи за водене на военните действия, между двамата се създава много добро сработване. По-късно когато Лудендорф си приписва авторството на плана за битката при Таненберг, Хофман написва студията „Таненберг как беше в действителност“ където доказва, че основните положения на военния план са разработени от него още преди уволнението на Притвиц-Гафрон и Валдерзее.

Като по-старши началник, Лудендорф обира лаврите, още повече че отношенията между тях значително охлаждат към края на войната, заради неразбирателство по въпроса с бъдещите западни граници на Полша.

Триото Хинденбург-Лудендорф-Хофман постига големи военни успехи на Из-

точния фронт благодарение на тактическите умения на Хофман, склонният към нетрадиционни и оригинални решения Лудендорф и енергичният, вслушващ се в съветите им Хинденбург.

Въпреки това надеждите им за решителна победа срещу Русия не се сбъдват, поради недостига на войсковы части, постоянно пренасочвани към Западния фронт.

Хофман разбира много добре това: „Руската армия не може да бъде напълно победена; можем да постигнем това само ако сме във война с Русия сами.“

Хинденбург и Лудендорф поемат ръководството на Върховното командване на армията (OHL), тъй като провалилият се Фалкенхайн, виновен за безсмислените кървави сражения и атаки на Западния фронт, довели до огромни загуби без постигане на някаква победа, е сменен през 1916 г. и изпратен в

Турция, където също се проваля.

Лудендорф поема операциите на Западния фронт, а полковник Хофман, е повишен в генерал-майор през октомври 1917 г., и назначен за началник-щаб на новия главнокомандващия Източния фронт, принц Леополд Баварски.

По време на преговорите в Брест-Литовск, Хофман действа в съответствие на политиката на райхсканцлера Бетман-Холвег, изразяваща с в непряк контрол, избягване на открити анексии, и предлага на Хинденбург анексиите да бъдат официално отхвърлени, но Германия да оформи областите, които ще останат извън политическото и административно влияние на Съветска Русия, като буферни държави. Така възникват балтийските държави.

Когато преговорите попадат в застой поради германските искания, австроунгарският външен министър Отокар Чернин заплашва със сепаративен мир между Австро-

Унгария и Съветска Русия, Хофман отговаря, че намира „идеята му за страхотна“, защото ще му позволи да изтегли 25 дивизии от австроунгарския фронт.

Големи разногласия възникват между Хинденбург и Лудендорф от една страна и Хофман от друга по въпроса за източната германска граница. Хофман е против включването на големи територии на Руска Полша и настоява само за незначителни корекции на границите.

В началото на януари 1918 г. Хофман спечелва съгласието на кайзер Вилхелм, който го смята за най-големия експерт по източните въпроси, за силно намалена „полска гранична ивица“, в която увеличаването на полското население да не надхвърля 100 000 души. Но в Тайния съвет на 2 януари 1918 г. кайзерът отново трябва да отстъпи пред Върховното командване и оттегля предложението си, въпреки че мисли като Хофман.

Това води до окончателния разрыв между старите приятели Хофман и Лудендорф. Последният заедно с Хинденбург, искат уволнението на Хофман и на 4 януари, заплашват, че ще подадат оставка, но без резултат. Кайзерът защитава Хофман. След това Лудендорф започва кампания в печата срещу Хофман, която накърнява репутацията му и го обвинява в слабост. Но ген. Хофман продължава успешно службата си като началник-щаб на Източния фронт до края на войната, под командването на принц Леополд Баварски.

Още в преговорите в Брест-Литовск, той правилно преценил, че болшеvizмът не е шега работа, а сериозна заплаха както за Германия, така и за Европа като цяло. Хофман казва съвсем ясно, че появата на Ленин в Русия е диверсионна операция на германското върховно командване, чиято цел е да изкара противника си от войната. Очакванията че това ще стане с февруарската революция и дошлите на власт демократи не се оправдавват. Тогава Ленин е финансиран и изпратен със специален влак от Швейцария в Русия, с обещанието че първото нещо което ще направи като вземе властта е да подпише примирие с Германия. Виждайки по-късно какъв кървав терор чрез масови убийства, болшевиките налагат в Русия, Хофман разбира, че са изпуснали злият дух от бутилката, който може да заплаши и Германия.

През 1922 г. заедно с индустриалеца Арнолд Рехберг, той издига идеята за превантивна антисъветска кампания. Германия трябва да се намеси в Съветска Русия заедно с Великобритания и Франция. Съветското правителство трябва да бъде свалено чрез съвместна военна намеса, на негово място трябва да се постави конституционно руско правителство и Русия да бъде възстановена икономически и политически като равноправен член на Европа. Естествено „цената за услугата“ трябва да е проникването на германските капитали в Русия и използването на нейните природни ресурси.

През 1926 и 1927 г. в Лондон се провеждат срещи под ръководството на холандския индустриалец Анри Детердинг, на които разгорещено се обсъжда плана и неговото изпълнение. Анри Детердинг е готов да финансира осъществяването на проекта, като дава пари на Макс Хофман.

Но въпреки това, планът на Хофман не намира отговор сред ръководството на Райхсвера. Там имат точно обратните намерения, предвид изолацията на Германия от страните-победителки, военното сътрудничество във военния сектор е възможно само със Съветския съюз. Доминираната от социалдемакратите Ваймарска република признава болшевишкия режим за легитимен и се сключва договора от Рапало за двустранното сътрудничество със Съветска Русия.

И не само това, след Първата световна война, европейските държави са твърде изтощени, за да започват нова кампания, те дори не защитават съюзника си Гърция, срещу армията на Мустафа Кемал Ататюрк, който я изхвърля от Одринска Тракия и Смирненския вилает, присъдени ѝ според Севърския мирен договор от Версайската система.

Освен това омразата между англичани и французи от една страна и германци от друга е твърде голяма, и не може да се мисли за никакви съвместни действия при това с неясна цел, спасяването на Русия и косвено Европа от болшевизма. Практичните европейските кабинети просто си затварят очите и постепенно приемат Съветска Русия като факт. Пръв това прави Лойд Джордж в Англия, а след това и французите.

От 1919 до 1927 г. Хофман живее в Берлин, със съпругата си художничката Кори-на-Ирена Хофман. Умира твърде рано, на 58-годишна възраст.

Той е оставил няколко свои работи, публикувани след смъртта му, в двутомно издание *Die Aufzeichnungen des Generalmajors Max Hoffmann*. Berlin 1925., вт. изд. 1929. или „Записките на генерал-майор Макс Хофман“. Съответно първият том съдържа студията „Руско-японската война“, „Военен дневник 1914-1918 г.“, студията „Таненберг, как беше в действителност“ и статията „Размисли за 1914 г.“, а вторият том – обобщаващият труд „Войната на пропуснатите възможности“, статиите „Пролетната офанзива през 1918 г.“, „Болшевизмът“ и „Всички пътища водят до Москва“.

В Съветска Русия следят с интерес трудовете на генерал Хофман и след издаването им в Германия някой от тях („Войната на пропуснатите възможности“, „Таненберг как беше в действителност“, „Военен дневник 1914-1918 г.“), но със съответните съкращения, наложени от болшевишката цензура, тъй като прави напълно достоверен анализ на болшевизма, но в неговата най-ранна, жестока и човеконенависническа ленинско-троцкиска форма, на която той е съвременник.

Макс Хофман критикува грешките допуснати от Фалкенхайн, Лудендорф и Хинденбург, като представя собствените си решения, как той би постъпил на тяхно място. Разбира се, както се казва, „когато колата се обърне, пътища много“. За наше най-голямо съжаление, въпреки че германският войник превъзхожда в пъти своите противници от Антантата, поради различни причини, субективни и обективни, войната беше загубена. Тук обаче трябва да посочим, че огромна вина за това носи и България, която допусна пробива на Добро поле, защото след Солунското примирие, съдбата на Централните сили, вече беше окончателно решена в рамките на два месеца.

МИСЛИ ЗА 1914 г.

Когато подходим към въпроса за Голямата война, първият въпрос, който ни идва на ум е: Кой е виновен? Кой беше виновен за това, че народите по целия свят години наред се избиваха, и милиони хора загинаха в битките с най-съвременните оръжия. Кой е виновен, че старият ред в Европа се срина до основи, и европейските народи днес не могат да се възстановят, вече осем години по-късно?

Обстоятелството, че позорният мирен диктат на Версай едностранно прехвърли вината върху Германия и че това твърдение беше потвърдено писмено от победените като вярно¹, очевидно не води до никакъв напредък в историческите изследвания.

Публикациите след войната от всички кабинети, мемоарите на голям брой съвременни държавници доказваха, че твърдението: „Германия е виновна за войната“ не отговаря на фактите, нито германският император, нито германският народ са искали войната и не са имали нужда от нея.

Тогава кой желаше войната или кой имаше нужда от нея? Отговорът на този въпрос е: Суетата на Франция и Русия.

Във Франция не можаха да преодолеят поражението от 1870/71 г., загубата на Елзас-Лотарингия. Систематично още от сключването на мира през 1871 г., френският народ се настройваше с идеята за отмъщение. Четете учебниците за френски училища, не само тези по история, а дори детските книжки. Там непрекъснато се повтаряха отно-

¹ Просто бяха заставени насила да го подпишат. (б. пр.).

во и отново историите за рицарски благородните французи, които са били нападнати² от източните варвари, които им заграбили две от най-красивите френски провинции.

В продължение на десетилетия Франция се стремеше за генерално разрешение за целта, която си беше поставила още от 1871 г. и не беше я забравила нито за секунда: повторното завоюване на Елзас-Лотарингия и възстановяване на военната слава, изгубена в кампанията от 1870 г. Франция искаше война и я търсеше с фанатизма на народа си, възпитан в тази идея.

Русия също имаше нужда от война. Цялата ситуация в гигантската империя, гнилата държавната администрация, липсата на образована средна класа, незавършената аграрна реформа, накратко, състояние на нещата, от което само един гений можеше да изведе Русия, я тласкаха неумолимо към революция.³

Само една победоносна война можеше да съживи царската идея и в съчетание с цялостна аграрна реформа да спаси империята. Разбира се: тя трябваше да бъде победоносна. Последствията от поражението във войната с японците, към които преди това руснаците се отнасяха с презрение, още през 1905 г. показаха, че поражението ще доведе до незабавна революция.

Тези условия тласкаха Франция и Русия една към друга, в прегръдка (доп. пр.: неречена „сърдечно съглашение“ от фр. *Entente* – съгласие).

Но Двойният съюз беше по-слаб от Тройния съюз⁴ на Централните сили и трябваше да бъде укрепен.

Започна ухажването на Англия. Тук определено се прояви вината на Германия за войната. Германската политика никога не предполагаше, че двете най-антагонистични сили в Европа – Англия и Русия, ще постигнат споразумение въпреки многото си точки на противоречия.

Това лесно можеше да бъде предотвратено, особено след като самата Англия първоначално предпочете споразумение с Германия пред руско-френския съюз. По време на канцлерството на Бюлов, Англия на няколко пъти се опита да постигне споразумение по всички въпроси от взаимен интерес с Германия. Тя се тревожеше от разрастването на търговията на Германия по света и изграждането на собствен флот.

Трудно е да се каже кой е виновен за провала на англо-германско споразумение. Дали Бюлов е следвал идеите на злополучния г-н Холщайн⁵, който твърдеше, че спора-

² Агресорът през 1870 г. е Франция, а не Прусия. (б. пр.).

³ Авторът забравя за пагубната идеология на панславизма, аналог на френския реваншизъм. Русия обвинява Германия и лично Бисмарк, съвсем несправедливо за резултатите от Берлинския конгрес през лятото на 1878 г. Така некадърното руско политическо и военно ръководство и лично най-големия виновник – император Александър II, си измиват ръцете, прехвърляйки собствената си вина, върху „неблагодарния съюзник“, а това води до нагнетяване в обществото на панславистката истерия, която при следващият император, твърде ограничения и бездарен Александър III, става господстваща идеология. Създават се митовите за германския *Drank nach Osten*, за вековната борба на германството и славянството и пр. измислици, живи и до днес в руската пропаганда, която не се е променила много за последните 150 години. (б. пр.).

⁴ При условие че третият участник е Италия, изкл. слаба и неблагонадежна страна. Известна е мисълта на Хинденбург, казана на Хитлер, когато става райхсканцлер: „С Италия е най-добре да си нямаме работа, нито в мир, нито във война“. (б. пр.).

зумение между Англия и Русия е по принцип невъзможно завинаги, и това е повлияло на кайзера, или не е могъл да даде на германската политика определена и ясна посока за следващите десетилетия, това не знаем. Единствено райхсканцлерът, принц Бюлов, може да ни отговори, но беше очевидно, че той се отнесе студено към английските предложения.

Но съвсем отделно от английските опити за постигане на споразумение с Германия, канцлерът Бюлов⁶ имаше две възможности да осигури политическото бъдеще на Германия за по-дълъг период от време. Той видя, че Англия и Русия изпаднаха в затруднено положение, едната заради Бурската война, а другата – заради Японската война. Използването на тези две възможности в полза на Германия означаваше, че поне в единия случай нашата почтеност и добра воля бяха поставени под въпрос.

По това време германският император даде на ръководителя на военната мисия, изпратена в руската армия да участва във войната, полковник Лауенщайн собствено-ръчно написано писмо до цар Николай, в което го уверява в приятелството си и му казва спокойно да изтегли войските от германската граница и да ги изпрати в Азия, ако е необходимо.

И в този случай Германия щеше да запази мира при всякакви обстоятелства. Благодарностите за това писмо бяха публикувани в официалния труд на руския Генерален щаб за войната. Генералният щаб цитира това писмо и заяви, че те са разчитали на уверението, т.е. думата на германския император, не беше пренебрегната.

Но се случи това, което нашето външно министерство смяташе за невъзможно: Англия и Русия се разбраха помежду си срещу нас. Започна трескавата предвоенна подготовка.

И Франция впрегна всичките си ресурси, като въведе отново тригодишна военна служба. Тази мярка не може да бъде постоянна. Тя трябваше да ни посочи, че нашите противници, се готвят в кратки срокове за войната срещу Германия.

Какво направихме ние, „виновниците на войната“, дори не увеличихме армията си, а това което направихме след дълъг период на колебание, беше толкова скромно, че даже членовете на левицата в Райхстага предложиха армията да се увеличи повече. Ако имавме още два армейски корпуса, руския войник вероятно никога нямаше да стъпи на пруска земя.

Не твърдя, че катастрофата при Марна можеше да бъде избегната, защото се дължеше повече на лошото командване, отколкото на липсата на войски.

Ние също трябваше да притиснем даже и насила нашия съюзник Австро-Унгария, за да гарантираме, че тяхното военно командване ще подобри състоянието на своите армии.

Не всички в Германия и почти никой в Австро-Унгария не вярваха, че Италия няма да изпълни съюзните си задължения и ще застане редом с враговете, срещу своите бивши съюзници, ако избухне европейска война. Ако генерал Пелу⁷ все още беше жив, когато избухна войната и ако нашата дипломатия не беше улеснила измяната на Италия, може би щяхме да я задържим.

⁵ Фридрих фон Холицайн, дипломат близък до Бисмарк. Бил е служител в различни посолства в Петербург, Рио де Жанейро, Лондон, Вашингтон, Флоренция и Копенхаген. Участва в Берлинския конгрес, като един от секретарите отговарящ за печата. През 1880-те год. се дистанцира от Бисмарк и неговата проруска политика, и издига идеята за съюз с Великобритания. През 1891 г. става таен съветник (година след оттеглянето на Бисмарк), но през 1904 г. когато Великобритания се присъединява към руско-френското Съглашение, неговите виждания претърпяват крах, и през 1906 г. е пенсиониран. (б. пр.).

⁶ Бернхард фон Бюлов, канцлер от 1900 до 1914 г. (б. пр.).

⁷ Леоне Пелу (1837 – 1907) е италиански генерал и политик, командва Алпийските войски на Италия. (б. пр.).

Антантата, беше създадена, за да атакува Централните сили, като временна структура, предвид разнообразните и противоречиви интереси на участниците в нея. Въпросът беше, дали трябва да се изчака още година, за да се навакса изоставането във въоръжението, напр. в тежката артилерия на полевата армия, където Германия определено имаше преднина. Тогава войната щеше да избухне през 1915 г. вероятно по някаква друга причина.⁸

Германия никога нямаше да я започне. Никога в историята не е изричана по-голяма лъжа от тази, че Германия носи главната вина, за началото на войната. Нашата вина е ограничена, свежда се до нашето географско положение, до ефективността на нашата промишленост и търговия и некомпетентността на нашите дипломати.

Когато на 28 юни 1914 г. австроунгарският престолонаследник и съпругата му паднаха под изстрелите на сръбския атентатор, малцина подозираха надвисналата заплаха от война.

За съжаление историята на убийството и извършителите все още не е напълно изяснена за да може да види дали силите, действащи зад кулисите, са пуснали убиеца с надеждата, че предвид горещите политически условия в Европа, актът ще доведе до желаната война.⁹ Силите стоящи зад убийството вероятно се страхуваха, че преговорите водени през 1914 г. от Кюлман, тогава съветник в посолството ни в Лондон, завършени в края на юли ще доведат до англо-германско споразумение¹⁰, което трябваше да бъде подписано на 4 август 1914 г., и щеше да направи невъзможна агресивната война, планирана (доп. пр. от Париж и Петербург) срещу Германия. Ако това е така, дипломатията е направила каквото може.

Суровите формулировки на ултиматума на Австро-Унгария към сръбското правителство, независимо дали е виновно или не за престъплението в Сараево, мълниеносно промениха политическата ситуация, и Европа се плъзна в световна война с двата крака.

Какви измерения ще вземе тази война и колко дълго ще продължи? Тогава в първите дни на август 1914 г. никой не знаеше.

Покойният фелдмаршал граф Молтке беше посочил няколко пъти, че силата и ресурсите на съвременните държави са толкова големи, че те не биха признали лесно поражението си дори след първоначални неуспехи, така че една съвременна война може да продължи седем, дори тридесет години. Но хората не повярваха на стария войник, а на съвременните банкери и индустриалци които твърдях в един глас, че една война днес не може да продължи повече от три – четири месеца.

⁸ *Можеше да избухне още през 1913 г., когато Австро-Унгария иска да помогне на България по време на Междусъюзническата война, като нападне Сърбия. Тогава ѝ попречат Германия и Италия. В Берлин са наясно, че Русия ще защити любимката си Сърбия и ще нападне Австро-Унгария, което означава начало на обоевропейска война, защото Германия трябва да помогне на Австро-Унгария, а Франция ще нападне Германия. А самата Германия не желае война, както тогава, така и година по-късно. (б. пр.).*

⁹ *Днес историята знае, че това е точно така. Сърбия искаше да разпали голяма война, за да се разшири за сметка на Австро-Унгария, но не играеше авантюристично като в 1876 г. срещу Турция, а съвсем планирано в крак с руската шовинистична панславистка политика. Без сигурен гръб в Петербург, „Църна рука“ никога нямаше да извърши това кърваво престъпление! (б. пр.).*

¹⁰ *Още в края на 1913 г. Рихард фон Кюлман преговаря с представители на британските външни и колониално министерства за бъдещото разделяне на португалските и белгийските колонии в Централна Африка. Договореното споразумение е одобрено от правителството в Берлин и е подписано през октомври 1913 г. от държавния секретар на германското колониално ведомство Вилхелм Золф. По отношение на съдържанието двете страни се споразумяват, че в бъдеще Германия ще има право на Ангола, с изключение на граничната зона със Северна Родезия, както и на о-вите Сао Томе и Принсипи, докато Англия ще получи южен Мозамбик. Той предупреждава правителството си, че надпреварата във военния флот, насърчавана от германския адмирал Тирпиц, ще застраши всяко подобрене на германско-британските отношения. (б. пр.).*

Лорд Кичинър¹¹ прогнозира, че войната ще продължи или три седмици или три години. Той искаше да каже: или германската армия ще победи Франция за няколко седмици и ще я принуди да сключи мир, или французите ще успеят да устоят на първия натиск на германците, тогава войната ще продължи дълго време.

Чрез участието на Япония и обстоятелството, че Англия и Франция бяха принудени да извикат цветнокожите си спомагателни войски, за да участват във войната, тя надхвърли обхвата на европейска война и колкото по-дълго продължаваше, толкова повече народи привлече да участват.

Дали е било практично Антантата да извършва военни действия в колониите си, като обучи чернокожия, как да застреля белия човек, да изнасили жена му и да отведе семейството му в плен, е явление, което ще предизвика сериозни съмнения дори и в Англия в момента. Така престижът на бялата раса претърпя непоправим удар. Англия и Франция ще платят за това в обозримо бъдеще.¹²

Вече можем да видим бунтовете в Китай, свободата и въстаническите движения на жълтите народи в Азия днес. Ще минат само няколко години, докато чернокожите народи последват примера с искането за равни права, изгонването на белите и свиване на тяхното превъзходство.

Ако сравним населението и въоръжените на Централните сили с този на Антантата, резултатът е, че Антантата има огромен превес. В началото на войната от едната страна са около 130 милиона, от другата страна – над 730 милиона. В края на войната 25 държави с около 1 350 000 000 души са във война с Централните сили. Разбира се, съотношението на воюващите войски в началото на войната е малко по-благоприятно за Централните сили. Трите милиона войници Германия и Австро-Унгария се противопоставиха на Франция, Русия, Белгия, Сърбия и Англия, разполагащи общо с 5,5 милиона. Въпреки това, аз съзнателно цитирах огромното числено превъзходство на противниковите народи, за да покажа какъв човешки резервоар имаха на разположение на нашите врагове за допълване на своите армии и за създаване нови части.

Предимството на Централните сили беше, в съсредоточаването на войските на по-малка територия, по-бързата сглобяемост и маневреност, за нанасяне на удари по-бързо срещу всяка точка на Антантата, но пък тя успя да се възползва от численото си превъзходство.

Военният план на Централните сили трябваше да се стреми към решаващ успех възможно най-бързо чрез сглобяване и маневриране на войските; всяка загуба на време в беше вредна и трябваше да се избягва.

Планът на нашия известен началник на генералния щаб, граф фон Шлифен¹³, вземаше предвид тази гледна точка. Той планира да противодейства на числено превъз-

¹¹ Хърбърт Кичинър, военен министър, загива през 1916 г., когато корабът на който пътува до Русия се натъква на германска мина. (б. пр.).

¹² Днес това е особено видимо. (б. пр.).

¹³ Алфред фон Шлифен (1833–1913) е граф, пруски фелдмаршал и опитен стратег, началник на германския генерален щаб от 1891 до 1905 г. Той е известен със своя разработен военен план за действие, благодарение на който Германия може да се бие на два фронта едновременно, срещу Франция и съюзникът ѝ Русия. Известен е неговият „План на затварящата се врата“ или „Планът Шлифен“ (съставен през 1905 г.). Той придвижва блицкриг срещу Франция, с продължителност около 40 дни с последващо обръщане на всички сили на изток, срещу Русия. Същността е голяма заобиколна маневра, т.нар. „влизване с десния фланг“ – концентрично полуобкръжение на френската армия през Белгия и Пикардия и превземането на Париж. Кулминацията е пълното поражение на френските войски, притиснати до германската граница, зашеметени от появата на цялата германска армия в техния тил. За да осъществи този изключително смел план, Шлифен е готов да пожертва временно дори отбраната на самата Германия, отивайки до пълното предаване на Източна Пруссия до р. Висла на руснаците и пасивната защита на Лотарингия с минимални сили на левия фланг. Добре известни са думите на Шлифен на смъртния му одър: „Укрепете само десния фланг.“ По време на Първата световна война планът Шлифен е изменен. По инициатива на кайзер Вилхелм II, отбраната на Източна Пруссия е засилена и войските за основната атака – т.нар. „десен фланг“, са фатално отслабени, до 1-ва и 2-ра гер-

хождащите ни френски войски, с бърз марш на германската армия през Белгия със силно дясно крило. Струпването на противниковите сили около Белгия трябваше да бъде взето под внимание, защото френската източна граница беше добре защитена от укрепления, и един пробив в тази посока, щеше да отнеме твърде много време.

Лявото крило на германската армия беше базирано в Мец и тази крепост формираше стожерната точка на левия фланг в германското настъпление. Тук са планирани малки сили за защита на Елзас срещу френска атака, и в случай на спешност, южната част на Елзас трябва да бъде отстъпена и евакуирана. Ударът на силното германско дясно крило трябваше бързо да привлече всички френски войски, които бяха напреднали към Елзас или Баден, обратно във Франция.

Съображенията, на които граф Шлифен създаде своя план за разгръщане, са подробно описани в архивите на Райха (том I, стр. 55) и са абсолютно убедителни.

Защо неговият приемник, генерал-полковник Молтке (младши), първо малко, а след това все повече и повече, се отклони от плана на Шлифен, е неразбираемо.

Архивите на Райха не дават обяснение за това, а все още живите офицери, сътрудници на граф Шлифен също не дава яснота по въпроса.

Планът на Шлифен е създаден през 1905 г. и предполага война само срещу Франция и Англия. Руската империя, тогава е отслабена от войната с Япония

и революцията, и тогава не се смяташе за сериозен противник.

Но Русия възстанови военната си сила след злополучната война, разшири своите стратегически железници с помощта на френски заеми и подобри въоръжението и оборудването на армията си. Тогава нашият Генерален щаб естествено си зададе въпроса: планът на Шлифен все още ли е правилен и приложим? Ние не само трябва да се занимаваме с Франция и Англия, но и с милионната руска армия?

Имаше поддръжници на предложението: „Нека останем в отбрана на запад и да поведем по-голямата част от нашата германска армия срещу Русия, като я бием първа, за да си осигурим чист тил“.

Никога не съм разбрал тази идея. Разбира се, ако бяхме разположили по-силни сили на изток, щеше да е лесно да напреднем на юг от Източна Прусия, за да попречим на австроунгарците, атакуващи от юг да протегнат ръка и да отделят Полша от Русия.

Ние обаче постигнахме малко или нищо от гледна точка на изхода на войната, тъй като по време на нашето настъпление, след края на германското разгръщане, се натъкнахме само на руските войски, разположени в гарнизоните на западните им области. По-голямата част от руската армия не може да е там по това време.¹⁴ Така че увисвахме във въздуха; нямаше цел пред нас на изток в първите седмици на войната, за развърщане на основната маса от германската армия.

мански армии. Както се оказа по-късно, само планът Шлифен даваше на Германия шанс да разбие френско-руско-британската коалиция на части, тъй като във всички отношения врагът беше по-силен от Германия, с числено и материално превъзходство. (б. пр.).

¹⁴ Поради бавната мобилизация и придвижване на руските части. В началото на войната, те няма как вече да са на западната граница. (б. пр.).

От друга страна, след като руското разгръщане беше завършено, трябваше да се съобразим с напредването на великия руски валяк. А това съображение неизбежно сочеше към плана на Шлифен.

Само при неговото прецизното и ускорено изпълнение, германската армия имаше възможност да излезе победител. Дори и лявото ни крило да поддаде, при условие че цялата ни армия е концентрирана в дясното крило, след пробива на вражеския фронт с превземането на Лиеж, дясното крило, разширяващо се и напредващо към морето, трябваше да се вклини между английската и френската армия и след това с бърз марш по-нататък в посока Париж, щяхме да постигнем бърза и решителна победа срещу французите, като ги принудим да влязат в решителна битка.

ВОЕНЕН ДНЕВНИК 1914 – 1918 г.

Познан. 07.08.1914 г. Предстои ни тежка задача, толкова трудна, че едва ли може да се намери нещо подобно във военната история. Но съм напълно спокоен. Твърдо съм убеден, че ще решим този проблем. Притвиц беше назначен за главнокомандващ (б. пр. на 8-ма армия), граф Валдерзее за началник-щаб, а аз бях назначен за старши оперативен офицер от щаба.

Мариенбург. Щаба. 13.08.1914 г. Първото становище, за това как да се извърши операцията, принадлежи на мен. Ако всичко върви добре, Притвиц ще се окаже голям пълководец. Но ако не се получи, ще получим много мъмрения. Поехме върху себе си огромна отговорност, която ни натовари много. В бъдеще, когато стане ясно с какви ограничени сили е трябвало да действваме на Изток, нашите действия ще бъдат характеризирани като най-голямата дързост, която световната история е познавала. Със старшия квартирмейстер генерал Грюнерт, съм напълно съгласен. И двамата действваме заедно. Досега успяхме да подчиним главнокомандващия на нашата по-силна воля. Но Валдерзее все още се противопоставя. Да се надяваме, че в решителния момент няма да тръгне срещу нас.

Напредъкът на Запад е отличен и обещаващ. Особено важно е завземането на Лиеж. Всичко беше подготвено предварително, всичко беше проучено, но все пак, щом първият опит се оказа неуспешен, имаше лека засечка. Загубихме една седмица в тази кампания, но тъй като целта ни е решаваща победа на Запад, окупацията на Лиеж е двойна радост. Вярвам, че в бъдеще всичко ще върви добре и след няколко дни на Запад ще се случат още важни събития. Ето защо лаврите ще се спечелят там, отколкото тук. Но все пак не искам да се сменя с тях (б. пр. с войските на западния фронт). Тук сме оставени на произвола на съдбата, но сме напълно независими.

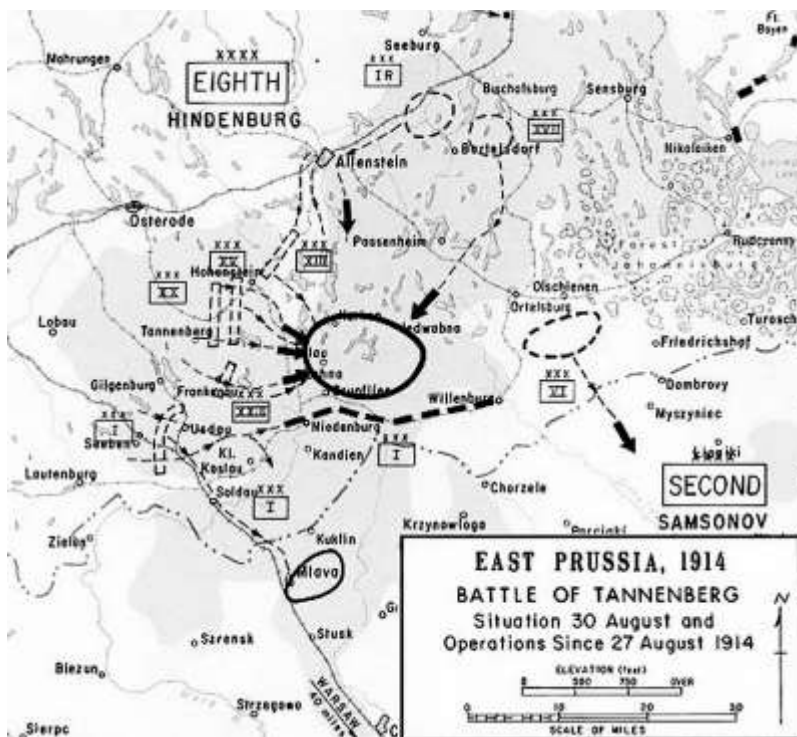
Бартенщайн. 21.08.1914 г. Вчера преживях най-тежкия ден в моята военна кариера: отстъпихме пред руснаците. Големи сили ни заобиколиха от р. Нарев, удариха ни в тила и заплашиха да ни откъснат от р. Висла. Трябваше да прекъснем благоприятното начало на битката и да започнем отстъпление. Какъв срам! Горката Източна Прусия! Бях против отстъплението, но не можах да постигна нищо. Грюнерт и аз все още се надявахме на победа. Имаше обаче малка надежда, защото командира на 1-ви корпус не изпълни нашите заповеди. Така трябваше да отстъпим, въпреки че 1-ви корпус отново плени хиляди души, взе военна плячка и прогони руснаците обратно. Поради недора-

зумение части от 33-ти пехотен полк започнаха да се обстрелват, и нелепо загина командира на полка полковник фон Фумети¹⁵. Много жалко за човека.

Мюлхаузен. Прусия. 22.08.1914 г. Битката при Гумбинен се оказа по-успешна за нас, отколкото очаквах. Жалко, че не успяха да я довършим. Почти съм убеден, че щяхме да успеем да унищожим напълно цялата руска армия. Нашата 1-ва кавалерийска дивизия се представи великолепно. Тя непрекъснато атакуваше пехотата (взе 500 пленници) и след това обърна в бягство двете руски гвардейски кавалерийски дивизии.

Остероде. 30.08.1914 г. Победа при Таненберг. Това е великолепно отмъщение за Гумбинен. Надявах се днес да си почина, но това не се случи. Не успяхме да унищожим напълно цялата банда. Днес те отново започнаха да атакуват. Но всичко е страотно. Най-малко 20 000 пленници, сред тях един генерал, много знамена, оръдия и пр. Не мога да пиша, зает съм ден и нощ. От началото на военните действия все още не съм успял да спя поне два часа без прекъсване, без да ме събудят. Всичко е прекрасно, но изключително уморително.

Маринбург. 23.08.1914

г. Има големи промени тук в централата. Върховното командване беше много недоволно, че не действяхме както предложихме аз и Грюнерт. Притвиц и граф Валдерзее са отстранени от постове си. Новият главнокомандващ е генерал фон Хинденбург, бивш командир на 4-ти армейски корпус. Новият началник-щаб е Лудендорф, който всъщност осъществи завземането на Лиеж. Такава война никога не е имало и вероятно никога няма да се повтори.¹⁶ Извършва се със зверска ярост. Руснаците изгарят всичко до основи.

¹⁵ В битката при Гумбинен сутринта на 20-ти, 33-ти полк щурмува руските позиции на височините на Едеркехмен от север и запад. Командирът на полка полковник Фумети е убит. По време на двустранната атака германските части очевидно са стреляли една срещу друга.

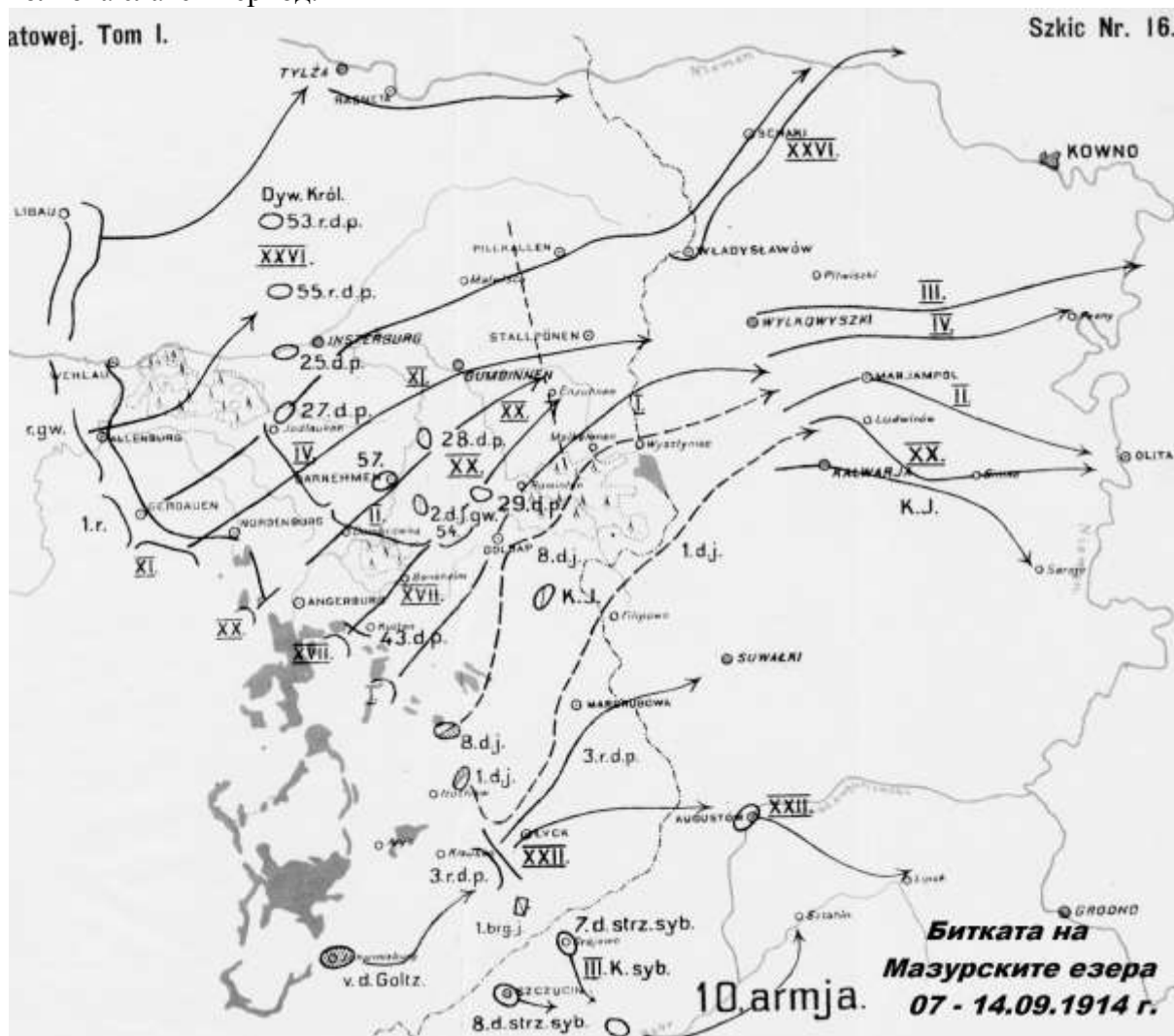
¹⁶ За съжаление се повтори само след двадесет години по-късно в още по-жесток вариант. (б. пр.).

Като цяло се чувствам добре. Мечтая само да поспя. Вчера следобед обиколих бойното поле. Всички села са изгорени. Горещи гори и хаос.¹⁷ Но нашите войници, имат висок боен дух.

Остероде. 31.08.1914 г. Успехът на битката беше невероятен. По-добре, отколкото очаквахме. 4-5 руски корпуса са унищожени и 50 – 60 000 пленници. Сред тях има двама генерали¹⁸, които сега са доведени тук. Едната руска армия е унищожена. Сега е ред на другата.

Аленщайн. 04.09.1914 г. Едва сега стана ясно колко голяма е нашата победа при Таненберг. Всети са 92 000 пленници. Това е една от най-големите победи, които историята познава, постигната с малко усилия. Имахме съюзник, за който обаче мога да говоря едва след кампанията. Бяхме добре запознати с всички намерения на противника.¹⁹

Сега се готвим за нови действия. Работата с Лудендорф е страхотна. Той е правилният човек за работата тук със своята невероятна дързост и твърдост. Засега сме в отлични отношения и се гордея, че някои от моите идеи, той ги включва в новия оперативен план. Дано всичко мине както досега. Надявам се следващите 10-12 дни да също толкова славен период.

Рьосел, 09.09.1914 г. Награден съм с „Железен кръст“ за скромното ми участие в битката при Таненберг. Никога не бих повярвал, че това най-високо военно отличие

¹⁷ Руснаците унищожават всички при отстъплението си. (б. пр.).

¹⁸ Това са генералите Николай Николаевич Мартос и Николай Алексеевич Ключев. (б. пр.).

¹⁹ Става дума за прихващането и дешифрирането на всички радиосъобщения на противника. (б. пр.).

може да бъде спечелено и на телефонната жица. Но разбрах, че там трябва да има някой, който да запази спокойствие и да преодолява трудностите и паниката, по време на битката с безмилостна грубост и воля за победа.

Инстербург, 15.09.1914 г. Втората голяма битка, т.нар. битка при Мазурските езера, приключи. Резултатът от нея все още не е напълно ясен, но я оценявам на приблизително 35 000 пленници и 180 оръдия. Руснаците загубиха много убити... Беше прекрасна операция и се готвим за нови действия. Нещата са зле за австрийците. Те поискаха помощ и ние, с по-голямата част от нашата армия, ще им помогнем в Силезия и след около шест дни ще стигнем до Опелн.²⁰ Досега сме разбили около 15 руски корпуса, 8 кавалерийски дивизии, но има още много пред нас.

Бойтен, 23.09.1914 г. Вчера имаме първия скандал с австрийците. Те не искаха да се съгласят с нас. След енергичното обяснение днес са готови на всичко.

26.09.1914 г. Нещата вървят зле за австрийците. Мисля че в продължение на последните 20 години, те нищо не са направили за армията си и не са вложили в нея никакви средства.

Миехов, 29.09.1914 г. При предишните операции целта беше ясно посочена, или към Неманската армия, или към армията на р. Нарев. Този път всичко все още е неясно.²¹ Отначало имаме блестящ успех. В момента на настъплението ни, руската армия е изоставила австрийците и сега се оттегля зад Висла. Все още не е ясно накъде ще бъде насочен нашият удар и зависи изцяло от новините, които ще получим.

Келце, 02.10.1914 г. Ще останем тук няколко дни – колко, зависи от това дали ще спечелим или не. Не вярвам да загубим, но не е напълно изключено. Трябва да се съобщи с австрийците, и в същото време, да оставим най-добрия си корпус в Източна Пруссия. Но предполагам, че ще мине добре. Може да стане много хубава операция, но има и някои недостатъци. Ако се получи добре, ще преминем Висла, ако не се получи, ще продължим да сме в защита. Вече имаме един голям успех: руснаците оставиха австрийците и отстъпиха. Това е голям успех, във военно и политическо отношение. Най-накрая можем да получим глътка въздух тук, на Изток, само ако спечелим значима победа.

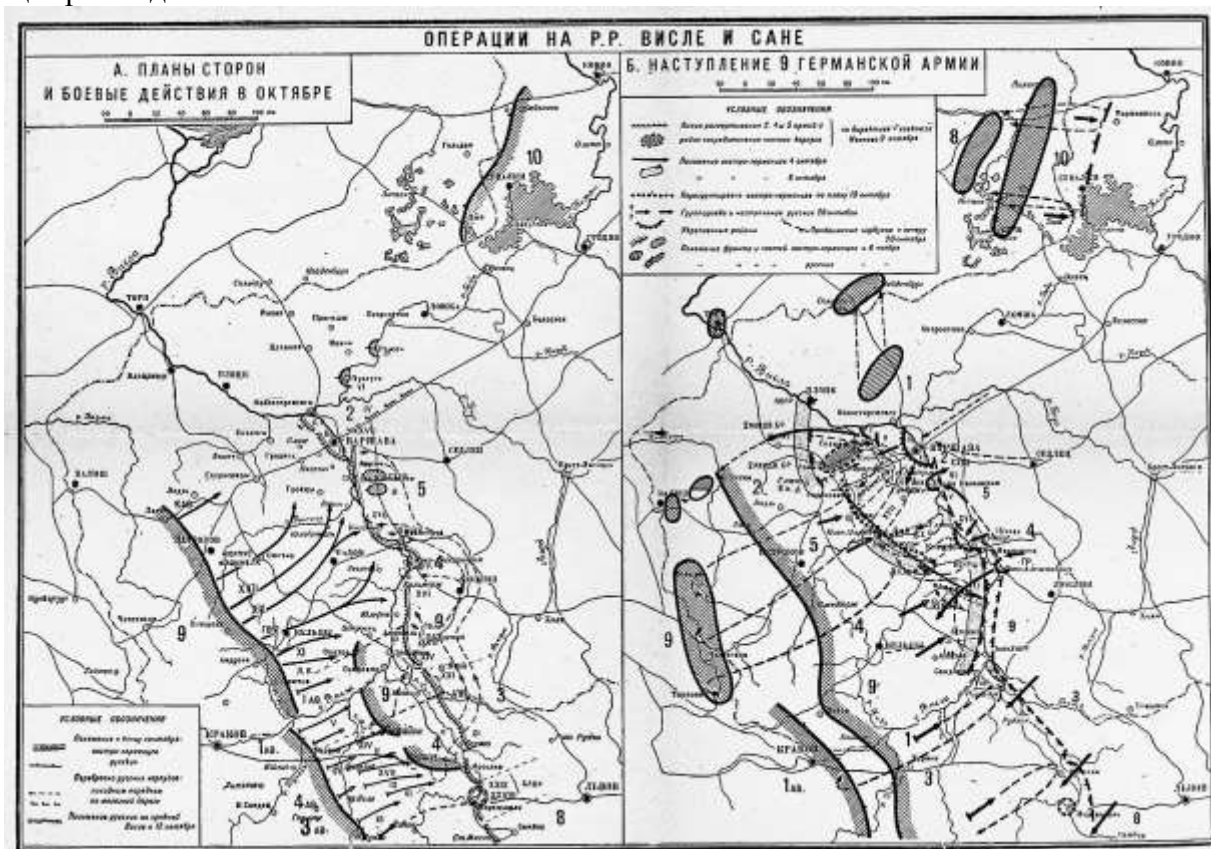
06.10.1914 г. За съжаление, тук не спечелихме. Руснаците успяха да се измъкнат отвъд Висла. Общо взехме само 3000 пленници. Стратегическия ни успех е по-голям, тъй като цялата руска армия, която настъпваше срещу Австрия²², в момента отстъпва. Победите ни стават все по-малки. Руснаците бяха толкова изплашени, когато тръгнахме срещу тях, че спряха да пресичат Висла, и се оттеглиха зад реката. В резултат на това успяхме да разбием само техни слаби части. Осезаемият резултат е само 3-4000 пленници, 15-20 оръдия, много картечници. Но е важен стратегическият успех. Австрийците атакуват рамо до рамо с нас, а основната руска армия, която е навлязла дълбоко в Галиция, е в пълно отстъпление. Те бяха изтеглили 9-ти армейски корпус, с който щяха да ни атакуват, но ние бяхме твърде бързи и на 5-ти вече бяхме на Висла, така че трябваше да си пробиват път с бой. Нашите хора побеждават възхитително.

²⁰ Офанзивата на австроунгарската армия в Галиция напълно рухва. Тя панически отстъпва. В подкрепа са изпратени 4 армейски корпуса и 1 кавалерийска дивизия от 8-ма армия, транспортирани до Горна Силезия, за да формират тук 9-та армия с ландверския корпус на Войриш. На 17 август Хинденбург е назначен за главнокомандващ на 9-та армия, но в същото време запазва общото командване на войските, останали в Източна Пруссия, което е възложено на генерал фон Шуберт.

²¹ На 26 септември, 9-та армия, придружавана по дясното си крило от слабите дивизии на 1-ва австроунгарска армия, неочаквано започва настъплението си към Висла, не среща почти никаква вражеска съпротива, но се натъква на непроходими пътища и на 8 октомври с големи усилия достига Висла между Йозефов и Ивангород. Австроунгарската армия успява да напредне към р. Сан без значителна съпротива.

²² Навсякъде авторът използва традиционното название Австрия и австрийци, вместо правилното Австро-Унгария и австроунгарци. Империята е дуалистична и многонационална. (б. пр.).

08.09.1914 г. Тук всичко е наред, но тези проклети австрийци! Само да бяха се пораздвижили малко! Победата, която ние им поднесохме, те я изпуснаха.²³ Стоим при Висла, руснаците са срещу нас по целия фронт. Не можем да влезем в битка. Реката е твърде широка (800 м). Малките сблъсъци все пак ни дадоха 4800 пленници и 16 до 20 оръдия. Сега работим по изключително смел план. Да се надяваме, че ще успее, иначе ще трябва да чакаме.

Радом. 12.10.1914 г. Руснаците хвърлиха срещу нас четири армии. Или по-скоро те искаха да направят това, но ние се придвижихме към тях с бързи маршове и невероятна дързост, разбихме техните предни части и не ги оставихме да преминат Висла. Вече трети ден се водят тежки боеве. Навсякъде има опити за преминаване на реката. Ние сме твърде слаби. Това е един от най-трудният момент, който преживях през цялата кампания. Непрекъснато безпокойство. Освен всичко това днес имаше фалшиво съобщение от един пилот, което едва не ни уби. Лудендорф и аз се подкрепяме, а главнокомандващият казва: „За Бога, и аз не мога да измисля нищо по-добро!“ Трябва да се надяваме, че утре всички трудности ще бъдат зад гърба ни. Един корпус още се бие и ние ще можем да му помогнем едва утре. Ако трябва да се оттеглим, няма да е голяма загуба. После ще го коригираме. Ще стоим при Висла и ще чакаме: може би австрийците ще започне да действат по малко. Докато са заети със собствените си дела, руснаците се оттеглят от Пшемишъл. Това е и изцяло наша победа.

18.10.1914 г. Сега ни предстоят по-трудни битки. Само Бог знае как ще свършат. Направихме всичко по силите си. Ние не се страхуваме от нищо, но е възможно да се наложи да отстъпим пред превъзходящите вражески сили. За съжаление, изобщо не можем да разчитаме на австрийците, иначе всичко щеше да е изключително просто. Във всеки случай постигнахме много повече, отколкото очаквахме. Това беше най-красивата операция, която сме правили досега. Руските планове са осуетени. Но 15

²³ Австроунгарската армия е трябвало да премине р. Сан и да напредне срещу левия фланг на руснаците на Висла. Но настъпателната мощ на армията се оказва толкова слаба, че не успява да премине през реката.

корпуса срещу 6, е може би твърде много. Все още се надявам да спечелим. Лудендорф вече изгуби надежда. Нищо лошо обаче не може да ни се случи. Ако трябва да отстъпваме, руснаците може да ни преследват най-много три дни, след което ще ги притисне глада. Вече наредих руските железници от другата страна на Висла да бъдат унищожени. Без железопътната линия, руснаците не могат да изхранват своите части.

21.10.1914 г. Лудендорф стана изключително нервен и основната тежест падна върху мен. Основните руски сили се движат срещу нас. Надявах се да завземем Варшава с енергичен натиск, преди руските армии да се приближат. Но въпреки абсолютно невероятната скорост на нашето придвижване, все пак пристигнахме твърде късно. Руснаците ни заплашваха от север, и трябваше да отдалечим войските си от Варшава. През нощта на третия ден нашите войници изпълниха отстъплението си толкова добре, че руснаците не забелязаха нищо. Цялата вчерашна сутрин те продължиха да обстрелват с тежката си артилерия позициите, които бяхме изоставили. Австрийските подкрепления се приближиха отдясно, утре ще започнат офанзивата си...

Смятам за най-разумно първо да довършим или французите, или руснаците. Ако разполагаме още само с 2-3 корпуса, победата щеше да е осигурена. Сега трябва да се справим с враг, който значително ни превъзхожда числено. Ако трябва да отстъпим, ще унищожим всички железопътни линии и мостове на „Царство Полша“ (б. пр. т.е. руска Полша) до такава степен, че на руснаците ще им трябват много седмици, преди да могат да напреднат... Най-прекрасни идеи ми идват на ум. Гладът и недостигът на въглища вече започнали във Варшава, както разказват войниците от една руска рота, които завчера застреляха своя капитан, и дойдоха при нас.

Конские. 24.10.1914 г. За нас е напълно неизвестно защо на Запад нещата вървят толкова бавно. Ако разполагаме с още корпуси, щяхме да приключим тук много скоро. На Запад, изглежда, са направени невероятни грешки. Най-лошото е, че Хинденбург изобщо не разбира защо отново не печелим такива победи, както преди в Източна Пруссия.

Ченстохова. 29.10.1914 г. Бяхме на път към голяма победа, безпрецедентна на Източния фронт, когато австрийците се оставиха да бъдат бити в нашия тил... Ние изобщо не се страхуваме от руснаците, дори и да ни превъзхождат три пъти, но все пак ще трябва да дадем на врага част от германската територия и да ударим другаде. Що се отнася до мен, ще благодаря на създателя, когато успеем да се измъкнем от тази проклета държава. Не можете да си представите тези пътища, тази мръсотия и паразити. Въпреки че страната е много богата и плодородна. Можете да попаднете на великолепни, живописно разположени имения, като Конские, където бяхме последните дни. Естествено, в Германия ще има голямо обществено вълнение, когато нашето отстъпление стане известно. Общественото мнение ще намери за недостатъчен нашия успех, изразяващ се в пълното разрушаване на руските железници, което ще лиши врага от възможността да доставя храна и боеприпаси за няколко седмици.

С Лудендорф сме съгласни почти за всичко, с изключение на дребни разногласия, след което той винаги накрая се съгласява с мен. На запад нещата вървят, но бавно. Те не могат да ни помогнат и се страхуват повече от нас. Вчера трябваше да ги успокоявам по телефона.

01.11.1914 г. Жалко, че австрийците не ни послушаха! Положението е много сериозно. Дори не знаем как ще издържим. Дори тук можем да останем само за кратко. Вярвам, че ние, тоест Хинденбург, Лудендорф и аз, заедно с малък щаб, ще бъдем изпратени в някоя гранична крепост, за да установим отбраната на Източния фронт там. Не получаваме никакви подкрепления от запад, напълно сме оставени на себе си. Естествено, не можем да попречим на руснаците да преминат границата. Ще трябва да вземем някои части от 8-ма армия. Да видим какво ще излезе от това. По цялата линия Ивангород-Варшава срещу нас са разположени около 20 руски корпуса. Разбихме всички руски войски, с които влязохме в контакт, но сме заобиколени отдясно и отляво... Ситуа-

цията не беше толкова сериозна. Лудендорф беше в Берлин преди три дни, за да постигне споразумение с Фалкенхайн и Грюнерт.

Позен²⁴ **11.11.1914 г.** Иначе настъплението ни досега върви гладко и се надявам след няколко дни да мога да отбележа голям успех.²⁵

19.11.1914 г. Най-голямата битка, която водим, е в ход – да се надяваме, че ще има голям успех. Според изчисления трябва да победим, но чакането е уморително.

22.11.1914 г. Бяхме бити по левия фланг. Все още не знам как ще можем да поправим и спасим ситуацията, но все ще измисля нещо. Всичко висеше на косъм. Можехме да спечелим голяма победа, но войските бяха изтощени и хората не можаха да продължат. Офицерите бяха също като пребити, а врагът беше многоброен. През последните 8 дни разбихме напълно 3-4 корпуса, пленихме около 50 000 пленници, но силите ни бяха изтощени. Въпреки това няма причина за притеснение, германската граница ще бъде задържана. Няма от какво да се страхуваме за Източна Прусия. Приблжихме Варшава от три страни, но имаме твърде малко войски. Много бях изнервен. Сега отново съм спокоен и мога да гледам трудностите право в очите. Боя се само, че силите на австрийците са изчерпани.

Предложих на Лудендорф, да отиде в Мезиер при кайзера най-късно вдругиден. Трябва да знаем за какво и с каква цел се борим. Можем да го правим дълго време, но трябва да има гаранция, че ще победят на Запад. В противен случай те трябва да спрат настъплението там и да ни изпратят сериозни подкрепления.

01.12.1914 г. Във военно отношение нещата се подобриха. Особено великолепен е ген. Морген. Един от неговите корпуси залови 36 000 пленници през последните 15 дни. Затова се надяваме да спечелим безусловно при Лодз. Във всеки случай няма да успеем да завършим похода, както се надявах преди това. За целта трябваше да вземем още няколко части. Ръководството на военните операции на Западния фронт ме ужасява. Фалкенхайн е злият гений на нашата родина. За съжаление кайзера е изцяло под негово влияние. Трябва да си помогнем сами.

Инстербург, 09.02.1915 г. Тук всичко е наред. Пак спечелихме. Само се страхувам, че руснаците ще се изплъзнат и няма да можем да ги настигнем. Досега са заловени около 6000 пленници, 15 оръдия и т.н. Силно се надявам на поне 50 000. Ще публикуваме сводката едва когато разполагаме по-солидни цифри. Лошо е със снега. На лявото ни крило при Мемел натрупа сняг до 1,5 метра, което затрудни движението на войските напред.

01.03.1915 г. Вчера ситуацията далеч не беше приятна. Руснаците, в пеши строй и с железницата, събраха около 12 корпуса и ни атакуваха по цялата южна линия на фронта. Трябваше отново да напуснем Прасниш поради лошото командване на една ландверска бригада. Сега малко по малко всичко се връща в ред.

Ако първо бяхме приключили с прочистването на Августовската гора, т.е. да вземем стотиците оръдия, тогава всичко щеше да е по-лесно. Тогава с нашата 10-та армия щяхме да се върнем по железницата и да проведем нова операция. Ще трябва да почакаме още няколко дни. Не можем да оставим заловената си плячка да лежи наоколо.

Льотцен, 03.03.1915 г. Золф и Метерних са тук от вчера, днес ги изпратихме на фронта заедно със Свен Хедин²⁶, който също е тук. Днес идва райхсканцлерът, накратко, животът тук е като лято.

²⁴ Град Познан, сега в Полша.

²⁵ На 17 ноември 9-та армия се бие победоносно близо до Лодз и вече е изтласкала руснаците на юг от Бжеззини. Ескадрон от лявото крило покрива срещу руските контраатаки от посока Новогеоргиевск. Яростните атаки на руснаците от Скерневице създават критични ситуации за 9-та армия на 24 и 25 ноември, които са преодоляни, но предоставят време на руснаците. Изпратените подкрепления от Върховното командване, пристигат на части, и твърде късно, така че руснаците успяват да затворят пролуката между Висла и Лодз, да избягат от обкръжението и да се укрепят на нови позиции.

²⁶ Известен учен и пътешественик, изследовател на Азия.

06.03.1915 г. Току-що прочетох записката на Кап.²⁷ Остро е написано. Какъв негодник! Някой мисли ли за друго, освен за победоносен край на войната? Със съвр. железопътна мрежа и с модерните спомагателни средства, подчертава Кап, за нас е много по-лесно да атакуваме Москва, отколкото за Наполеон. Този човек е абсолютно прав, само че изхожда от погрешни предпоставки.

Все още не сме победили и нямаме шанс да унищожим напълно врага. На запад сме в отбрана и без нови 8-10 корпуса също нямаме шанс да започнем успешно настъпление никъде. На Източния фронт, благодарение на големите ни победи, които постепенно успяхме да постигнем, руснаците вече не ни притискат с численото си превъзходство, както преди. Но дори и тук не сме в състояние напълно да победим руската армия. Това е възможно само ако водим войната с Русия сами. Освен това не трябва да забравяме, че австрийците са бити навсякъде. Галиция е напълно загубена за Австрия, а Пшемишъл ще падне в края на втория месец, дори ако руснаците напълно се откажат от щурмовете си, просто от липсата на храна!

Смятам за абсолютно невероятно да бъдем победени, но не сме в състояние да спечелим онзи вид победи, който ще ни дадат възможност да диктуваме условия. Казах същото на канцлера. Ние с всички наши армии стоим на вражески територии, но все пак трябва да се запитаме, какво всъщност се опитваме да постигнем. Категорично съм против откъсването на Антверпен от Белгия. Признавам и Лиеж също. Антверпен ще бъде ябълка на раздора в продължение на стотици години, освен това ще получим едно враждебно, католическо население сред което папата има силни позиции.

Разбира се, при колониите ситуацията е съвсем различна. Конго и др. трябва да получим. По същия начин тук, в Русия, съм против всякакви териториални анексии. За балтийските провинции не може да става дума; ние не сме ги завладявали и не сме в състояние да ги завладеем. Освен това местното население далеч не е германско, както ни се иска. Що се отнася до другите руски гранични територии, не трябва да вземаме нищо, освен отделни поправки на границата. И сега си имаме доста проблеми с поляците! (б.пр. иска да каже, че нови поляци не ни трябват).

Това е моята гледна точка. Вярвам, че канцлерът, с когото наскоро имах два дълги разговора, е добре запознат с този въпрос. Той много бавно взема решение; никак не му е лесно. А Кап вярва в утопии и само може да навреди. Трябва да се усмири.

09.03.1915 г. Изглежда, че цял Берлин е полудял. Постигнахме най-голямата победа, която военната история познава и три дни по-късно всички бяха в такова настроение, сякаш сме били бити, и всичко това само защото преследването спря след 200 км. Почти навсякъде пред нас са много силни руски позиции. Ние изобщо не възнамерявахме да ги превземем и се отдръпнахме малко назад, с цел да принудим руснаците да напуснат окопите си, за да ги атакуваме на открито. Цялата ни армия е на руска територия. Вярно, на места борбата е много трудна, но никоя борба не е лесна.

13.03.1915 г. Подготвихме капан за руснаците на север от Августовската гора, но те предпочетоха да избягат. И толкова тържествено обявиха, че ще ни изгонят от Гродно, че очаквах поне 20 000 пленници. Но бяха пленени само 5000. Щом забелязаха, че настъпваме от северната страна на гората, веднага се разбягаха като овце.

Беше ужасно студено. Понесохме много повече загуби от студа, отколкото от противника. Сега отново чакаме да видим дали руснаците ще решат да предприемат

²⁷ Д-р Волфганг Кап (1858 – 1922) е привърженик на твърдата анексионна политика. Публикува в началото на лятото на 1916 г., брошура озаглавена „Националните кръгове и канцлерът“ (Die Nationalen Kreise und der Reichskanzler), в която критикува предпазливата външна и вътрешна политика на Бетман-Холвег. Кап и адмирал Алфред фон Тирпиц основават Германската отечествена партия (Deutsche Vaterlandspartei), на която Кап е за кратко председател. Той става член на последния Райхстаг от 2 февруари 1918 г. Кап чувства поражението във войната като национален позор. Известен е с неуспешния си опит за преврат срещу Ваймарската република (пучът Кап-Лютвиц), осъществен съвместно с генерал Лютвиц. (б. пр.)

нова офанзива.²⁸ Изтласкахме ги на юг от Прасниш. Толкова сме силни навсякъде, че не ни е страх от изненади. Политическата ситуация също далеч не е лоша. Абсолютно вярно е, че италианците са негодници, но щяха да са глупаци, ако не се опитат да направят капитал от нашите трудности. Но защо водихме такава глупава политика, и не успяхме да принудим италианците да дойдат с нас? Защо сами обявихме война, вместо да принудим враговете си, да ни обявят война? Едва тогава Италия беше длъжна да бъде с нас по съюзния договор. Всички операции на французите и британците са в наш интерес. Съюзниците вече се карат кой да получи Константинопол и всички Балкански държави са крайно недоволни. Те не искат да видят, нито Русия, нито Англия на Дарданелите.²⁹

Щаба, 03.04.1915 г. Когато нямам какво да правя, тичам напред-назад из колибата си и все си мисля какво бихме могли да направим, за да дадем различна посока на събитията, но нищо не ми идва наум. Ние стоим много силно по целия фронт. Може би сега, когато нашите телени прегради са заредени и с ток, бихме могли да освободим войските на някои места и да ги преместим на някой фланг, та при най-малката възможност да започнем отново настъпление там. Но нямаме достатъчно сили за голяма операция. Убеден съм, че повече няма да допуснем руснаците на германска територия, но не можем да разчитаме на нещо по-важно, освен ако не ни изпратят подкрепления. Но няма шанс за това, въпреки че не разбирам защо им трябва толкова много нови части на Запад. Да се надяваме, че поне няма да повторят нова битка при Ипър. Генерал Клук, както обикновено, има късмет и все още е ранен.

Несъмнено нашето военно положение е все още благоприятно, особено поради обстоятелството, че ние с всички наши армии се намираме на територията на противника. И сме окупирали изключително ценни райони (мини за въглища, железопътни линии и т.н.), но в истинския смисъл на думата не сме спечелили никъде: нито на Запад, нито на Изток. Напротив, и французите, и руснаците са уверени в своята победа, благодарение на напълно фалшивите военни доклади, с които хранят народа и армията. Принц Хохенлое наскоро получи писмо от някаква руска княгиня. Тя му пише, че германците ѝ са смешни с докладите си за броя на заловените пленници, в които нямало нито една дума истина; че все едно не е имало Таненберг, нито разгрома на 10-та руска армия.

Малко по малко увереността им в лесна победа отслабва, но сега те разчитат на Англия, която им гарантира, че Германия, благодарение на блокадата, ще умре от глад. Всеки ден руските пилоти ни пускат прокламации: „Предайте се, хвърлете оръжията, жените и децата ви умират от глад“.

Освен това руснаците смятат, че са постигнали пълна победа над Австрия. Всъщност това е точно така. Наскоро отново трябваше да изпратим 3 дивизии в Карпатите и сега можем да се надяваме, че австрийците ще успеят да издържат, но не повече. Факт е, че в момента Австрия преживява много дълбока криза.

Изградихме много силни позиции навсякъде. С помощта на 7 дивизии, изпратени да помогнат на австрийците и някои подкрепления от Западния фронт, те ще могат да задържат своята фронтова линия.

Вторият въпрос: необходимо ли е да тъпчем на място и на двата фронта? На този въпрос трябва да се отговори отрицателно. Вината е на Върховното командване, което се оказва безполезно. Объркването при Марна беше нечувано, но това е само една от грешките. След отстъплението беше възможно да се съберат всички сили за един удар. Беше възможно да се заеме морският бряг. Нямахме нужда да се дава възможност на

²⁸ 10-та армия изтегли лявото си крило в района на Сан, за да атакува отново руснаците, ако настъпят. Но те предпочетоха да не влизат в сражение.

²⁹ Обединеният англо-френски средиземноморски флот атакува Дарданелите на 18 март. Атаката се провали. Беше решено да се предприеме десантна операция на полуостров Галиполи. Първото нападение е извършено на 25 април.

белгийците да избягат след превземането на Антверпен. Нямахме нужда да се допуска престъпна и безсмислена атака при Ипър. Но нека оставим всичко това на присъдата на историята.

Въпреки това победата все още беше възможна; Беше необходимо да се премести тежестта на всички операции на Изток. Това беше поискано и молено в началото на ноември. Но се оказахме в положението на беден роднина. Разчитаме само на това, което имаме. Дадохме ни подкрепление, но капка по капка, а не наведнъж. Грешка е, че Върховното командване напусна Берлин, където още можеше да остане.

Франция не трябваше да остава толкова дълго основен военен фронт, а ние – второстепенен. Естествено трябваше да се опитаме да победим французите и британците, преди Русия да има време да събере силите си, особено сибирските корпуси.

Но сега е крайно време да се изравнят правата и на двата фронта. Как можете да ускорим събитията? Най-лесно, ако се помирим и обединим с някой от враговете ни. Най-естественото нещо е да се обединим с Франция, което винаги съм казвал в мирните времена: ако бяхме заедно с Франция, щяхме да господстваме над целия свят. Но това е невъзможно. Франция е в плен на епидемия от реваншистка лудост. Освен това Поанкаре и хората му създадоха такъв ужас, че нито един нормален човек не може да говори. Махмурлукът все пак ще дойде, но сега такова предложение от наша страна ще бъде прието в Париж с презрителна насмешка, като знак за пълното ни поражение.

Русия: с кого ще преговаряме там? Царят нямаше нищо против, но Николай Николаевич просто ще го убие. Сега в Санкт Петербург се забелязва мирно настроение, но Николай Николаевич го потиска с някаква невероятна енергия. Например, аз съм твърдо убеден, че всички арести за шпионаж в Санкт Петербург не са нищо повече от интриги срещу привържениците на мира. Освен това какво можем да предложим на Русия? Галиция и Константинопол? А това означаваше, че започваме с предателство към нашите съюзници...

Остава Англия: британците ни мразят и са готови да ни унищожат, но ден след ден се убеждават, че това не е толкова лесно. Интересно е да се следят английските вестници. Още преди много месеци пишеха, че кайзерът трябва да бъде арестуван и отведен на остров Св. Елена и че през следващите 100 години, германците трябва да бъдат превърнати в бедни селяни и рибари. Нашите вестници са много по-агресивни от английските и може би с повече основания.

Сър Едуард Грей, Бог да го накаже, наскоро още веднъж ясно заяви при какви условия може да се стигне до мир. Англия няма да толерира завземането на Белгия, от Германия и няма да ни даде Антверпен; тя ще се бори срещу това до последния възможен момент. Лично аз съм против германската Белгия, защото ще доведе до увеличаването на социалдемократическите и ултралевите демагози. Не можем да победим Англия, поне не сега. Няма да доживеея това, и то няма да се случи по време на сегашната война. Но все пак според мен преговорите с Англия трябваше да започнат. Англия ще преговаря, има твърде много слаби места: големи загуби, особено сред офицерите, вътрешни трудности (между другото, ние надценяваме работата на нашите подводници), Египет, Судан, Индия, Дарданелите и особено Япония!

Нашите желания могат да се сведат до следното: да ни върнат нашите колонии и някои нови, предимно белгийско Конго и някои френски колонии, както и 25 милиарда. До даването на тези суми ние запазваме въглищния регион във френската Лотарингия, някои гранични зони на Русия и прилично отношения на последната към Австрия. Англия може да задържи Кале и Булон и следователно трябва да се обедини с нас, за да се защити срещу настоящите си съюзници.

Смятам, че това е напълно възможна основа за преговори. Може да греша; може да се появят и по-щастливи обстоятелства, например турски победи в Египет, въстание в Индия или дори някакво земетресение, което до подобри положението ни. От друга страна положението ни може да се влоши заради Италия, Румъния, пълния крах на Ав-

стрия или нещо друго. Приблизително в този смисъл фелдмаршалът писа на канцлера онзи ден.

30.05.1915 г. Негово Величество е изцяло под влиянието на Фалкенхайн и това не ни харесва. Военната обстановка е такава, че всичко тук постепенно замира. Естествено, умишлено ние сме изместени на заден план. Още преди разбрах, че тези хора не ме харесват. Като се сетя, само половината ми познати ме обичат. Най-малко кадрните хора, естествено не ме вземат предвид, но това не ме трогва много. Седим и чакаме да видим дали висшето командване ще ни отнеме последните две дивизии, които набрахме от целия фронт, за да направим нещо отново. Ако ни се наложи за Галиция, ние отново ще трябва да поддържаме отбранителна позиция. Разбира се, не можем да преценим колко части ще ни бъдат необходими тогава. Общо взето на Изток нещата са добре, Макензен дори се справя страхотно. На Запад има по-силни атаки. Несъмнено не е възможно да пробием фронта, но „тези битки изискват много жертви“.

16.06.1915 г. Нищо ново тук във военно отношение. Върховното командване продължава да ни отнема всичко, така че сме щастливи, ако успеем с това, което имаме. Не мога да преценя, дали всичко е наред.

Льотцен, 18.06.1915 г. Седим и чакаме да видим дали Върховното командване сега ще отнема и последните две дивизии, които събрахме от целия фронт, за да направим нещо отново. Ако имат нужда от тях и в Галиция, ние трябва да останем в чисто отбранително положение. Ние не можем да преценим дали е необходимо. Иначе на целия Източен фронт нещата са добре, а при Макензен дори са отлични. Чухме за много сериозни атаки на Запад, те няма да свършат скоро и това ще ни струва огромни жертви.

20.06.1915 г. Нищо ново. Нямаме сили за по-голямо начинание, а Върховното командване няма да ни даде нищо. Дали не може, или само иска да ни попречи да впечатлим общественото мнение с една голяма победа, аз, разбира се, не мога да преценя. Вярно е, че сега разполагат всичко там долу в Галиция, но съм любопитен да видя какво ще направят след превземането на Лвов. С 2 корпуса можехме отново да постигнем хубава победа.

29.06.1915 г. Малко бързам, тъй като трябва да изпратя голяма телеграма до Плес. Трябва да доложим какъв според нас ще бъде по-нататъшният ход на събитията. Въпросът е малко труден, тъй като съм на различно мнение от Лудендорф и Бокелберг. Не мога да направя нищо повече от това да защита своето мнение.

30.06.1915 г. Снощи и тази сутрин ми се наложи да защита идеята си. След това повикахме четиримата армейски командири. Всички са на моето мнение. Лудендорф сега също беше убеден. И Върховното командване вече се намеси. Те иска нещо, за което ние сме твърде слаби.

02.07.1915 г. Току-що се обади по телефона Бокелберг, който пътува с шефа, за да ни каже какво да правим – нещо различно от това, което искахме. Съжалявам, мислех, че нашата идея е по-добра и по-ефективна. Е, така ще бъде, поне няма да ни отнемат нищо. Толкова се радвах за другата операция, щеше да е толкова хубаво. Шефът ще се върне тази вечер в 23 ч. и ще бъде бесен.

05.07.1915 г. Вечерта успях бързо да стигна до вечеря с командващия армията генерал фон Белов. Смятам го за един от най-ефективните и интелигентни армейски командири. Прекарахме около 12 часа с него и спорихме за това, че Върховното командване отхвърли нашето предложение и ни нареди да направим това, което всички, и Лудендорф на първо място и аз, смятахме за неподходящо. Върховното командване не хареса нашето предложение. Лудендорф се връща от Познан ядосан.

06.07.1915 г. Ерни Хохенлое, който беше с нас толкова дълго време, ни напуска тази вечер, защото е назначен за посланик в Константинопол. Не знам дали Вангенхайм е болен, както казват, или е сменен. Хохенлое вероятно разчита не толкова на личния

си интелект, колкото на семейните си връзки с краля на Румъния (който му е шурей) и на приятелството си с българина от Кобургската династия.³⁰

07.07.1915 г. Вече се придвижваме, за да осъществим заповядана атака. Не смятам, че посоката и районът са подходящо избрани, но правим всичко възможно, за да успеем. Ние, или по-скоро върховното командване, има късмет – руснаците изтеглят значителни части от нашия фронт и ги изпращат към Галиция.

09.07.1915 г. ...С Върховното командване става все по-зле и по-зле. Тези хора се чувстват зле в деня, когато не ни създават трудности. Сигурно се надяват един прекрасен ден търпението ни да се изчерпи и да направим някоя глупост. Трябва да издържим и това.

10.07.1915 г. Днес Върховното командване ни изпрати генерал Тапен, началник на Оперативния отдел. Той дойде при нас със специален влак, за да види дали всичко е наред. Въпреки че каза друго, случаят е точно такъв. Човек може да си представи яростта на Хенденбург и Лудендорф. Понесох всичко това с голямо хладнокръвие и дори продължавам да настояват за плановите си. Въпросът е на 13-ти, 14-ти и 15-ти (юли) да започне решителна офанзива по целия Източен фронт. Да се надяваме, че ще успеем.

11.07.1915 г. Утре до обяд тръгваме за нашия южен фронт, т. е. по направлението Млава – Прасниш; вдругиден започваме настъпление там, а на следващия ден в Курландия. Макензен също започва голяма офанзива на 14-ти. Да се надяваме, че ще успеем. Всички приготовления са направени. Изглежда, че предвидих всичко, но все пак оставам на мнението, че ще е по-добре да насоча всичките сили към Курландия и там да започна настъпление с големи сили, разположени близо до Ковно.

15.07.1915 г. Офанзивата на групата на Галвиц е пълна изненада за руснаците. С първия си удар заехме три укрепени позиции, защитавайки първата линия. Прасниш е отново в нашите ръце. Пристигнахме там вчера сутринта по единствения проходим път през Млава и в 10 часа сутринта се озовахме в напълно разрушен и изоставен от жителите си град. Естествено, войниците бяха изключително вдъхновени, когато видяха Хинденбург. Оттам телеграфирахме на Негово Величество. Нещата също са добри на фронта при Неман. Утре започваме да атакуваме, Макензен от юг заедно с новосформираната армия на Буг.

16.07.1915 г. Южно от Прасниш, Галвиц успя да пробие укрепената руска позиция. Руснаците отстъпиха по целия фронт. Окончателният ход на операцията ще стане ясен едва когато Макензен тръгне напред. Тази сутрин той започна настъпление по целия фронт с най-малко 40 дивизии. Това трябва да даде голям резултат. Върховното командване ни създава неприятности главно с посланията си. На запад всяко напредване от само 150 метра е победа. Галвиц върна руснаците назад на 120 км по целия фронт, взе 12 000 пленници, 13 оръдия, около 30 картечници и това се съобщава в два реда. Да вървят по дяволите! Най-важното е, че нещата ни вървят. Ако Макензен успее да спечели голяма победа, тогава има надежда Русия да бъде разбита.

18.07.1915 г. И днес нещата са добре. Руснаците напуснаха всичките си позиции пред 9-та армия и се оттеглиха до известната позиция Блон близо до Варшава. Галвиц, северно от Неман, също се справя добре. Там заловихме около 30 000 пленници по целия фронт. Това вече означава нещо. Дали ще успеем да пробием Нарев и да превземем Варшава отзад, все още е голям въпрос. Зависи дали Макензен ще успее. В последния случай руснаците ще преместят всичките си подкрепления там, а не срещу нас. Във всеки случай сега се провежда може би най-голямата битка в историята.

³⁰ Цар Фердинанд.

19.07.1915 г. Тук всичко е наред. Явно руснаците наистина повтарят 1812 г. и отстъпват по целия фронт. Те опожаряват стотици селища и отвеждат населението. Това е ужасяваща глупост, която им причинява милиарди загуби и няма никакво значение във военен смисъл. Галвиц стои пред укрепленията на Нарев (Пултуск, Рожани, Остроленко) и се готви за по-нататъшно настъпление. Той залови около 30 000 пленници. Така от 13 юли имаме около 40 000 пленници.

20.07.1915 г. Сега всичко е решено. Ако нещата вървят добре, ще окупираме Варшава. Като признание за победата, дори ни обещаха още две дивизии.

22.07.1915 г. Галвиц продължава атаката към р. Нарев и днес. Както предвидихме, тя върви много бавно, докато където искахме да проведем операцията, т.е. край Ковно и северно от Немен, напредването, което направихме досега със слабите си сили, премина блестящо. Надявам се, че ще успеем и през Нарев и този път трябва да падне и Варшава.

23.07.1915 г. Ние сме добре. Предмостие при Пултуск току-що беше превзето със шурм. Нещата също вървят добре на север от Немен. Руснаците бягат. Въпросът за Варшава става актуален, тъй като утре ще шурмуваме последната позиция преди града. Нещата на Запад изглежда не са добре. При Арас са ни били жестоко. Сега казват, че нашите няма да издържат повече, ако французите започнат настъпление. Но френската пехота също няма сили за това. Само благодарение на тяхната умора успяваме да спасим положението. Днес генерал Войрш е извикан при Негово Величество. Сигурно ще става фелдмаршал. Не е за вярване, един знаещ и кадърен генерал, ще бъде повишен във фелдмаршал? Трудно е да се вярва.

24.07.1915 г. Вчера и днес напреднахме добре. Неманската армия напълно победи 5-та руска армия, Галвиц пресече Нарев с големи сили. Естествено, телеграмите на Волф за тази победа на Неманската армия, съдържат много оскъдна информация. Все пак това е нашата идея, несъобразена с планове на Върховното командване. Да, трябва да изтърпим всичко това спокойно.³¹

25.07.1915 г. Разбира се, нещата няма да вървят така гладко, както досега. Руснаците са събрали всичките си сили срещу Галвиц и отчаяно се защитават. Това е естествено, както предвидихме по-рано, тъй като всяко фронтално настъпление трябва да спре някой ден. За съжаление, такъв е и случаят с Макензен. Да се надяваме, че сега Върховното командване ще се съгласи да прехвърли тук една армия от Галиция, както те искаха от самото начало. Белов (Неманската армия) се справя добре засега. За съжаление там не сме достатъчно силни, за да се усети настъплението по целия фронт. Много искам да знам как ще се развие днешното настъпление на 9-та армия към Варшава.

29.07.1915 г. Опитавме се да пробием укрепленията на Варшава, но се отказахме, защото укрепленията се оказаха твърде силни, а ние твърде слаби. Но Войрш днес успя да пресече Висла северно от Ивангород. Засега това не е дало особено големи резултати, но силно ще притесни руснаците.³² Днес бяха получени добри новини и от Макензен. Да се надяваме, че и този път греша и той ще продължи да печели. Страхувах се, че няма да може да продължи по-нататък. Толкова по-добре, ако греша. Няма значение кой ще спечели: ние също започваме утре. Галвиц, също като Шолц, има проблем с боеприпасите поради лошите пътища. Днес всичко отново се подреди и дано продължим напред. Някой ден трябва да победим врага.

³¹ През юни Неманската армия достига до Дубиса и на юг до Шаулен, Вента и Виндава и Хазенпот. В началото на юли получава заповед да атакуват врага близо до Шаулен и цялата руска 5-та армия е отхвърлена към Поневич след тежки битки. Поневич е превзет на 29 юли, а Митау (Митава) на 1 август.

³² В началото на август руснаците напускат Варшавския плацдарм и самия град, преди 9-та армия да окупира града на 5 август.

Американската нота е върхът на безсрамието. Надявам се някой ден да си отмъstim. Негово Величество най-накрая може да разбере от тези американски ноти на каква благодарност може да разчита за своята учтивост, от тези свински крале и стоманени магнати.

31.07.1915 г. Вчера нещата вървяха много добре за Макензен и по същия начин преминаването на Висла от Войрш беше отлично. Но всичко върви много бавно и е свързано с големи загуби. И у нас не всичко върви бързо. Това е напълно разбираемо: бързият успех на руския фронт е възможен само чрез обходи... В действителност не може да бъде толкова великолепно, колкото пишат вестниците. Все още няма забележимо отстъпление от Варшава. Но нещата вървят напред и това е най-важното. И на Запад всичко е наред. Последната офанзива при хълма Лорето беше свързана с толкова големи загуби за французите, че едва ли ще се осмелят да започнат отново голяма офанзива. Те започват да чувстват недостига на човешки материал. Жофр трябва да вземе предвид това, и всички погледи са насочени към Англия и неутралните страни. Що се отнася до Дарданелите, мненията са различни. Въпреки че мнозина у нас, са много песимистично настроени, току-що получихме новина, че турците са снабдени много по-добре с боеприпаси, отколкото се очакваше досега.

03.08.1915 г. Мога да напиша, че сме в навечерието на превземането на Варшава. Наистина имаме впечатлението, че руснаците ще изоставят Варшава. От лявата страна на Галвиц нещата вървят по-добре, след като уволниха един от командирите си. Прекарах цялата сутрин, телеграфирайки на висшето командване. Явно постепенно започват да осъзнават, че сме били прави. По-добре късно от колкото никога. Във всеки случай няма да ни върнат хората – 25 000, които загубихме убити и ранени. Ако поне ни бяха дали нужната тежка артилерия и свобода на действие, може би за 10-14 дни щяхме да имаме Ковно в ръцете си.³³ Така ще осигурим на лявото си крило силна позиция и за да атакуваме непокрытите руски флангове.

04.08.1915 г. 9-та армия се бие в предните линии край Варшава. Руснаците изоставят града. Това без съмнение е голям успех на плана на Фалкенхайн. Но това все още не означава унищожаване на руснаците. Последното може да се постигне, ако започнем да настъпваме с всичките си сили в района на нашата 10-та армия. Очевидно от Главната квартира постепенно започва да разбира всичко това. Поне вече не ни пречат да атакуваме Ковно, което трябваше да започне на 8-ми. Все още сме много далеч от мира. Царят не иска. Първо, той е дълбоко убеден, че Германия го е нападнала и освен това изглежда твърде благороден, за да откаже споразумението, което е сключил с Англия и Франция. Ако не се случи революция, а засега тя е още далече, всичко ще остане непроменено. Сега най-лесното беше да ударим Франция. Всички, които са запознати със ситуацията във Франция, твърдят, че е достатъчен пробив на едно място и Франция ще бъде победена. Смятам обаче, че първо трябва да мислим за Балканите. Въпросът с боеприпасите е уреден, но не може да се разчитаме изцяло на турците. Тъй като Дарданелите са много важни за нас, след настоящата операция ще трябва да вземем окончателно решение по Балканския въпрос, и преди всичко срещу Сърбия. Но всичко това все още може да почака.

05.08.1915 г. С надеждата, че днес ще падне Варшава, за която се бием от миналата есен, Главното командване ни обърна особено внимание. Като ни отне войските на 9-та армия и ги подчини на специално командване.³⁴ Да не говорим изобщо за разум в това решение в сегашният момент. От военна гледна точка това е неприемливо. Ние

³³ Генерал Лицман пресича Ниман на 17 август и превзема източните фортове на крепостта Ковно и самото Ковно. Руснаците бързо се оттеглят към Вилно.

³⁴ На 5 август частите на Войрш и 9-та армия са извадени от командването на Източния фронт и поставени под командването на принц Леополд Баварски, пряко подчинен на Върховното командване.

настояхме фелдмаршалът да заплаши с оставка, но той не се съгласи, докато Лудендорф не заплаши със своята. Стана весело!

06.08.1915 г. В отговор на заплахата на Хинденбург последваха две любезни телеграми от Върховното командване. В резултат получихме една дивизия от запад и т.н. Фалкенхайн седи здраво, и нищо не може да се направи! Великата победа, за която се готвихме, още не е дошла и вече не ни е дадена. Руснаците събират сили отвсякъде и ги прехвърлят срещу Неманската армия. Въпреки че не вярвам, че нещо може да ни се случи, е ясно, че няма да постигнем големия успех, който ни се струваше толкова лесен. Трябва да изчакаме, докато стане ясно как ще се развият нещата при Ковно. Най-лошото е, че фронталните операции на Фалкенхайн продължават толкова дълго. Докато минава време, трябва да направим нещо срещу Сърбия. Можем да привлечем българите и така да удържим Дарданелите, този най-голям проблем за нас в настоящата война.

07.08.1915 г. Нещата вървят добре. Обкръжението на Новогеоргиевск приключи. Галвиц много енергично победи врага. Утре започва обстрелът и атаката на Ковно. Опасавям се за Неманската армия. Руснаците там вкарват големи сили. Ако 9-та армия действаше както искаме, щяхме да си спестим тези грижи. Тогава можехме вчера да изпратим цял армейски корпус северно от Ковно. Но нищо не може да се направи. За съжаление е така.

09.08.1915 г. Като цяло тук всичко е наред. Новогеоргиевск е отцепен. Галвиц върви напред успешно. Очаквам Ломжа да бъде взета утре. Напредваме добре и край Ковно. Борбата между Фалкенхайн и Хинденбург продължава. Фелдмаршалът най-накрая му каза цялата истина. Нищо няма да излезе от това, разбира се. Накрая жертвите ще сме ние, но всичките тези низости от тяхна страна не могат да се търпят повече.

11.08.1915 г. Тук всичко е наред. Всичко върви както прогнозирахме, тоест ние преследваме руснаците по целия фронт, но не можем да ги унищожим и всичко това е заради Върховното командване. Не може да се отрече, че нашите успехи са големи: укрепихме се и завзехме Висла, линията по р. Нарев и окупирахме почти цяла (б.пр. руска) Полша, но Русия не е победена.

13.08.1915 г. Тирпиц³⁵ е тук днес. Когато го слушаме, изглежда, че е прав. Хората са много лоши, подли и слабохарактерни, отколкото изглеждат. Ако вземем предвид и лошите взаимоотношения, взаимната ревност, обидите и омразата, която цари между влиятелните хора и ако се вгледате внимателно във всичко това, най-добре е да се абстрахирам от всичко Британците, французите и руснаците са още по-зле. Това е единствената утеха, иначе ще е ужасно. Очевидно и самият Тирпиц се занимава с подобни интриги, въпреки че иска да направи добро впечатление.

14.08.1915 г. Фронталните атаки на Галвиц продължават, но не получаваме подкрепления за нашия ляв фланг. Трябва да си помогнем сами. Всеки ден си разменяме дълги телеграми с Плес³⁶, много учтиви по форма, но доста категорични. Вярвам, че това упражнение е напълно безполезно, но Хинденбург и Лудендорф искат да запазят тези телеграми като исторически документи. Аз съм напълно безразличен към това. В момента, за първи път по време на войната, съм близо до това, което се нарича „история“, и виждам, че тя протича напълно различно от това, което се описва за възпитание на потомството.³⁷ Няколко измислени факта, една измислица в повече, но никой не се интересува от такива дреболии.

15.08.1914 г. По-важна за мен е надеждата, че днес ще шурмуваме фортовете на Ковненската крепост. Оказва се обаче, че това е невъзможно. Ако не беше така, всичко щеше да е наред. Ако сега имаме 3-4 корпуса за нашето ляво крило между 10-та и Не-

³⁵ Адмирал Тирпиц, министър на флота. (б. пр.).

³⁶ Върховното командване. (б. пр.).

³⁷ Много вярна мисъл, българските учебници по история пълни с митове и измислици, а и не само българските, са категоричен пример за това. (б. пр.).

манска армии, тогава можем да постигнем пълно поражение на руснаците. За съжаление ние нямаме тези корпуси и Върховното командване не ни ги дава.

16.08.1915 г. Все пак нещата вървят много по-добре, отколкото Върховното командване заслужава. Вярно, че няма пълно поражение на руснаците, но се надявам, че руснаците ще получат съкрушителен удар.

18.08.1915 г. Ние, сме много щастливи, че този път нещата с Новогеоргиевск, ще се развият бързо. Руският радист се сбогува със съпругата си, в прихванатото радиосъобщение, защото смята, че скоро ще попадне в плен при германците.

Негово Величество изпрати любезна телеграма до Хинденбург. Айхорн и Лицман получиха Ордена „*Pour le merite*“ (За заслуги). Ако Новогеоргиевск падне, тогава ще получим 3 допълнителни дивизии, които можем да прехвърлим на север от Ковно. Така ще можем да извършим нашите операции към Вилно без помощта на Върховното командване и тогава положението ще се подобри значително. Да се надяваме, че Върховното командване най-накрая ще вземе разумно решение за по-нататъшното провеждане на операциите.

19.08.1915 г. Новогеоргиевск продължава да се защитава, въпреки очакването днес да падне. Колко правилни са били нашите изчисления с Ковно, се видя когато руснаците се изтеглиха по целия фронт на 10-та армия и сега отстъпват отвъд Неман. Ех, да имаме един-два допълнителни корпуса, но ги нямаме. Имаме възможност да прехвърлим там само групите войски, които обсаждат Новогеоргиевск, но за това крепостта трябва да падне.

20.08.1915 г. Вчера вечерта се случи дългоочакваното падане на Новогеоргиевск. Междувременно в 8 часа пристигна телеграма от Плес със съобщението, че Негово Величество се отправя натам днес. Хинденбург го няма. За мен и Лудендорф стана абсолютно ясно, че той трябва да там. Веднага щом кайзерът се появи пред която и да е група от войските на Хинденбург, той трябва да присъства, освен ако няма ясна причина за обратното. Затова веднага беше подготвен влак, и в 11ч. Хинденбург, Лудендорф и Бокелберг спешно отидоха в Новогеоргиевск. Аз трябва да остана тук. Наистина искаха да видят какви физиономии ще направят Н. В. и Фалкенхайн, когато видят Хинденбург и Лудендорф. В Новогеоргиевск бяха заловени 85 000 пленници - много повече от очакваното. Като цяло нещата ни вървят добре. Освен ако не бяха огромните загуби по време на фронталните атаки на Галвиц! Но нашата съвест е чиста: ние бяхме против тези фронтални атаки.

21.08.1915 г. Днес всички се върнаха от Новогеоргиевск. Срещата била много учтива, но студена. Фалкенхайн попитал Лудендорф: „Е, сега най-накрая се убедихте в правилността на моята операция?“ Отговорът бил: „Напротив, точно обратното!“ Кайзерът направил необвързващи забележки. Тогава започнало раздаването, разбира се неправилно, на ордени, преглед на войските, речи и т.н. Очевидно това ще продължи. Трудно е дори да си представим, нищожеството на нашето т.нар. Върховно командване.

25.08.1915 г. Тактически тук, както и на юг, при Макензен, всичко върви добре. Руснаците явно нямат никакво намерение да защитават Брест-Литовск, последната им голяма крепост. Това разбира се, е огромен успех, но не и решителна победа към което се стремехме. Проблемите с Върховното командване продължават. На годишнината от поемането от Хинденбург на командването на Източния фронт, ни беше оказано милостиво „внимание“ - цяла Полша беше извадена от нашата юрисдикция и от нея беше сформирана специално генерал-губернаторство под прякото ръководство на Негово Величество. Хинденбург дори се опита да смени длъжността си на главнокомандващ на Източния фронт, защото от известно време тя звучи като жестока ирония. Да се надяваме, че нашето толкова нищожно Върховно командване най-сетне ще се реши на операции срещу Сърбия и ще потърси помощ от България.

28.08.1915 г. Тук нямаме нищо особено. От дясното ни крило руснаците продължават да отстъпват, от лявото, към Вилно, все още трябва да се бием много здраво, но

се надявам нещата да се подобрят. Засега трябва да изоставим и Рига, освен ако самите руснаци не я напуснат. Сега прехвърляме подкрепления от Галвиц в Ковно, но всичко това отнема време. Днес получихме дълги инструкции от Върховното командване. Боже мой! Каква война водят тези хора! Разбира се, няма да правим каквото ни предписват, иначе ще стане ужасно.

30.08.1915 г. Нашата телеграма относно командването на Източния фронт получи, както очаквахме, уклончив отговор. Вярно е, че когато Н. В.³⁸ беше на Източния фронт, този ранг загуби значението си. Но всичко остана непроменено, за да не види целия свят, че Хинденбург е загубил значението си. Сега има още по-малко основания за това, тъй като в близко бъдеще на Изток ще преминем в отбрана и тогава целият фронт ще бъде прехвърлен на Хинденбург. Но там много се ядосаха и това е най-важното. Що се отнася до политиката, струва ми се, че румънците са силно настроени към Антантата. Сега е най-добрият момент за австрийците да започнат офанзива в Източна Галиция. След отстъплението си, там руснаците са откъснати, така че е напълно възможно да ги обградят. Ако тези господа разбираха поне малко от военно дело, както трябва да бъде, могат да постигнат големи успехи и останалата част от Галиция ще бъде освободена от руснаците, а някои руски сили могат да бъдат изтласкани обратно в Румъния. Последното е особено желателно, тъй като тогава Румъния най-накрая трябва да определи своята позиция.

Сега ситуацията със Сърбия се изяснява. Ние ще изпратим там войските, които досега бяха разположени в Тирол, тоест така наречения Алпийски корпус.

31.08.1915 г. Единственото, което ме безпокои, е глупостта на Върховното ни командване. Мога дори да стана социалдемократ!³⁹ Те просто не могат да се решат на каквото и да е активно действие. Турците воюват, българите са готови, но тези господа или по-точно този господин⁴⁰ не може да се реши най-после да изпрати тези три корпуса в Сърбия. Освен това тези корпуси се намират дълбоко в тила. Дали се страхуват, че французите на Запад ще се опитат да пробият отново и затова ги пазят като резерви, със сигурност не знам. Това е единственото извинение, но все пак не е причина.

01.09.1915 г. Що се отнася до общата ситуация, изглежда, че Върховното командване е взело някакво решение. Все още е трудно да решим дали е правилно. Както винаги ще станем изкупителни жертви, защото цялото внимание ще се пренесе на другия фронт. Тогава любезно ще ни кажат: моля, дръжте фронта с тези жалки остатъци от армията. Да, явно ще е така. Фалкенхайн се надява някъде да претърпим поражение, но ние няма да му доставим това удоволствие.

02.09.1915 г. Най-накрая успяхме да постигнем нещо. Върховното командване всъщност искаше да задържи всичко и да ни вземе колкото се може повече хора, но това няма как да стане. Ние все още се бием и трябва, също като 9-та армия, да запазим сегашната си позиция. След дълго колебание те най-накрая се съгласиха. Положението във Вилно е много тежко.⁴¹ Руснаците настъпват там със значително превъзхождащи сили. Досега нашите издържаха. Ако издържат до утре, всичко ще е наред.

Ние сме добре. Близко до Гродно превзехме половината от крепостта, разположена от тази страна на Неман, и с внезапен удар заехме самия град на другия бряг. Сега рус-

³⁸ Негово величество, т.е. кайзера. (б. пр.).

³⁹ Казва го иронично. (б. пр.).

⁴⁰ Има предвид Фалкенхайн. (б. пр.).

⁴¹ Едва в средата на август Върховното командване разреши офанзивата към Вилно. За тази цел 10-та армия е подсилена от частите около Новогеоргиевск и от дивизии от 8-ма и 12-та армии. Подкрепленията закъснавят, и решителната атака може да започне едва на 9 септември. Неманската армия получава заповед да настъпи към Двинабург (Двинск). Руснаците трябваше да се откажат от Вилно. Но германското настъпление тогава спря. Руското изтегляне от Полша вече беше много напреднало и руснаците можеха просто да прехвърлят свежи дивизии, за да ни притиснат. Неманската армия също спря, преди да достигне Двинабург. Руските контраатаки бяха отблъснати навсякъде в ожесточени боеве.

наците отчаяно се защитават и се опитват отново да прекосят Неман. Във Вилно всичко е наред. Руснаците претърпяха тежки загуби, спряха атаката и започнаха да копаят окопи. Междувременно там пристигнаха две наши дивизии и всяка опасност е отминала. Ние ще можем да започнем нашето настъпление едва след 4-5 дни. Скучно е да чакаме, но руснаците се научиха и при отстъплението така повредиха железниците навсякъде, че още не сме успели да ги сложим в ред.

09.09.1915 г. И така, България. Знаем малко, има подписано споразумение с Турция. Срещу Сърбия ще подготвим 4-5 австрийски и 2 германски корпуса. Надявам се, че тогава ще предложим на Сърбия да сключи мир, да даде Македония на България и след това да получи Северна Албания, иначе ние заедно с България ще се нахвърлим върху нея. Все още не вярвам, че Румъния ще се намеси и мисля, че „успехът“ на Италия ще я изплаши. Ръководството на експедицията ще бъде поверено на Макензен. Той за кратко време вече успя да постигне всички възможни почести, чинове и ордени, и ако окупира Белград, може да го провъзгласят за принц Евгений (Савойски)⁴². Значителна част от нашите сили ще бъдат изпратени на Запад. Да се надяваме, че това ще доведе до успех. От нас също ще отделят значителни сили, но само след края на операцията при Вилно, която започна тази сутрин и на която възлагам много големи надежди.

Струва ми се, че решението на царя да поеме върховното командване и да отстрани Николай Николаевич е от голямо значение. Това е типичен държавен преврат. Дори царят не иска мир, тъй като е твърдо убеден, че го нападнахме без причина, все пак тежката обида, нанесена на великия княз, който държи всичко с железната си енергия, е само в наша полза. Вярвам, че това е първата стъпка към мира.

10.10.1915 г. Статията в „Таймс“ предизвиква всеобщи аплодисменти. Това е същото нещо, което от 2 месеца казваме във върховното командване. За съжаление няма начин да накараме генерал Фалкенхайн или кайзера, да ни чуят. Хинденбург иска да я изпрати на Линкер, който, естествено тихомълком ще я премълчи. Утехата ни е че не сме виновни за срама, е слаба.

Вчера Дюр (генерален адютант на херцог Макс Баденски, който тази сутрин пак замина) ми каза, че знае официално за сключеният договор между България и Турция, както и с нас и с Австрия. Споразумението е подписано преди три дни. Операциите срещу Сърбия ще се ръководят от Макензен. Много съжалявам, че не ги получихме ние. На Запад в този момент се планира офанзива. Вярвам, че ще се проведе под командването на Фалкенхайн – за да се покаже в добра светлина, и престолонаследника.

13.09.1915 г. Вчера бях в лошо настроение. Днес е малко по-добре, въпреки че успехът във Вилно все още чака. Трябваше да успеем, но армията все още се колебае. Най-лошото е, че в такива моменти не знаеш къде е „заровено кучето“. Сигурно някъде сме се провалили, а пострадалият не иска да си го признае. Това забавя целия фронт. Засега руснаците имат възможност да ползват своите железници. Разбира се, въпросът няма да стигне до втора Бжезина. Ще се ограничим до незначителен успех, но няма да поемаме големи рискове.

Не знам точно кога ще започнат операциите срещу Сърбия, но смятам, че в края на същия месец. Все се надявам да се разберат със Сърбия. Сърбия ще сключи мир, ще получи цяла Албания и тази брегова ивица, за която Италия сега претендира, и ще даде Македония на България⁴³. Тогава ще може да се води сериозен разговор с Румъния. Австрийците, освободени по този начин, могат да тръгнат срещу Италия и да вземат Венеция от тези негодници. Като на игра, разделям държави...

⁴² Ирония, австрийският генерал принц Евгени (Ойген) Савойски превзема Белград и налага на турците победният Пожаревацки мир през 1718 г., според който целия Смедеревски санджак (Белградски пашалък) става част от Австрия. Но през 1739 г., турците си го връщат. (б. пр.).

⁴³ Авторът изобщо не познава сръбския манталитет и сръбския шовинизъм, затова и разсъжденията му са наивни. (б. пр.).

На 16-ти пристига Н.В. (кайзера) за няколко часа в Ковно. Разбира се, Хинденбург и Лудендорф трябва да са там. Лудендорф иска да отиде с него. Прави го за мое добро, но аз нямам желание. Тези господа не ни харесват, така че защо да ходим? Само за да ни тормозят (както например се случи в Новогеоргиевск, за което ми разказа Бокелберг)? Обаче ще трябва да се изяде и тазо кисела ябълка.

14.09.1915 г. Операцията във Вилно все още е в разгара си. След 3 дни трябва да бъде завършена, в противен случай е обречена на провал. Наскоро имах спор с командира на 10-та армия, който показва твърде много лекомислие, а също и с Лудендорф, който искаше да поведе фронтална атака. Склонен съм към по-умерено поведение. Готов съм да се задоволя с 50-60 000 пленници, но поне да съм сигурен в успеха. Какво ще решат ми е абсолютно безразлично, говорих и с двамата и си измивам ръцете. Малко по малко всичко това ме изнервя, особено когато има проблеми от всички страни, а ние самите не смеем да вземем необходимите решения.

15.09.1915 г. Нашата операция край Вилно напредва. Днес ситуацията изглежда е по-добра от вчера, защото 1-а кавалерийска дивизия успя да прекъсне железопътната линия далеч зад руските линии. Въпреки това, поради бавността на 10-та армия, ще загубим поне един ден. Като цяло всичко върви така, както беше предвидено.⁴⁴

17.09.1915 г. Междувременно влакът на Н.В. (кайзера) пристигна в Ковно. Там, на официалната трапеза, кайзерът седна между Айхорн и Лудендорф, срещу Хинденбург, аз – до Лудендорф, след това адмирал фон Мюлер⁴⁵, срещу мен Райшах⁴⁶, Тройтлер⁴⁷ и Валентини⁴⁸. Разговорът не беше особено интересен. Тройтлер вярва, че ако австрийците не направят някоя глупост, той ще може да задържи Румния, докато започне нашата офанзива срещу Сърбия. Австрийските железници работят изключително зле и офанзивата може да започне едва през октомври.

18.09.1915 г. Тук всичко е наред. Нашата атака срещу Вилно продължава. Руснаците отстъпват по целия фронт, чак до Галиция. Успяхме да пробием и вече сме във Вилно. Сега Върховното командване трябва най-накрая да се убеди, че сме били прави.

Тъй като австрийците възнамеряват да атакуват Сърбия, трябва да изпратим войски там, и да отложим нашата офанзива на запад. Това е много приятно за нас, защото в близко бъдеще няма да се налага да изпращаме войски оттук. Сега поне ще стигнем до Минск, а в далечината дори виждаме Рига.

От вчера при нас е отседнал папският прелат, германски йезуит. Рядко умна глава. Дипломат в пълния смисъл на думата. Приятелят на Ерцбергер. Целта на пътуването му е да провери какво имущество на Католическата църква в Полша е отнето от руснаците, за да го поиска обратно. Може би отчасти това е причината папата да не е против германците да завземат колкото се може повече руска територия. Но папата е против разделянето на Белгия. Прелатът разказва много интересни неща за Австрия. Папата е на

⁴⁴ 1-ва кавалерийска дивизия, далеч пред пехотните дивизии, достигна важната железопътна линия Вилна-Молодечное близо до Сморгон. Силно атакувани от руснаците, те искаха да се задържат, докато пристигне собствената им пехота. Но придвижването ѝ беше толкова бавно по лошите пътища, че дивизията най-накрая трябваше да напусне Сморгон с тежки загуби.

⁴⁵ Георг Александър фон Мюлер (1854 - 1940) е германски адмирал и началник на военноморския кабинет от 1906 до 1918 г. (б. пр.).

⁴⁶ Хуго Фрайхер фон Райшах (1854 – 1934) е пруски генерал-майор и дългогодишен хофмаршал (министър на двора) на кайзер Вилхелм II. През 1925 г. Райшах публикува мемоарите си „При трима императори“, които по онова време са широко четени и преведени на английски. (б. пр.).

⁴⁷ Карл Георг фон Тройтлер (1858 – 1933), пруски посланик в Мюнхен от 18 октомври 1910 г. - действителен таен съветник. До 6 юли 1916 г. – представител на Министерството на външните работи във Върховното командване. (б. пр.)

⁴⁸ Рудолф фон Валентини (1855 – 1925) е германски политик. Правист по образование, през 1899 г. е включен в тайния граждански кабинет на кайзер Вилхелм II като таен правителствен съветник, където през 1902 г. е повишен в таен старши правителствен съветник, а през 1908 г. става ръководител на Тайния граждански кабинет. Той подкрепя назначаването на Бетман-Холвег за канцлер и става негов най-близък колега. (б. пр.).

мнение, че след войната трябва да се сключи военна конвенция между Германия и Австрия. Размяна на офицери... Той възлага големи надежди на принцеса Зита, съпругата на наследника. Тя е умна и енергична, а наследникът ни е свестен... Но „достатъчно за монархията“! Най-важното е да се сломи властта на висшата аристокрация в Австрия. Попита дали знаем ли някакво лекарство за това? Казах му, че не мога да му предложа нищо друго освен стрихнин.

20.09.1915 г. Нямаме нищо ново. Нашата офанзива във Вилно все още не е постигнала целта си, но се надявам, че ще успеем да заловим голям брой пленници и оръдия. Стратегически постигнахме голям успех, защото руснаците бягаха по целия фронт, без да вземат предвид факта, че самият цар-бабушка пое върховното командване и гръмко заяви, че очаква победа. Народът е гладен за победа. Ако изразим това желание в цифри, тогава докато нямаме 50 000 пленници, те няма да бъдат удовлетворени.

24.09.1915 г. Снощи имаше тежки боеве. Руснаците яростно настъпиха по нашето обходно крило. Там бяхме твърде слаби. Имаме нужда от онзи хипотетичен корпус, който винаги ни липсва. Успехът на операцията е очевиден – окупацията на Вилно, отстъплението на руснаците е по целия фронт, но 50 000 пленници, на които разчитам, ги няма. Хората ни са преуморени, а и липсват жп-линии. Без телефонна връзка сме, накратко, лоши времена. След няколко дни ще стигнем линията, към която се стремим, и тогава ще спрем.

26.09.1915 г. Нашето настъпление постепенно се забавя. Руснаците се защитават отчаяно. Трябва да противопоставим значителна сила. С удоволствие бих окупирал Молодечно, това значително ще съкрати нашия фронт, а и ще да спестим сили. Тогава ще можем да се окопаем и напълно да спрем всички действия на Изток.

27.09.1915 г. На Запад е много трудно. 3-та армия отстъпи първата линия. 2-ра – все още я удържа. Големи загуби. Французите имат още повече, но продължават отчаяния си опит да пробият.⁴⁹ От три дни Върховното командване отново е на Запад. Надявам се, че новата линия ще бъде удържана. Всичко, без което можем ни е взето. Всичко беше изпратено с влак, но ще минат поне три седмици, докато пристигнат там, ние сме на 200 км от жп линиите. Имаме късмет, че гвардията и 10-ти армейски корпус бяха изпратени от Галиция на запад. Ние напълно преустановихме нашите операции и изграждаме укрепени позиции, които да задържим с намален брой войски.⁵⁰

28.09.1915 г. Вчера мина добре на Запад. Да се надяваме, че основната атака вече е започнала. Това, което изпращаме от тук, ще пристигне там след 3 дни. Днес изтеглихме лявото си крило на позиция, която предварително бяхме подготвили. Сега несигурността на положението вече премина. Ще минат 2-3 седмици, докато всичко се уреди и ще започнем позиционна война. Бяхме малко разочаровани, надявахме се поне на 40-50 000 пленници, но успяхме да вземем около 30 000. Вече ми е ясна причината за това. Пехотата не може да напредва, войниците са изтощени. Липсват офицери, или поне добри офицери, и положението стават все по-зле и по-зле. Единствената утеха е че и другите срещу нас, не са по-добре. Имаме нужда от дълга почивка за нашите изтощени дивизии. След това нещата ще започнат отново. Тогава ще превземем и Рига.

30.09.1915 г. На запад отново през нощта е имало тежки боеве. Но сега всички сме убедени, че ще издържим. Утре там ще пристигне първият изпратен оттук корпус. Следват още три корпуса, а след това още три дивизии. Върховното командване показва доста лекомислие, когато изпрати войски в Сърбия, преди да получи войски от нас в замяна.

⁴⁹ В края на септември започна масираната атака на Антантата на запад близо до Лоос и в Шампан.

⁵⁰ Позицията беше на линията Березина – Ковно – езерото Нароч – езерото Дрисвяти – Новоалександровск – Дюна.

03.10.1915 г. На Запад опасността изглежда е отминала. Загубите ни не са толкова големи, колкото се опасяхах. Загубите, но не и пленниците, не са такива, както тръбят французите. Не 23 000, а 11 000, и общите загуби достигат около 50 000, докато за французите и британците са много повече. Фалкенхайн ще може да си почине малко, но ще използва това време, за да ни атакува. Лудендорф обаче не му остава дължен и вече си разменяме груби телеграми.

Най-важното е бързият успех на сръбската експедиция. Това ще ни осигури свободен път до Константинопол. Ако успеем да доставим там няколко батареи тежка артилерия, с които да обстрелваме английските кораби и да им попречим да разтоварят храна и вода, тогава бързо ще ликвидираме цялата Галиполска операция.⁵¹ Руснаците трябва да се уверят, че няма да имат възможност да транспортират зърното си и в замяна да получат военно оборудване, и това малко по малко ще има желания ефект. В същото време британците изпитват известна загриженост за Суецкия канал.

На Запад трябва да чакаме. Френският човешки материал е към своя край. Още през тази зима във Франция трябва да настъпи момента, когато вече няма да има новобранци, тоест загубите им, вече не могат да бъдат компенсирани. Ако освен това се убедят, че ние ще издържим, може постепенно ще станат по-отстъпчиви. Но това отнема време и изисква търпение.

04.10.1915 г. Явно опасността на Запад е отминала. За това беше виновно само безсмисленото лекомислие на Върховното командване. Днес пристигна преместеният тук командир на бригада и разказа абсолютно невероятни неща. 3-та армия в Шампан очаквала атаката и въпреки това последните им резерви били взети, въпреки че командването протестираше. Тъй като Фалкенхайн не можел да бъде убеден с нищо, началник-щаба поискал да бъде освободен от поста си, за да се освободи от всяка отговорност. Той бил освободен и на негово място назначили човек на Фалкенхайн. Благодарение на това едвам бил удържан пробива на французите. Това е толкова ужасно, че дори не може да се опише. Сега имат достатъчно резерви, които взеха от нас. Затова сега ни е трудно. Руснаците забелязаха, че прехвърляме части и започнаха да настъпват с всички сили. Но вече сме срещали такива трудности и успяхме да се справим. Да се надяваме, че и сега ще се справим.

05.10.1915 г. На Запад всичко е наред. Както при Сучез, така и в Шампан близо до Рувроа ние възвърнахме загубените височини, на които беше нашето артилерийско наблюдение. С изключение на изгубените окопи и оръдия, положението е възстановено. Изглежда, че французите и англичаните са дали големи загуби и се спряха за момента. Руснаците не ни нападнаха повече вчера или тази сутрин. Все още е невъзможно да се каже дали им е достатъчно или просто се отказват. Но сега имаме време да преместим войските си и да ги укрепим. До 3-4 дни, предполагам тук всичко ще се нареди, за да можем след това спокойно да посрещнем събитията.

Имам чувството, че нашите хора правят глупости на сръбската граница. Вместо да започнат, те се колебаят. Основното беше, че първият изстрел е бил между сърбите и българите. Не мисля, че българите могат да се върнат назад, но дявол ги взел, тия Балкански народи.

06.10.1915 г. Вчера имях дълъг разговор с помощник държавния секретар Ваншафе.⁵² Канцлерът го изпрати тук. За примирие все още не може да се говори. Според него ще бъде невъзможно да мечтаем за мир в близко бъдеще, особено ако поискаме това, което искат всички тези бушуващи елементи: цяла Белгия, френска Лотарингия, цяла

⁵¹ Британците се отказаха от Галиполската операция на 4 януари 1916 г.

⁵² Арнолд Карл Густав Ваншафе (1865 - 1941) е ръководител на райхсканцлариата от 1909 до 1917 г. На 6 юли 1916 г. Той е един от основателите на Германския национален комитет за почтен мир, заедно с личния секретар на райхсканцлера, Курт Рицлер, ръководителя на отдела за печата във външното министерство Ото Хаман, Паул Рорбах и държавния секретар в колониалния отдел Вилхелм Золф.

Полша, Курландия и Литва. Казах му моето мнение, че дискусията за условията на мира би имала смисъл само ако някой от нашите противници иска да говори с нас. Ако Русия преговаря с нас, ние можем да се пазарим с нея. Може би ще трябва да върнем Варшава. Все пак Варшава е най-трудното ни място. Не можем да я дадем на Австрия, за нас това ще е твърде тежко бреме, както и полската буферна държава. Ако трябваше да се справим сами с Англия, трябва да сме готови да направим отстъпки по отношение на Белгия. Само се страхувам, че никой от тях няма да иска да говори с нас. При този особено тъжен за нас случай ще трябва да водим война на изтощение. Трябва да задържим това, което имаме сега, и по някакъв начин да го разширим. Нашият разговор беше по същество репетиция на отдавна известни истини. Просто за пореден път се убедих, че цивилните много слабо разбират общата ситуация.

08.10.1915 г. Нямаме нищо особено. С Върховното командване е по-зле. Лудендорф изпрати остра телеграма. Разбира се, последва още по-суров отговор. О такава борба няма полза, особено след като винаги губим.

Тук при нас пристигат гости почти всеки ден. Вчера беше Дернбург⁵³, днес пак принц Хайнрих⁵⁴. От всички тези сановници Дернбург е най-трудносмилаемият. Попита ме какви са реалните ми функции тук. Исках да му отговоря, че съм на гости тук, но не го направих, защото нямаше да ме разбере. Това, че и аз като него държахме юмруците си в джобовете по време на разговора, не ни сближи. Той все пак разказа много интересни неща за Америка.

На Запад вчера и днес е по-спокойно. Този следобед трябваше да се настъпят към Тагюр, където французите пробиха завчера. Изглежда нещо се случва.

Кралят на Гърция иска да се отърве от Венизелос. Чудя се колко ли ще издържи. Вярвам, че британското правителство му плаща щедро. Ако Гърция остане неутрална, това ще бъде много изгодно за нас, защото никой няма да окупира Солун и да навлезе във вътрешността на страната, имайки в тила гръцка армия, на която не може да разчита.

10.10.1915 г. Ние, изграждаме позиции и спорим с Върховното командване. По време на последната схватка, Лудендорф беше нервен и ругаеше твърде много. На Запад ситуацията все още не е възстановена. В района на 3-та армия при Тагюр, французите заемат нашата втора линия и ние не можем да ги изместим оттам. Не смятам обаче, че положението е страшно. Те получиха толкова много подкрепления от нас, че вероятно ще успеят да издържат. Днес за разнообразие, тук бяха отседнали трима турски принцове. Това е добър шахматен ход за нашето правителство да покани в Германия тези принцове, едни от които има най-голям шанс да наследи турския престол. Ще е добре да се образуват при нас. Всички те правят много приятно впечатление. Между другото, прочетох им доклад.

В Сърбия, България и Гърция изглежда всичко е наред. Сърбите се защитават честно и се бият добре, българите започват утре. Все пак ще трябва да почакаме, докато стане ясно дали кралят на Гърция ще успее да осъществи плана си. Във всеки случай той напълно защитава нашите интереси.

12.10.1915 г. Днес ген. Айзенгард⁵⁵ се върна от Берлин, където беше отишъл за някакви преговори. Той донесе много интересни новини, някои от които ще отбележа тук. Злоупотребите, в които участвал руският генерал Сухомлинов⁵⁶, достигат 600 ми-

⁵³ Министър на вътрешните работи.

⁵⁴ Брат на кайзера.

⁵⁵ Генерал-квартирмейстер на щаба на главнокомандващия Източния фронт.

⁵⁶ Военният министър на Русия. На 8 (21) март 1916 г. Сухомлинов е уволнен от военна служба, а през април е изключен от Държавния съвет. На 21 април (4 май) 1916 г. е арестуван и затворен в Петропавловската крепост, докато продължава разследването. На 11 (24) октомври 1916 г. Сухомлинов е преместен под домашен арест и има възможност да бъде публично оправдан. Висши сановници се

лиона рубли. Главният замесен в това дело е великият княз Николай Николаевич. Затова е отстранен от поста върховен главнокомандващ. Трябва да му отдадем справедливост – той е човек с голям размах. Мога само да си представя, че е ставало въпрос за обогатяване на големи кръгове, които по-късно щяха да се опитат да поставят великия княз на царския трон.

Най-компетентният източник дава следната причина за нашето оттегляне по въпроса за подводниците: „Бяхме близо война със САЩ. Америка не би могла да ни навреди много с въоръжената си сила, но можеше да го направи с пари и политическо влияние върху Балканските държави. Англия нямаше да получи 500 милиона, както сега, а 20 милиарда. Америка щеше да улесни набирането на войници за английската армия и всички Балкански държави щяха да са против нас. България открито каза, че ако и САЩ тръгне срещу нас, ние няма да можем да спечелим, тогава тя няма да участва на наша страна. Затова трябваше да се поддадем. Срещу това не може да се каже нищо, а на Балканите външното министерство изглежда наистина работи по-добре от обикновено.

Оказва се, че 20 пъти повече германски пари са депозирани в чужбина, отколкото чужди пари в Германия. Само в Англия има около 20 милиарда германски марки. Преди войната няхаме представа за тези неща. Вестниците многократно съобщават за несправедливите присъди на френските военни съдилища. Френското правителство изрази готовност да представи всички свои присъди на неутрални държави, ако Германия представи и присъдите на германските съдилища по отношение на френски и белгийски поданици. След щателна проверка нашето правителство беше принудено да отхвърли това предложение. Това е много показателно.

17.10.1915 г. Днес руснаците напредват при Двинск. Това не ме притеснява. Малко по малко ще се успокоят, както французите на запад. Вчера там също нямаше нападения. Там вече преминахме най-тежката криза. Да се надяваме, че Върховното командване ще бъде толкова мъдро, че сега да се премести в Берлин или Потсдам. Тогава кайзерът ще има един върховен главнокомандващ на Източния фронт и един на Западния фронт. И ще може да ги посещава, когато има нужда.

18.10.1915 г. Лудендорф донесе малко интересни новини. Цимерман⁵⁷ е много доволен от балканската си политика. Може би е така. Румъния обеща да остане неутрална и да не допусне преминаването на руски войски, както и Гърция досега се държи доста прилично. Но е невъзможно да знаем дали Венизелос ще успее отново да спечели предимство. Вчера имаме много критичен ден южно от Двинск. Руснаците натискаха силно, но всичките им атаки бяха отблъснати. В Сърбия нещата напредват. Но те се защитават много упорито. Трябваше да посочим на сърбите, че ако спрат войната, тогава Сърбия ще бъде напълно възстановена⁵⁸, в противен случай ще бъде разделена. Но явно пак разчитат на Антантата.

19.10.1915 г. Утре се местим в Ковно. Точно преди година се преместихме от Радом в Конское. Това беше в началото на нашето оттегляне от Полша. Сега ситуацията ни е много по-добра, но тогава беше по-интересно. Тогава всичко предстоеше, все още се надявахме на големи битки, на големи победи, сега всичко ми е безразлично и само мечтая врагът да не прави нищо.

31.10.1915 г. От моите преживявания в Берлин единственото интересно нещо беше посещението ми при Цимерман. Беше много доволен и оптимистично настроен. Той се надява, Сърбия да бъде разбита в близко бъдеще и след това (вероятно в края на декември) ще я последва Италия. Що се отнася до останалото, предложения за мир не са

опитват да спрат делото му, но министрите на правосъдието А. А. Хвостов и А. А. Макаров не позволяват, заплашвайки с оставка. Окончателно е амнистиран след Февруарската революция.

⁵⁷ Министър на външните работи.

⁵⁸ Това вече е нереално след намесата на България. Сърбия трябва да бъде поделена и да си понесе заслуженото наказание. (б. пр.).

чути от никого. Само една френска влиятелна личност (Пол Камбон) изпратил лично запитване дали скоро ще предложим мир. Това естествено беше отхвърлено. Цимерман обаче смята, че искането е добър знак. В Русия нараства антипатията към Англия, дори Изволски⁵⁹ е напълно разочарован от нея.

01.11.1915 г. В Сърбия всичко върви добре, така че можем да очакваме че наближава края ѝ. Нашите руснаци напредват близо до Двинск и имахме прилични битки, които обаче не предизвикаха особено безпокойство. Вчера Б. ми каза нещо ужасно за Западния фронт. Там мразят Фалкенхайн дори повече, отколкото ние тук.

02.11.1915 г. Ситуацията не е добра. Нищо важно не се случва, но има много работа. Лудендорф скучае и кара всички да са в движение от сутрин до вечер. Тази страст към дейност, работа в името на самата работа, причинява големи неудобства.

03.11. 1915 г. Вчера отново имаше дяволска ситуация край Двинск. Руснаците настъпват като луди и пробиха в района на една наша дивизия. За щастие имахме друга дивизия наблизо и я хвърлихме там, така че днес всичко отново е наред.

Мисля, че генерал Морген ще си тръгва. Не знам какво има: нервите ли му са разстроени или нещо друго. Утре ще отида при Лауенщайн⁶⁰ и ще разбера какво не е наред.

В Сърбия българите явно не действат много умно. Те явно се страхуват да не ги ударят французите и англичаните в тила и оставиха големи сили в Македония, вместо да атакуват Сърбия с всичките си войски и да я довършат преди да дойдат съюзниците. Досега нито една операция не протича така, както си я представяме предварително.

06.11.1915 г. Все още водим големи битки край Двинск. Руснаците искат да пробият на всяка цена, те изразходваха огромни сили и много боеприпаси. Досега издържахме и несъмнено ще продължим да устояваме. И на запад всичко е наред. Смята се обаче, че французите ще направят последен опит. Тъй като сега имаме достатъчно резерви, това е само в наша полза. В Сърбия всичко върви добре. Българите превзеха Ниш. Сега няма нужда да мислим за падането на кабинета Заимис в Гърция. Ясно е, че Венизелос прави всичко възможно, за да се върне начело.

13.11.1915 г. В Сърбия една българска дивизия очевидно е в тежко положение. Част от сръбската армия се опитва да пробие на юг. Трудно е да се разбере дали това не е резултат от някаква грешка на командването. Ще бъде много тъжно, ако този пробив успее. Според получените досега сведения, става дума за четири слаби сръбски дивизии. Освен това, на запад и в Сърбия всичко е наред. Много съм любопитен да знам дали нашето Върховно командване проектира нещо отново. Двама наши корпуса се върнаха от Сърбия, тъй като там вече бяха излишни. Все още не ни е ясно къде ще бъдат прехвърлени, може би през София в посока Солун.

18.11.1915 г. Г. всъщност не ни казва нищо ново. Той само скицира свинщината в Австрия. Положението там е много по-лошо, отколкото изглеждаше преди. Най-лошото е че старият император... има наследствена хабсбургска неприязън към Хохенцолерни-

⁵⁹ Александър Изволски, бивш външен министър, от 1910 до 1917 г. руски посланик в Париж. (б. пр.).

⁶⁰ Ото фон Лауенщайн (1857 - 1916), започва войната на Западния фронт като началник-щаб на 2-ра армия, командвана от генерал-полковник Карл фон Бюлов. На 24 декември 1914 г. е назначен за командир на новосформирания 39-ти резервен корпус (77-ма и 78-ма резервни дивизии) в Източна Пруссия. През април 1915 г. Лауенщайн става главнокомандващ на групата армии Лауенщайн, първоначално състояща се от 78-ма резервна дивизия на 10-та армия, 6-та резервна дивизия на 9-та армия, части от ландвера, баварската и 3-та и 6-та кавалерийски дивизии. Армейската група на Лауенщайн напредва на изток през Шаулен и успява да превземе Либау (Либава) заедно с военноморски части до 8 май 1915 г., но след това преминава в защита от руски контраатаки от района на Митау (Митава) и Дубиса. След като осигурява левия си фланг, армейската му група настъпва с 6-та, 36-та и 78-ма резервни дивизии през Митау към Курландия в края на август 1915 г. Новодобавената 88-ма пехотна дивизия, и сборната дивизия „Бекман“ и 1-ви резервен корпус на генерал Курт фон Морген водят настъплението към Дюнабург (Двинск) в средата на септември. (б. пр.).

те. Цените там са два пъти по-високи отколкото при нас. Правителството не се намесва, защото висшата аристокрация и преди всичко ерцхерцог Фридрих, прави големи гешефти.

19.11.1915 г. Вече 25 пъти казах, че се борим за съществуването си, че тази борба е трудна и ще става още по-трудна, че никога няма да можем да диктуваме мирните си условия. Но все още трябва да настояваме за това. Пълната неспособност на Върховното командване се забелязва не само у нас. При други е още по-лошо, и това означава много.

22.11.1915 г. Нашата ситуация не се е променила и както изглежда, ще остане непроменена през следващите дни. Руснаците много усърдно набират нови войски, за да могат през пролетта да започнат настъпление срещу нас. Ние ще направим всичко, за да ги посрещнем достойно. Краят не се вижда. Надеждата, че Сърбия ще се съгласи на сепаративен мир, очевидно не се оправда.

27.11.1915 г. Единственото интересно нещо е, че Черна гора всъщност преговаря с Австрия, че Никола няма нищо против да удари роднината си Петър в тила и да разшири територията си за сметка на Сърбия.

28.11.1915 г. Много е тъжно, че сега, както и преди, нашата политика няма конкретни цели. Въпреки че канцлерът е умен човек, все още не може да вземе твърдо решение. Още по-лошо е влиянието на Фалкенхайн върху Н. В. Той знае само това, което Фалкенхайн смята за необходимо да му каже, и следователно има фалшива или никаква представа за действителното състояние на нещата.

02.12.1915 г. Много ще ми е интересно как ще завършат тези разговори в Райхстага. Искаше ми се някой да насапуниса старателно нашето некомпетентно правителство, и на първо място г-н Делбрюк⁶¹. Но все пак това пране на мръсно бельо да не става на пленума, а в комисиите, иначе ще направи лошо впечатление в чужбина. Лошото е, че като резултат, няма да има смяна в министерството, а този тъпак ще продължи да ни съсипва държавата.

14.12.1915 г. Всички погледи са насочени към Солун. Гърците наистина са в трудна ситуация. Ако се противопоставят на британците, те ще спрат целия внос и след 14 дни в страната ще настъпи глад. От друга страна, те много биха искали да се присъединят към Централните държави, защото вярват в победата на Германия. Затова лавират във всички посоки. Освен това България им е наследствен враг, което затруднява още повече положението им. За да не си навлекат гнева на гърците, българите спират на гръцката граница и ще стоят там, докато там пристигнат германски или австрийски войски. Едва тогава ще започне атаката на Солун, освен ако французите и англичаните не ни изпреварят.

17.12.1915 г. Завчера тук беше военният министър.⁶² Седнах на масата до него и проведехме много интересен разговор. Той ме успокои по редица въпроси, които ме вълнуват и са много важни за нашия успех. Имаме достатъчно хора, за да водим войната още една година. Разбира се, не трябва да правим нищо екстравагантно. Най-смешното е, че и двамата сме напълно съгласни по въпроса за нашите граници на изток. Това е първият човек, когото срещам, който иска от руснаците същото като мен, а именно: границата отвъд Калиш, по Варта, южно от линията Влоцлавск-Плоцк-Млава и след това през Ружани до района на Бялисток, включително Литва и Курландия. И той като мен не иска нито Полша, нито Варшава.

⁶¹ Клеманс фон Делбрюк, от 1914 г. до 1916 г. той е и вицепрезидент на пруското държавно министерство и заместник на канцлера Бетван-Холвег. През 1918 г. за кратко е началник на „Тайния граждански кабинет“. Остава политически активен след войната и е един от основателите на Германската национална народна партия. Той е член на Националното събрание във Ваймар от 1919 до 1920 г. и на Райхстага от 1920 г. до смъртта си.

⁶² Генерал Адолф Хайнрих фон Хохенборн, е военен министър от 21 януари 1915 г. до 29 октомври 1916 г.

18.12.1915 г. След скорошната ни дискусия с Върховното командване, днес отново телеграфирахме с молба за подкрепление. Любопитен съм, дали ще ги получим. На Западният фронт разполагат с достатъчно, а и от Сърбия взеха 3-4 дивизии.

19.12.1915 г. Нищо ново във военен отношение. Както ми каза един австрийски офицер, Константин Гръцки все още се надява, че ще доведе Антантата в Солун. Не ми се вярва наистина. Ако не си тръгнат доброволно, атаката на Солун може да започне в края на месеца. Толкова време ще е нужно на за Галвиц за организирането на доставките и железопътните връзки.

По същото време от запад ще започне австрийската експедиция срещу Черна гора. Българите не се оставят да бъдат задържани на албанската граница, а напредват на запад през Северна Албания. За голямо огорчение на австрийците те искат да достигнат до морето, за което не може да ги спрем. С нетърпение очаквам срещата им с италианците. Подозирам, че италианците веднага ще избягат.

02.01.1916 г. До Нова година отново имаме сблъсък с Върховното командване. Те искат да ни отнемат тежката артилерия, но ние не искаме да я дадем. Държат такъв тон, че не разбирам как Хинденбург търпи всичко това. Вчера австрийците имаха леки проблеми край Черновци, но всичко се уреди.⁶³ Нашата ситуация е непроменена. Малки патрулни престрелки и размяна на артилерийски обстрели, последвани от пълна тишина. Новата ни дивизия е на път, така че отново нямаме притеснения. По руска информация те имат голям недостиг на въоръжение. Чуждите държави са готови да им дадат всичко от което се нуждаят, но само срещу злато. Освен това доставката може да се извърши само по Транссибирската железница. Малко по малко положението там става все по-зле и по-зле, но за нас става все по-добре и по-добре. Когато чета във вестниците за новата двумилионна руска армия, искрено се смея.

03.01.1916 г. Никола⁶⁴ много искаше да го направи, но не можа. Той е изправен пред гладна смърт, ако не преговаря. Изключително типично за сърбите и черногорците, е че все още вярват в крайната победа на Англия. Те познават Австрия и не могат да си представят как тя може да издържи. Въпреки че австрийците стават все по-добри. Досега са отбили всички руски атаки. Руснаците явно искат да окажат натиск върху Румъния. Няма нищо ново.

Синът на Хинденбург⁶⁵, офицер от щаба на 7-ми корпус на Запад, дойде да посети баща си за няколко дни и разказа много интересни неща за делата там. О, боже, колко много глупости натвориха тези хора в началото на войната!

07.01.1916 г. Парите не достигат, а Румъния иска в злато за всичко. Като цяло тук нещата не са добри... За другите, особено в Русия, нещата са още по-зле. Но, разбира се, войната няма да спре поради липса на пари.

Дните, когато Хинденбург можеше да направи нещо срещу Фалкенхайн, отдавна са отминали. Времето го е лишило от козове. Времената се промениха, времето на нашите заслуги отдавна отмина, както и времето на гафовете на Фалкенхайн като Ипър и пр. Смятам, че при сегашния ни кайзер не са възможни промени. Такава е системата. Тези господа се държат един за друг и си помагат. Кайзерът няма представа за състоянието на нещата. Напускането на Лудендорф не доведе до нищо, то само засили всички видове подозрения и обвинения срещу него. Престолонаследникът е здраво в ръцете на началник-щаба си Кнобелсдорф, а той и Лудендорф са на нож. Това е лошото, че Лудендорф не се разбира с хората. Дори когато беше командир на една войскава част, успя да се скара с всички.

⁶³ Руснаците атакуваха отново най-южното крило на германската Южна армия и 7-ма австрийска армия. 7-ма армия води тежки боеве в Буковина, които продължават до януари 1916 г. Като цяло позициите се запазиха.

⁶⁴ Черногорският владетел.

⁶⁵ Оскар Хинденбург.

10.01.1916 г. Австрийската атака срещу Черна гора от посока Катаро (Котур) напредва добре. Вчера генерал Грьонер, началникът на полевите железници, беше тук. Той разказа нещо за общото положение и най-вече за атаката към Солун. Трудностите не са в железниците, а в общата политическа обстановка. Железопътната линия е готова чак до гръцката граница, но австрийците и българите не могат да се разберат. Австрийците съвсем са полудели и искат за себе си цялата Неготинска област, тоест южния бряг на Дунава на юг от Железните врати, а искат да дадат на България само една тясна ивица в Македония. Естествено България е много недоволна и неподатлива, апетитите им растат. Досега им е обещана не само цялата Неготинска област, но и цялата Моравска долина, тоест най-плодородният край на Сърбия. Сега се води битка за Моравската железница, която австрийците не искат да им дадат. В случая ние сме посредници и затова Фалкенхайн пътува толкова често до Белград и Будапеща. Според мен българите са прави в случая.

11.01.1916 г. Вчера при нас имаше много гости. От два дни тук са нашите представители от администрацията на Литва и Курландия, и няколко души от министерството от Берлин. Беше много интересно да ги слушам. Не научих нещо кой-знае какво, защото и тези господа не знаят нищо положително и ново. Що се отнася до храната, има проблем с овеса. Имаме нужда от около 1 000 000 тона, а от Румъния, поради лошите комуникации (малко железопътни линии, недостатъчен капацитет на Дунава при Железни врати), ще можем да получим най-много 600 000 тона през следващите четири месеца. Едва след това ще усетим недостиг, какъвто нямаше миналата година. Може би нещата тепърва ще се получат. Най-забележителното е, че няма две мнения по въпроса за непригодността и глупостта на Делбрюк, но въпреки това той не може да бъде отстранен. Австрийската офанзива срещу Черна гора напредва бавно, но сигурно. Вероятно сега черногорците ще разберат, че ги очаква съдбата на сърбите.

16.01.1916 г. Във военнопленническите лагери няма нито една излишна уста. Всички годни военнопленници работят и искания има отвсякъде: дайте ни военнопленници, имаме нужда от повече батальони военнопленници. Но дори ако всички военнопленници бяха заети с полска и градинска работа, въпросът пак нямаше да бъде решен. Бог ни изпрати толкова лоша реколта през 1915 г., каквато не бяхме изпитвали през последните 44 години. Получихме 2,5 милиона тона по-малко от очакваното. Това е нещастие и трябва да вземете мерки, за да се измъкнем по някакъв начин. Разбира се, не можем да говорите за това нещастие във вестниците.

24.01.1916 г. Обиколих всички окопи и съобщих новините на войниците в землянките, за което ми бяха искрено благодарни. Калта и влагата са ужасни. На третия ден от пътуването ми започна размразяване, окопите бяха под вода и всичко плуваше. Хората продължават да изпомпват водата от укрытията, и въпреки скарите, водата беше навсякъде. Но атмосферата сред войската, беше отлична. Докато снегът се топеше, колата ми се движеше с мъка, на много места трябваше да я избутваме от калта и т.н. За един ден смених 6 коли и 11 шейни, за да завърша обиколката си. Нямаше много свободно време, тъй като дълго време разговарях с личния състав вечерите в землянките. Хората се интересуваха, за всичко което става, тъй като в окопите бяха откъснати от останалия свят. Аз също нямаше какво много да им кажа, но за тях дори срещата с нов човек беше интересна.

25.01.1916 г. С Гърция положението е такова: за нас най-добре ще е, тя да остане неутрална занапред, а най-неприятното ще е тя да се присъедини към нас. В този случай Англия незабавно ще окупира всички гръцки острови и ще се укрепи там, които след това ще трябва да разменим за части от Белгия и Франция. Затова се опитват на всяка цена да принудят Гърция да се придържа към нас. Външното ни министерство прави всичко възможно това да не се случи.

26.01.1916 г. Нямаме нови събития. Но имаме много интересен новини от Русия. Повечето хора са уморени от войната, но душата на войната е царят, който не е толкова

глупав, колкото хората винаги са предполагали. Разгромът на Черна гора върви по план. Руснаците явно се отказаха от атаките по границата на Буковина и сега изтеглят всичко, за да атакуват нашата Южна армия. Но там освен австрийците има и германци, затова нямам ни най-малко притеснение.

27.01.1916 г. С Черна гора нещата са ясни. Никола отново посяга към Антантата, а Мирко⁶⁶ с армията си капитулират пред австрийците. Така те не рискуват нищо. Ако Антантата победи, Никола отново ще седне на трона, но ако Централните сили победят, Мирко ще стане крал на разширената Черна гора.

29.01.1916 г. Надавах да науча нещо ново, но напразно. Никой не знаеше защо „превъзходителството“ Фалкенхайн отиде в Лида⁶⁷ и повика Лудендорф. Обичайните въпроси, за ситуацията, настроението, здравословното състояние, и това изчерпва всичко. Или Върховното командване няма големи планове за бъдещето, или ако има, не смята за необходимо да ни информира. Лудендорф им предложил идеята ми за настъпление през Двина, но веднага я отхвърлили. Що се отнася до останалото, обичайните любезности.

30.01.1916 г. На Източния фронт няма нищо ново. Руснаците очевидно изпращат всичките си войски и тежката артилерия, които могат да съберат срещу нашата южна армия (на ген. Линзинген), за да започнат отново решителна офанзива там. Сега имаме 5-6 германски и австрийски дивизии в нашата южна армия и доколкото може да се предвиди, те ще задържат фронта. Знаем малко за другите фронтове. Получихме един газов полк и аз наредих да се разберем откъде да започнем тази „сладка работа“.

02.02.1916 г. Цяла сутрин съм зает с много работа, която искам да представя на Върховното командване. Вече няколко седмици се опитвам по всякакъв начин да убедя тези хора, че можем да спечелим голяма победа при Рига, само ако ни дадат необходимите сили за това. Нашата офанзива, няма да доведе до окончателното решение на войната, но може да ни даде около 100 000 пленници и придвижване на лявото ни крило към езерото Пейпус. Ако Върховното командване се нуждае от тези сили, за да удари на Запад или ако смята, че като атакува Галиция, може да принуди Румъния да премине на наша страна (в което се съмнявам), тогава нека започне офанзива там и не ни дава нищо. Ако решителна офанзива на Запад е невъзможна и те искат, както и преди, да не правят нищо и да губят хора и време за дребни неща, би било много по-целесъобразно сега, когато продоволственият проблем в Германия стана толкова остър, да представим на народа някаква победа. Можех да постигна такива победи, ако ми бяха дали 7-8 дивизии. Дали сега ще успея, тоест дали Фалкенхайн ще се съгласи с това, не знам; във всеки случай изпълних военния си дълг и успокоих съвестта си, тъй като посочих възможността за такъв шанс.

03.02.1916 г. Нашето външно министерство е доволно от Румъния. И зернената сделка и другите въпроси са решени удовлетворително. Тревожните съобщения са глупости. Но със САЩ отново има проблеми. Американците са невероятно груби. Наште хора мислят, че трябва да им отстъпим, защото пазарът ще пострада от враждебността на САЩ. Но в отговор на действията на „Баралонг“⁶⁸, от месец март трябва пак да под-

⁶⁶ Синът на Никита, престолонаследника. (б. пр.).

⁶⁷ Град в северозападна Белорусия, в близост до Литва. (б. пр.)

⁶⁸ „Баралонг“ е английски военен кораб, предназначен за борба с подводници. Използвайки измама, „Баралонг“ плава под американски флаг, успява да накара германската подводница U-27 да изплува и я потапя с оръдеен изстрел. Но 11 моряци заедно с командира успяват да се доберат до парахода „Никозия“ чрез плуване. През това време англичаните откриват огън по плуващите моряци и убиват 6 от тях, след това претърсват „Никозия“ и разстрелват спасилите се на борда му още 7 подводничари. Въпросната постъпка е ярък пример за типичната англосаксонска низост, коварство и жестокост към вече обезвредения противник. В същото време, при започването на подводната война, на екипажите на германските подводници е наредено да спасяват екипажите на потъващите вражди кораби. Контрастът между пруското рицарско поведение и английската подлост е очевиден. (б. пр.).

новим подводната война и дирижаблите. Не знам защо изобщо я спряха, очевидно по жерание на кайзера.

Тирпиц и Фалкенхайн се разбраха. Все още не се знае кой кого ще измами. Сега става ясно защо в тронното слово в Ландтага имаше намеци за реформи на пруското избирателно законодателство. Това очевидно е опит на канцлера, който иска да се сближи малко с левите партии, за да си осигури подкрепа срещу съюза на Фалкенхайн и Тирпиц.

04.02.1916 г. Вчерашният ми доклад пред старите Кесел⁶⁹ и Крьохер⁷⁰ беше пълен успех. Не можех да направя нищо друго, освен да посоча всички разумни предложения които бяхме направили пред върховното командване, и всички те бяха отхвърлени. Фелдмаршалът също беше директно засегнат... Накрая се опитах да накарам двамата души, всеки от които имаше голям влиятелен кръг от познати, да бъдат ентузиазирани за моята идея за офанзива през Двиня. Докладът беше изпратен и до Фалкенхайн. Разбирам, че в момента не може да ни даде нищо, тъй като започва офанзивата към Вердюн. Трябва да мине време, да обмисли въпроса за по-късно, около май, и постепенно да свикнете с идеята. Във всеки случай съм спокоен за съвестта си.

06.02.1916 г. Келер, който беше при болната си съпруга, донесе от Берлин новината, че Ф.(алкенхайн) ще стане канцлер. За мен това означава неговата твърда убеденост, че всичко върви добре, иначе би оставил на другите да понесат омразата.

11.02.1916 г. Кнобелсдорф, настоящият началник-щаб на престолонаследника, вероятно ще бъде назначен на поста на Фалкенхайн. Смятам че Лудендорф е по-подходящ. За нас обаче е по-добре той да си остане тук. Поради своя чин не мога да заема неговото място (Айзенгард е по-старше от мен). Ще трябва да правя нещо друго и да свиквам с друг шеф. Освен това Лудендорф ми дава пълна независимост в работата.

14.02.1916 г. Само по себе си предварителното производство е напълно изключено за щабния офицер. Но Фалкенхайн наруши това правило с трима от своите хора: Тапен, Грьонер и Зект, за да подчертае колко по-важни и големи са техните заслуги пред отечеството, в сравнение с нашите. Айхорн, също поиска извънредно повишение в генерал за началник-щаба си полковник Хел, също би обяснил нещо подобно.

Раняването на принц Оскар беше от непредпазливост. Айхорн посети позициите на една дивизия от 40-и корпус. Те били небрежни, и са вървели през окопите скупчени на група. Руснаците, през това време са обстрелвали с артилерия. За нещастие подполковник Менгелбие, командирът на 40-и корпус загина, полковник Хел и принц Оскар бяха леко ранени. Видях ги и двамата на следващия ден. Познавах много добре Менгелбие, бяхме едновременно дивизионни генералщабни офицери в 1-ви корпус, той в 37-ма дивизия. Принцът има охлузна рана на ухото и контузия на бедрото, както и три драскотини по главата.

Получих дълго и интересно писмо от Тил. Той иска офанзива в Ливония. Работи в шведската пропаганда. Ще му пиша, да ми осигури няколко дивизии и малко тежка артилерия, след което може да има цяла Ливония.

На запад все още вали и нищо няма да им стане, докато не се установи хубаво време. Имаме нужда от сухо време за новите газови оръдия.

На фронта има цели три армии и наскоро разговарях със стотици хора. Дойдох в окопите им сам, без офицери и чух от всички да казват: не се оплакваме, имаме добра храна. На моят въпрос: „Хинденбург ме изпрати да разбере как се справяте и какво ви липсва“, всички те отговориха откровено, но не чух оплаквания от никого. Ако някой е искаше нещо, това беше основно за отпуските. Приказките за лошите взаимоотношения

⁶⁹ Карл Густав фон Кесел (1867 – 1945) е пруски генерал-майор, командир на 61-ва пехотна бригада в Силезия като част от Източната гранична охрана. (б. пр.)

⁷⁰ Адолф фон Крьохер (1844 – 1922) е генерал-лейтенант, командир на 8-ма кавалерийска бригада. (б. пр.).

са явно измислица. Ясно е, че сега тече засилено обучение и войниците получават по-добра подготовка от преди, когато имахме такава нужда от хора. Имахме и дезертъорства, главно елзасци. Тук имахме ненадеждни елзаско-лотарингски части. Но всичко това вече е минало. Абсолютна лъжа е, че сега има дезертъорство край Двинск.

17.02.1916 г. Настъплението на консерваторите срещу канцлера отново е разбито от него. Той е във върховното командване и се връща с уверението за пълното доверие на кайзера. Ето защо след това стана по-груб. Решението на бюджетната комисия на Камарата на представителите е правилно; последвалата публикация е глупава, тъй като е шамар в лицето.

28.02.1916 г. Получих от Тирпиц много интересен доклад за подводната война. Той гарантира, че Англия ще поиска мир след шест месеца, ако, без да обръщаме внимание на Америка и неутралните страни, потапяме всичко и всички. Ако е така, спокойно може да започне.

02.03.1916 г. При Вердюн нещата се забавиха поради силна френска контраатака, а също и поради забавянето на нашата артилерия.⁷¹ Настроението в върховното командване е добро. Те се надяват, че ще успеят да превземат Вердюн. Това несъмнено ще бъде голям успех, и ще охладят малко французите, които бяха твърде уверени в победата си. Да се надяваме, че тези господа не грешат в своите изчисления.

04.03.1916 г. Очевидно ще има канцлерска криза заради американския въпрос. Цимерман твърди, че нямаме достатъчно подводници, за да изпълним плана си. Следователно той иска да стъпи върху последната нота. При това състояние на нещата според мен той е прав. Загубите ни при Вердюн не са толкова големи, някои дори ги определят като незначителни и всички се надяват, че занаят пред всичко ще тръгне добре.

06.03.1916 г. Румъния досега доставя всичко внимателно и добре. Благодарение на нашия началник на полевите железници генерал Грьонер унгарските железници и Дунавското параходство удвоиха товароподемността си и през месец февруари превозиха два пъти повече царевица и ечемик от януари, а именно около 170 000 тона. Не знам дали ще бъде възможно да го увеличим допълнително, което е много желателно. Румъния е готова да ни даде дори повече, въпреки британските поръчки. Румъния има запаси от реколта за две години и може да изнесе около 5 000 000 вагона, докато британските поръчки са само 80 000 вагона.

11.03.1916 г. Очевидно висшето ни командване се изложи с форт Во. Явно укреплението не е било превзето от нашите, поне така казват французите. Войските ли направиха грешка, ако са превзели друг форт, и са сметнали че е Во. Или върховното командване се поддаде на твърде много оптимизъм, все още не е известно, но има много объркване. Единственото хубаво нещо е, че ако не сме били там, поне не бяхме изгонени оттам и това ще ни спести от твърде много загуби. Настроението във върховното командване е добро, пълно с надежда. По-точни съобщения не получаваме.

12.03.1916 г. Съмнявам се да говорим за мир през септември, т.е. не заради желанието и намерението да правим отстъпки на французите, а защото никой не може да говори за това днес и да определи дата.

В България бяха много неучтиви към нашите офицери. Това се отрази на отношението към българските ни приятели във Висбаден, които са поставени на мястото си. Но за австрийците, нито един германски офицер който се бие рамо до рамо с тях, няма да каже и една добра дума за тях. Ако се появи някой от военното министерство тук, ще се опитам да разбера този инцидент отново.

Кайзерът, разбираемо я на Западния фронт. Канцлерът явно ще спечели по въпроса за подводниците. Той иска да води подводна война по начина, по който ние я водихме през 1915 г., тоест като предупреждава вражеските кораби и ако е възможно, да спа-

⁷¹ Атаката срещу Вердюн трябваше да бъде отлагана поради лошо време. Започна едва на 21 февруари.

сява всички хора в тях. Неутралните кораби могат да бъдат потопени само ако превозват контрабанда. Тирпиц обаче иска да потапя всички кораби, вражески и неутрални, които се доближат до английските брегове, и без никакво предупреждение. Ясно е, че такъв метод на действие, ако имаме достатъчно подводници ще принудят Англия да поиска мир няколко месеца по-късно. Но тъй като нямаме достатъчно подводници, такава война ще доведе само до обявяване на война на всички неутрални държави, а това вече е прекалено. Вярвам обаче, че разумът ще надделее.

14.03.1916 г. Явно руснаците имат намерение да атакуват някоя от нашите армии. Все още се чудя дали да бъдат изпратени резервите ни с влак или не. Шефът не е тук сега и затова трябва, аз да взема решение. От една страна, бих намерил за твърде тревожно, ако преместя войските твърде рано, но от друга страна, аз съм отговорен да гарантирам, че те са навреме на точното място. Имам всичко приготвено; днес, ще изчакам още малко. Руската офанзива е напълно възможна, защото французите със сигурност ще поискат, тук нещо да се направи. Италианците също започнаха вчера атака на фронта при Изонцо и разбира се без никакъв успех. По въпроса за подводниците канцлерът очевидно спечели пълна победа. Тирпиц подаде оставка. Няма да пролеем сълзи за него. Ако беше построил повече подводници и бързи крайцери и по-малко парадни кораби, нашата позиция щеше да е много по-добра.

16.03.1916 г. Съобщението за форт Во се оказа грешка⁷²: никога не сме били там и следователно не можем да бъдем изгонени оттам. Но тъй като Върховното командване вече съобщи този лъжлив факт с голям шум, сега не иска да го опровергае, за да не се изложи, че лъже. Бих счел за по-правилно и практично спокойно да поправим грешката, иначе всички си мислят, че в този случай сме имали големи загуби.

17.03.1916 г. По въпроса за подводниците мненията се различават коренно. Тирпиц работи по с всички средства и дори преговаря с бавареца Хертлинг. Той трябваше да стане канцлер и като награда за това баварският крал трябваше да каже добра дума за Тирпиц. Трудно е да се установи колко е вярно всичко, поне така твърдят в Берлин. Фалкенхайн е твърде тясно свързан с Тирпиц и в резултат на победата на канцлера позицията му при кайзера стана малко нестабилна.

19.03.1916 г. Руснаците започнаха да напредват в редица точки, но досега бяха отблъснати навсякъде с тежки загуби. Само пред окопите на 21-ви корпус преброихме 9270 убити руснаци. Все още не сме използвали резервите си. Загубите ни са съвсем незначителни, до момента около 560 души. Затова сме напълно спокойни за понататъшното развитие на събитията. Добри новини има и от Запада. Във Вердюн нещата се развиват бавно, но добре. Подробности ние не знаем, но днес бях информиран, че настроението на Запад е добро. Случайно при нас дойде един морски офицер по някаква задача. Той ми разказа много интересни неща за подводната война и ми даде точен списък на унищожените наши подводници. Това допълнително затвърди мнението ми, че Тирпиц греши. С действията си, че се застъпва за подводна война и внася интерпретация по този въпрос в Райхстага, той действа почти предателски.

20.03.1916 г. Вчера частите на 21-ви корпус водиха тежки боеве. Руснаци с някакво безумие хвърлят огромни сили срещу нас, независимо от големите си загуби. Предполагам, че са загубили около 50-60 000 души. Все още сме взели само един полк, от нашите резерви.

22.03.1916 г. Вчера руснаците отново атакуваха яростно. За съжаление една от нашите дивизии беше принудена да отстъпи, а два полка претърпяха големи загуби. Естествено след тази частична победа руснаците започнаха да хвърлят срещу нас удвоени сили. Ние незабавно запушихме пробива с една наша дивизия, друга дивизия ще

⁷² Атаката срещу Форт Во се доближава до стените му на 6 март, но е спряна в последния момент от френския флангови огън от Данлуп и дефилето Во. Преждевременният доклад за превземането на крепостта не е верен.

пристигне днес по железницата, поне част от нея. Тази битка не ме притеснява особено, но все пак подобни грешки ме изнервят.

23.03.1916 г. Министерството на външните работи и канцлерът Бетман-Холвег твърдят, че нямаме достатъчно подводници, за да изпълним този план, следователно не трябва безсмислено да настройваме всички неутрални страни срещу нас, което ще ни донесе още трудности. Кой е прав в този спор би могло да се реши само ако знаем точно броя и силата на нашите подводници. Докладите, които имам досега, показват, че не разполагаме с достатъчно. Ето защо приемам гледната точка на Бетман-Холвег за правилна, и намирам настояването на Тирпиц за опасно.

04.05.1916 г. Вердюн изпадна в затишие. Това със сигурност е неприятно. На първо място отговорност за неуспешната операция носи Върховното командване.

07.05.1916 г. Австрийска офанзива срещу Италия очевидно в застой. Флайшман⁷³ е извън себе си и е възмутен от посредствеността на австрийското командване. Цял месец бяха напълно готови и чакаха само хубаво време. Точно тогава италианците започнаха да настъпват при Кол ди Лиана и на някои други точки – съвсем незначителни сблъсъци. Но австрийското командване се изнерви и започна да изпраща големи сили в районите на тези сблъсъци. Поради тези безсмислени маршове дивизиите претърпяха тежки загуби в планините, сякаш бяха направили голяма кампания, а тепърва трябваше да я започнат.

10.05.1916 г. Отговорът на американците, поне както го описва Райтер, е нечувано нахалство. Сигурно говорят по-учтиво с Мексико, отколкото с нас.

12.05.1916 г. На Запад се чува за различни смени в командването. Някои командири ще бъдат пратени в оставка. Фалкенхайн търси привидно изкупителни жертви, за да оправдае своя провал и провала на генерал Тапен⁷⁴.

22.05.1916 г. Нашата ситуация е непроменена. Организирането на специална администрация, която да регулира разпределението на храните в Германия, създава впечатлението в чужбина, че до есента с Германия ще бъде свършено. Явно руснаците смятат, че няма нужда да атакуват повече, след като така или иначе ще свършим. Това само ни е от полза. Австрийската офанзива напредва добре. Допускам възможността италианците сега да надигнат вик и руснаците да бъдат принудени да преминат в настъпление в Галиция, за да им помогнат. Сигурно ще прехвърлят много войска от нашия фронт, за да я пратят там. Ние тогава ще успеем да направим нещо без помощта на Върховното командване.

23.05.1916 г. Дали изборът на Батоцки⁷⁵ е бил успешен, ще стане ясно едва по-късно. Той със сигурност е умен човек, но голям фантазьор. Освен това имам впечатлението, че в новата комисия по храните има твърде много хора. При такива условия едва ли ще може да се работи спокойно и добре.

24.05.1916. Оставам с впечатлението, че руснаците май отделят отгук войските за да ги пратят на юг срещу австрийците, но не съм напълно сигурен. При такъв баланс на силите, ще успеем да направим нещо. Надявам се, че във всеки случай австрийците няма да отстъпят в паника. Засега италианската операция върви добре. Явно италианците просто бягат. Иначе е невъзможно да се обясни залавянето на такъв огромен брой оръдия с толкова незначителен брой пленници. Решителното поражение на италианците ще дойде, когато Кадорна⁷⁶ се оттегли от Изонцо, за да избегне обкръжението.

26.05.1916 г. В Италия поради снежните натрупвания, имаше затишие, поне на едното австрийско крило, но е желателно, тиловите части да имат достатъчно време да го снабдят с боеприпаси и храна. Наистина оставаме с впечатлението, че руснаците

⁷³ Австроунгарският офицер за свръзка при щаба на Източния фронт.

⁷⁴ Началник оперативен отдел на върховното командване.

⁷⁵ Председател на продоволствения комитет.

⁷⁶ Главнокомандващ италианската армия, ген. Луиджи Кадорна.

най-накрая възнамеряват да атакуват поне на едно място, но явно със солидни сили. Е, нямам нищо против. Имаме всичко готово.

27.05.1916 г. Кайзерът се очаква да пристигне в понеделник вечерта. След пристигането, следва доклад, обяд и след това обход на фронта. Със сигурност ще се говори за големи промени, но не вярвам, че тези разговори наистина ще доведат до промени в хората на ключови позиции. Не смея да се надявам. Изпълнението на офанзивата, която отдавна планирах, едва ли ще мине толкова гладко. Всичко зависи от това дали Западът може да ни даде нещо. Невъзможно е да изоставим Вердюн, не можем да съветваме за това но не знам дали ще имат допълнителни части. Изключително съм изнервен. Имам трескава работа, да подготвя и изпълня всички мерки за осигуряване на спокойствието и сигурността при гостуването на кайзера. Всичко това зависи от мен, да не говорим за задължението ми, да напиша доклада, който Хинденбург ще прочете.

29.05.1916 г. Всички тук са трескаво развълнувани за тази вечер. Надеждата, че Фалкенхайн няма да дойде, не се сбъдна. Той дойде. На Запад остава само Тапен. Поради ситуацията във Вердюн, не могат всички да дойдат. Нямам големи надежди за това посещение. Не е нищо повече от екскурзия. Кайзерът ще посети и всички командири на армии. Всеки от тях ще трябва да му докладва. За да избегна всякакви глупости, които биха могли да се случат, вчера заповядах на всички началник-щабовете на армии да дойдат тук и им казах какво ще се говори и поисках да ми кажат какво възнамеряват да докладват на своите командири. Аз съм против изненадите. Така че всичко е наред. На вечеря ще бъдем твърде претъпкани, тъй като само придворният влак ще докара 16 гости.

30.05.1916 г. Много хубаво посещение, което направи страхотно впечатление, но политически и военно е неубедително. Имаше голямо посрещане на гарата и след това всички продължиха по украсените улици към нашия щаб. Доклад на фелдмаршала. Там бяхме Негово Величество, фелдмаршалът, Лудендорф, аз, Фалкенхайн, генерал фон Линкер и като представител на фон Плесен⁷⁷ – Хелмус. Докладвахме за всичко, което бяхме чули. Дори преди Негово Величество, Фалкенхайн взе думата и посочи, че нашата идея е добра, но сега Западът е на преден план. Ако всичко, казано от кайзера и Фалкенхайн, е вярно, те са прави. Трябва да се примирим. Но е трудно да решим дали това е така. За съжаление имах много малко време да разговарям с господата от оперативния отдел и не можах да остана с определено впечатление. Те увериха, че нещата на Запад вървят добре. Нашите загуби при Вердюн са тежки, но тези на французите са още по-тежки. Англичаните увеличават войските си все повече, но не показват склонност към атака. И трябва да има силни резерви готови за английската атака.

02.06.1916 г. Все още няма промени. На юг от Сморгон руснаците правят нещо, но още не напредват. Самото чакане изнервя. Във връзка с морската битка⁷⁸ ние сме много развълнувани. Според германските доклади британците са загубили над 100 000 тона, ние – около 20 000. Очаквам с нетърпение английското съобщение. Сигурно ще отрекат всичко, както винаги.

03.06.1916 г. Британците признават тежките си загуби по време на морската битка, с изключение на „Уорспайт“. Това е особено интересно, тъй като премълчават за един от най-големите си съвременни военни кораби. Те искат да представят историята на битката като сблъсък само с техните учебни и разузнавателни кораби и когато се появили големи кораби, битката е спряна. Те се стремят да укрепят доверието на английския народ в огромното значение на бойните си кораби. Да се надяваме, че нашето морско ведомство ще успее да докаже загубата на този кораб. Ако е възможно, не е ло-

⁷⁷ Генерал-адютант на върховното командване.

⁷⁸ Морското сражение при Скагерак на 31 май 1916 г., завършва без категоричен победител, но загубите на англичаните са по-големи. (б.пр.).

шо сега да започнем атака с нашите кораби срещу английския бряг, за да покажем на света, че загубите ни не са големи.

Вчера получихме съобщение от Запада, че форт Во е превзет. Ще е интересно да разберем дали това наистина е така. Не се съмнявам, че сме превзели крепостта, защото съобщението идва от оперативния отдел, но целият въпрос е дали французите ще се примирят крепостта да остане под наш контрол. Това ще направи голямо морално впечатление.

Италианците викат за помощ от своите съюзници. При тях нещата наистина са зле. Ясно е, че сега руснаците трябва да са на първо място. Най-естественото ще е да предприемат голяма офанзива на румънската граница. Руснаците са готови за това, но всичките им резерви или поне основната им част са тук срещу нас. Въпросът е само дали ще ги качат отново на влаковете, за да тръгнат срещу австрийците, или ще предприемат офанзива срещу нас. Въпросът ще се реши скоро.

06.06.1916 г. След всички радостни военни събития от последно време днес отново се случи нещо лошо. При Ровно, австрийците отново позволиха на руснаците да ги победят. Линзинген, в чиято група се случи това, е възмутен... Най-възмутителното е, че всички руски резерви са срещу нас, и австрийците значително ги превъзхождат в Галиция. Напълно недопустим скандал! Естествено, сега ще започнат викове за помощ, но въпросът е какво можем да дадем? С чиста съвест не можем да дадем нищо. В най-добрия случай можем да помогнем по някакъв начин, но за това Западът трябва да ни даде части за заместване... Да, и това трябва да се отложи.

**ЛУЦКИЙ ПРОРЫВ 8 АРМИИ
22.V (4.VI) – 2 (15). VI. 1916 г.**

Ерцхерцог Фридрих

07.06.1916 г. Отново обичайната история: австрийската 4-та армия се оттегля, сякаш е атакувана, но тъй като ерцхерцогът (Фридрих) е командир на армията, нищо не може да се направи по въпроса. Нещастieto е само от местно значение. Необходимите резерви са на път да оправят въпроса.

Изпратиха ми брошурата на Кап срещу райхсканцлера. Тя съдържа много правилни неща, особено по въпроса за продоволствието, но е толкова агресивно написана, че не трябва да ни учудва, грубата реакция на самия райхсканцлер. Другата анонимна брошура, също е срещу райхсканцлера, и остро осъжда цялата външна политика от последните 20 години. Буквално е насочена лично срещу канцлера, но косвено означава обвинения срещу кайзера.

09.06.1916 г. Руснаците бяха толкова изумени от победата си, че вчера спряха и не направиха нищо. Засега нашите войските ще пристигнат там навреме. Надявам се скоро всичко да се нареди.

11.06.1916 г. Днес отново има много работа заради нашите „уважаеми“ съюзници. Ние ясно изпращаме всичко, което можем. Най-комичното е, че самите руснаци бяха най-изненадани от тази победа. Те подготвиха главния си удар срещу нас. Пред австрийците направиха само демонстрация. За съжаление австрийците не разбрали. Известна част от вината носи и нашето Върховно командване. Никога не трябва да отнема всички наши войски от австрийския фронт. Само ние можем да ги задържим. Най-голямото нещастие е пробивът при Луцк. Но се надявам след няколко дни всичко да се подреди отново. Главният виновник, ерцхерцогът, който командваше там, най-накрая

беше отстранен. Негов наследник е някакъв унгарски генерал с напълно неразбираема фамилия (Карл Терстянски фон Надас).

12.06.1916 г. Ситуацията ни е същата като преди, без промяна. Това поражение на австрийците при Луцк изглежда коригирано. Там вече има много германски войски и още пристигат, така че вече няма нужда да се страхувате. Този инцидент ни интересува само защото, ако отстъплението на групата на Лизинген продължи, това може да окаже

влияние върху генерал Войрш и 9-та армия. Тогава нещата могат да вземат опасен обрат. Засега опасността е елиминирана... Трагично е, или по-скоро трагикомично, че нашето Върховно командване сега освободи за австрийците много повече войски, отколкото поискахме за нашата офанзива.

14.06.1916 г. Подкрепленията за австрийците наближават, някои вече са пристигнали и скоро всичко ще бъде подредено. Румънците досега са лоялни. Те обещава да разоръжат всички руснаци, които пресекат границата им. Вярвам обаче, че ако руснаците преминат румънската граница с големи сили, Братияну ще се ограничи с един книжен протест.

16.06.1916 г. Върховното командване поиска от фелдмаршала подробна информация за това как оценява текущата ситуация. Трябва аз да го напиша. Така че оставих

всичко останало настрана. Нашата ситуация е непроменена. Що се отнася до австрийците, предприетите мерки изискват време, за да бъдат изпълнени. Ето защо е необходимо да бъдем търпеливи. Поражението на австрийците, разбира се не ни доставя радост, но пък няма да си късаме косите от мъка.

19.06.1916 г. Явно австрийците няма да удържат Черновци. Тогава, много по-правилно е да се напусне града, отколкото да загинат 100 000 души. Там не можем да направим нищо за да помогнем. В този район няма железопътни линии или по-точно има само една теснолинейка, по която е невъзможно да се придвижат подкрепления.

Общата ситуация на Източния фронт е следната: руснаците се готвеха за голяма офанзива срещу нас, очевидно едновременно с французите и британците. По това време французите се включиха в битките при Вердюн. Дали британците сега ще започнат да действат или след последните битки при Ипър, явно не си вярват напълно, но това ще стане ясно по-късно. А руснаците събраха срещу нас огромни сили – около 76 дивизии. Австрийците не очакваха нищо лошо и изпратиха твърде много сили срещу Италия. Нашето командване направи същата грешка, като изведе по-голямата част от германските войски, които бяха с австрийците, и ги изпрати на Запад. Защо руснаците не изпълниха плана си, все още не знам, но това е само в наша полза, че те превъзхождайки ни 3-4 пъти, не смеят да ни се противопоставят. Вместо това, явно принудени от Италия, излязоха с малки сили срещу Австрия, но само на едно място... Успехът на Русия беше голям, затова решиха, че няма смисъл да рискуват и да се забъркват с проклетите германци, а по-скоро ще транспортират всичките си резерви на юг и ще постигнат победа там. Трябва да предположим, така мислят, защото през последните 48 часа извоз-

ват почти всичките войски които бяха срещу нас. Австрийският фронт сега ще бъде подсилен от всички страни от самите австрийци, от нашето върховно командване, както и от нашите собствени сили. При Луцк беше възможно да се спре отстъплението и на някои места дори да се премине в настъпление, а по-нататък на юг, особено при Черновци, както вече беше споменато, не е възможна помощ поради липсата на железопътни линии. Ясно е, че загубата на Черновци ще бъде голяма морална победа за нашите врагове, но за нас има и добри страни. Австрийците бяха толкова надути, че изобщо не можеше да се говори с тях. Така че трябва да изчакаме, докато всичко се уталожи отново.

20.06.1916 г. В брошурата на Кап основната атака е срещу политиката за подводната война. Това е безсмислено, тъй като за съжаление нямаме толкова подводници, оттук и всички заключения са невалидни.

21.06.1916 г. Напълно съм съгласен с гледната точка на Кап по много въпроси, само не и по въпроса за подводниците. Тук разчетите са погрешни. Ако имахме в началото на войната подводниците, които имаме сега, и бяхме обявили и извършили енергична подводна блокада на Англия, преди британците да организират отбранителната си служба, това щеше да е възможно. Сега, с минните заграждения, въоръжаването на хиляди рибарски кораби и охранителните катери, ситуацията за подводниците е много по-трудна. Нито една подводница не може да стигне близо до английския бряг, без веднага да не бъде атакувана от всички страни. Затова подводната война ще трябва да се провежда в открито море, но ни липсва необходимият брой подводници, и това не е броят изчислен от Кап и консерваторите, а много повече.

Знаехме, че английският флот или части от него са на път. Цялата ни флота излиза за да хване някои търговски кораби. В резултат на лошото си ръководство, англичаните претърпяха много значителни загуби в първата среща с нашия флот, така че решението на командващият нашия флот да прекъсне битката, след като получи доклад, че друга английска ескадра се приближава, която иска да блокира пътя ни обратно, беше под въпрос. Британците всъщност не направиха нищо и можехме да атакуваме тази нова ескадра. В крайна сметка критиката е лесна, на все още нямаме опит в морските битки. И това е голям германски успех, въпреки, че битката не е такава победа, каквато си представяме. Загубени са само шлеповете, чийто имена сега са публикувани. Но има и много щети, за отстраняването на които ще отнемат месеци. Според някои доклади броят на английските кораби, нуждаещи се от ремонт, е много по-голям. Има само едно нещо, което не ми е ясно от цялата морска битка: какво е искал да направи целият английски флот в района? Вероятна са планирали голяма операция, която несъмнено не успя.⁷⁹

22.06.1916 г. Продължаваме да изпращаме войски на юг и аз трябва да ги екипирам за пътуването. Руснаците са спрели всякакви нападателни действия срещу нас и всичко се изпраща срещу австрийците. За Луцк нещата вървят напред, но бавно, защото трябва да правим всичко сами. Достатъчно сме силни. Първо трябва да подредим всичко в Луцк и едва след това ще може да се мисли за Черновци. Западът е спокоен в очакване на английското настъпление. Дали французите ще се представят някъде, предстои да видим, но не вярвам.

29.06.1916 г. Вили Золф⁸⁰ се обади вчера. Той иска да дойде тук и да прочете доклада си за нашата бъдеща колониално политика. Никой не иска да чуе за него, ние също не искаме да слушаме лош доклад. Той все още мечтае за споразумение с Англия и иска да има колонии без голям флот... с една дума, да се предадем на милостта на Англия.

⁷⁹ Става дума за голямото морско сражение при Скагерак.

⁸⁰ Министър на колониите.

30.06.1916 г. Все пак получих разрешение от фелдмаршала, Золф да дойде тук. Той ще пристигне следващата сряда. Преди него г-н Хелферих⁸¹ също попита точно за това. Какво се опитват да постигнат всички тези господа не мога да разбера; очевидно основно подкрепата на фелдмаршала.

02.07.1916 г. Англо-френската офанзива вече е започнала. С голямо натрупване на артилерия, промяната на фронта и загубата на пленници не може да се предотврати, и няма начин да се спре.⁸²

Изглежда, че канцлерът започва нова атака срещу Фалкенхайн, но се съмнявам, че ще постигне някакъв успех. Кайзерът някой ден ще трябва да се убеди, че всички военни трудности са резултат от грешките на Върховното командване, но не вярвам, че ще си направи необходимите изводи и ще отстрани Фалкенхайн. Канцлерът не е достатъчно енергичен, за да повдигне въпроса в кабинета. Ако го направи Фалкенхайн със сигурност ще падне, защото Бетман-Холвег сега седи по-здравео от всякога. Сметнам това за препоръчително. Кап не трябва да се намесва, той няма шанс. Все още не сме мислили за по-добър канцлер. Всичко това ме изнервя. Лудендорф е много развълнуван. Единственият човек, който запазва олимпийско спокойствие, е фелдмаршал Хинденбург.

04.07.1916 г. Наоколо всичко е по дяволите. С удоволствие ще бъда обикновен войник, само ако главното командване и австрийците бяха малко по-добри. Всички руски атаки срещу нас отбиваме лесно. Сега сме събрали войски от всички части, за да помогнем на юг. Днес се прибрах в 14 ч. и седях до телефона до 18,30. На Запад са доволни, британците не атакуват, френските успехи на Сомма не са толкова големи, че да будят тревога. Ясно е, че в близко бъдеще ще се водят тежки боеве на всички фронтове. Аз лично обаче имам пълна увереност в бъдещето.

05.07.1916 г. При нас всичко е в най-добър ред. Но отчаяно трябва да се борим здраво. Изпращаме всичко което успеем да отделим. Глупостта, разбира се е, че не всички са ни подчинени. Австрийците вероятно ще се съгласят за това⁸³, но Фалкенхайн не иска. Лудендорф и аз настояхме пред фелдмаршала най-накрая да пише на Негово Величество и да му посочи, че това не може да продължава. Току що написах писмото.

Странно нещо се случи на закуска вчера. Хелферих и Левалд (заместник-министъра) разговаряха на висок глас, и чух всичко. Накрая не издържах и грубо казах следното: „С това наше проклето, некадърно правителство, което смърди дори до небето, нищо добро няма да се случи занаяпред“. Те, направиха физиономии! Левалд попита: „Вероятно сте чели брошурата на Кап?“ Отговорих: „За това не е необходима брошура, собственият ми ум го подсказва.“

06.07.1916 г. Вчера и днес Золф е тук. Той също не знае нищо ново. Ще има достатъчно продоволствия. Има трудности, но те могат да бъдат отстранени. Страхотно приятелство с Бетман-Холвег. Все още има надежди за споразумение с Англия. Всички сме обединени само от омразата към Фалкенхайн. Но докато всичко това е изразено само платонично и никой не смее да поема рискове, въпросът е обречен на провал. Фелдмаршалът съкрати много от моето като цяло „мило“ писмо. Остава да изчакаме, докато стане ясно дали писмото е пристигнало.

Руснаците напредват тук-там и халят безумно снаряди, но с незначителен резултат. Загубите им са безумни. Добре сме изградили позициите си, така че нищо не може да се случи. Вчера, например, 4600 снаряда паднаха на укрепленията на една наша дивизия и в резултат имаше един ранен. Групата на Войрш, която ни създаде много проблеми през последните дни, също излиза от трудната ситуация благодарение на нашата

⁸¹ Министър на вътрешните работи.

⁸² На 1 юли битката при Сомма започва с огромен пробив опит за голям пробив.

⁸³ Т.е. да минат под общо командване и подчинение на Хинденбург.

подкрепа. Във Волиния и Галиция, на някои места, очевидно нещата не са добре.⁸⁴ Причината е в посредствеността на австрийците и лошото германско командване. Нищо не можеш да направиш! Докато ситуацията там не стане критична, няма да се съгласят да ни предоставят общото командване на целия фронт.

07.07.1916 г. Както очаквах, писмото, след много изтривания и поправки, все още не е пристигнало. Предполагаше се, че е трябвало да пристигне едновременно с удара, който канцлерът трябваше да нанесе. Сега Айзенгард, когото изпратихме при канцлера, ни телефонира, че той се е отказал и не подкрепя мотивите ни. Така че всичко пропада. По целия ни фронт руснаците настъпват бясно, но въпреки това всичко е наред, а австрийците вършат все същите свинщини. Най-правилното ще е да получим върховното общо командване на целия Източен фронт, за да можем да възстановим реда. В този смисъл след дълго убеждаване Хинденбург, телеграфира накратко в щаба тази сутрин. Ако това не проработи, поне съвестта ни ще е чиста.

08.07.1916 г. Вчерашната телеграма до Линкер все пак имаше ефект. Очевидно ще разширим нашето командване до част от Южния фронт. След като това бъде уредено, ще трябва да преместим централата си, вероятно във Варшава. Луда работа!

11.07.1916 г. Вчера тук беше генерал Грюнерт, който в началото на войната беше наш главен квартирмейстер, след това командващ 8-ма и 9-та армия на Изток и 2-ра армия на Запад. 2-ра армия пострада от големите англо-френски настъпления. Въпреки че знаеше предварително за предстоящата офанзива и поиска подкрепления, те не му бяха изпратени, както винаги. В резултат на това французите постигнаха успех. Той се оказа жертвата, махнаха го оттам и го върнаха на Изток да командва дивизия. Той говори нелошо за нашето Върховно командване.

14.07.1916 г. Въпреки че Линзинген и Войрш не ни бяха подчинени, поне нещо е постигнато. Г-н Фалкенхайн пита на всеки 2-3 дни каква е ситуацията там и какво ще правим. Произтичащото е малко сложно, но постигна целта си.

18.07.1916 г. Няма съмнение, че общата ситуация е много сериозна. Противникът ни атакува за първи път с обединени сили и ни пречи да прехвърлим резерви от Изток на Запад. Все пак не смятам ситуацията за заплашителна. Необходимо е да издържим. Ако в същото време се загуби някаква позиция или няколко километра, няма значение. Най-важното е да запазим спокойна, бистра глава. Вчера и руснаците ни нападнаха в посока Митава. Всички атаки са отбити. Тази сутрин изпратих там резерви? За бъдещето съм напълно спокоен.

19.07.1916 г. Съвсем разбираемо е, че сме в лошо настроение. Повечето хора не разбират, че все още не сме спечелили решителната победа, за която пишат всички германски вестници, а трябва да се борим усилено, за да запазим завоюваното.

20.07.1916 г. Пътуването на шефа до Берлин се оказа ненужно. Въпросът за върховното общо командване не бил засегнат. Разговорът засягал само такива неща, които напълно можеха да се решат писмено. Очевидно Фалкенхайн иска да убеди Негово Величество, че е постигнал споразумение с Хинденбург за всички операции. Лудендорф се върна напълно бесен. Той е имал разговор и с канцлера, с когото също не е постигнал съгласие. Фалкенхайн е уверен, че ще успее да остане на Запад.

Основните затруднения създават само австрийците. Явно ще вземем няколко австрийски дивизии тук и ще освободим няколко германски. В средата на август нашата флота ще бъде отново готова за битка, английският флот все още е далеч.

⁸⁴ През втората половина на юни германски и австроунгарски подкрепления пристигат в Луцк, на Днестър и в Карпатите и предприемат контраатака, която скоро спира поради руското превъзходство. Успехите, постигнати при Луцк, трябваше да бъдат изоставени отново. В средата на юли руснаците заемат позиции на р. Стир, на юг от Днестър и в Карпатите. На Източния фронт възниква сериозна криза.

22.07.1916 г. Имам много работа. Отново се водят преговори за разширяване на нашето върховното командване върху австрийците или поне част от тях. Но нещата винаги се провалят поради глупави притеснения.

23.07.1916 г. Все още не съм говорил сериозно с фелдмаршала за Кап. Подходът на Кап не е правилен. Лудендорф също като мен намира само част от написаното за вярно. Но това което Кап иска, да използва фелдмаршала и Лудендорф за да прокара своята теория за подводниците, няма да стане при никакви обстоятелства. Засега никой от нас тук не е променил мнението си: ако имаме достатъчно подводници, да действат. Не знам дали ще имаме необходимият брой дори на есен. Поведението на райхсканцлера да смесва писанията на Кап с анонимните писания срещу него, не е адекватно. Не вярвам на Тирпиц. Собствените му подчинени го нарекоха „бащата на лъжата“ и сега всички спорят кой е излъгал повече в преговорите за подводниците, Тирпиц или Фалкенхайн. Вчерашната размяна на писма и телеграми относно разширяването на върховното ни командване беше като шега. Така или иначе благодарихме за всички половинчати мерки.

27.07.1916 г. С Бокелберг, фелдмаршала и Лудендорф продължих разговора си до Катовице. В 11 часа те трябва да са в Плес. Пред приема от кайзера се срещнах с канцлера, който също е в Плес. Фалкенхайн беше вчера в Тешен, в австрийското главно командване. Предполагам че ще заговорничи срещу поемането на върховното командване от фелдмаршала.

Вдигна се толкова много шум за идването на турците в Галиция още преди да са пристигнали там, което е просто унижително за австрийците. В действителност ще бъде изпратен само един корпус. Енвер отдавна искаше да издигне престижа си чрез участие в Европейската война.

29.07.1916 г. Позицията на австрийците, както и преди, е трудна. Но от това не следва, че върховното командване ще бъде прехвърлено на нас поне до групата на Линзинген включително. Да се надяваме, че фелдмаршалът няма да прави никакви компромиси. Не съм напълно сигурен в това и се опасявам. Вчера например австриецът повтаряше: „Да, но ако моят император ми нареди, ще трябва да се подчиня“.

30.07.1916 г. Позицията на Фалкенхайн значително отслабна, докато нашата се засили.

31.07.1916 г. От вчера ние взехме под наше командване армията на принц Леополд. Тази вечер се премества в Брест-Литовск, оттам ще командва Линзинген, и 2-ра австрийска армия (Лвов). Така постигнахме всичко възможно. Фелдмаршалът и Лудендорф пристигнаха от Плес много доволни. Звездата на Фалкенхайн залязва. По време на много острата полемика между Хинденбург и Лудендорф, от една страна, и Фалкенхайн, от друга, кайзерът заел страната на нашите хора. След това Фалкенхайн не се появил на тържествената вечеря и така се появи надеждата, че той ще подаде оставка. За съжаление надеждата ни не се оправда, но въпреки това нашата позиция вече е значително укрепена. Задачата да се борим със свинщината на юг, далеч не е лесна, но не се съмнявам, че ще се справим.

02.08.1916 г. Вчера пристигнахме тук благополучно. Вярвам, че това е крайният срок. Щом пристигнахме, веднага поехме командването на армията на Линзинген, а от утре сутринта при нас ще дойде и 2-ра австрийска армия. Така нашата зона на командване се простира от Лвов до Балтийско море. Добре е поне, че днес не се налага да превозваме армията на коне.

04.08.1916 г. Тази сутрин в 3 ч. сутринта се върнахме от пътуването до Ковел и Лвов. Нещата не изглеждат добре за съюзниците. Трябва да сме разумни, но не се съмнявам, че нещата ще се уредят. Приемите навсякъде бяха царски с официални трапези, всякакви фанфари, и т.н.

05.08.1916 г. По целия ни фронт, навсякъде, където са разположени германски войски, всичко е в идеален ред. Единственото, което ме интересува, е австрийската 2-ра армия при Лвов. Докато не докараме германци там, няма да съм спокоен.

06.08.1916 г. Командването на огромен фронт със сигурност представлява голяма чест. Все пак щеше да е по-приятно, ако нямаше толкова много работа. Напрежението е голямо, нервите са опънати. Освен това има постоянни проблеми с висшето командване.

07.08.1916 г. Имаше изненада след изненада. Вчера по обяд уж всичко беше добре в австрийската 2-ра армия. В 14 часа следобед имаше доклад: „руснаците настъпват, нашите отстъпват, положението е много тежко и т.н. Вземаме всички необходими мерки“. Вечерта австрийците отново докладваха: „нещата изобщо не са толкова зле и всички стоим на позициите от сутринта“. А сутринта постъпи нов доклад: „руснаците са пробили на места, положението е сериозно“.

Удивително е колко бързо австрийците губят ума си.⁸⁵ Но сега имат германско върховно командване и няколко германски дивизии, така че редът в крайна сметка ще бъде въведен. Последните няколко дни обаче бяха пълни с напрежение. Вчера разговарях с началника на полевите железници с генерал Грьонер. Изключително умен човек. Току-що пристигнал от Запада и установи, че ситуацията там не вдъхва страх. Тежките битки ще продължат известно време. Кризата обаче отмина. Антантата полага колосални усилия да ни унищожи преди есента. Едва ли някой вярва в трета зимна кампания. Всъщност и аз не вярвам в това. Румънците будят подозрение. Кралят е изпълнен с най-добри намерения, но английските и френски пари манипулират в най-голяма степен на общественото мнение. Още по-важно е австрийците да се успокоят. Жалко, че Върховното командване не идва на помощ. Аз лично съм доста спокоен. Ако румънците се окажат такива тъпацы, турците и българите ще се нахвърлят върху тях. Румънската армия е много бедна и невъоръжена. Солунската армия на Антантата май ще се окаже блъф.

08.08.1916 г. Всеки ден носи новини. Нашият фронт е горе-долу подреден. На север, където руснаците изтласкаха австрийската армия пред Лвов, днес ще пристигнат толкова много германски войски, че утре ще можем там да атакуваме. И изведнъж на юг, където са разположени войските на австрийския престолонаследник, които не са ни подчинени, всичко отиде по дяволите. Генерал Зект, който командва там, иска помощ. Така отново трябваше да натоварим част от нашите резерви във влакове и да ги изпратим на юг.

10.08.1916 г. Сякаш адът се отвори за нашият съсед отдясно, армейската група на ерцхерцог Карл, и си разменяме „приятелски“ телеграми. Още седим във влака, защото мебелите от Варшава не са пристигнали.

14.08.1916 г. Както и преди, имаме много проблеми с австрийците и не по-малко с Главното командване. На третия ден, след наше настояване, фелдмаршалът отново телеграфира на Н.В. и получи най-любезния отговор, че трябва да се тревожим само за собствените си работи. Казах на Лудендорф и Хинденбург, че според мен Хинденбург трябва най-после сериозно да постави въпроса: Фалкенхайн или той. Но Хинденбург не иска това. Няма какво да се направи просто се ядосваме. Най-любопитното във всичко това е, че Върховното командване действа, както препоръчваме, но в същото време се преструва, че прави всичко това по своя инициатива. Тук трябва да имате здрави като въжета нерви. Онзи ден всичко толкова ми беше писнало, че попитах Лудендорф да ме

⁸⁵ Ва 8-10 август армейската група на Лининген и лявото крило на армейската група на Гронау са нападнати. В същото време има атака срещу австроунгарската 2-ра армия и групата армии на ерцхерцог Карл. Австроунгарската 2-ра армия е разбита. Двете германски дивизии, които току-що предоставени от германското Върховно командване са използвани, за да спрат бягството на австроунгарците.

освободи от щаба и да ми даде да командвам корпус. Той ми отговори много спокойно и любезно и ме разубеди.

15.08.1916 г. Нашата ситуация е непроменена. Руснаците очевидно се придвижват на юг, за да използват успеха си срещу ерцхерцог Карл. Нашето командване обърна внимание на допуснатите грешки и ерцхерцог Карл прехвърля толкова много сили, че от утре ще бъде възможно да се задържи там. Така постепенно всичко идва в ред, но защо са всички тези проблеми и ядове? В края на краищата всичко беше напразно. Всеки можеше да предвиди всичко това отдавна. Само господин Фалкенхайн не видя нищо.⁸⁶

16.08.1916 г. Тревожните ни викове, че трябва да се направи нещо със сигурност имаха ефект върху върховното командване и очакваме тази вечер в Плес. Дали обаче ще има толкова войска в обозримо бъдеще на Изток за да изхвърлим руснаците от Буковина ми се струва много съмнително. Лудендорф и аз вече имаме идея как да го направим.

17.08.1916 г. Нищо ново. Постоянните кавги и неприятности с Фалкенхайн също не са новост. Той иска да вземе нашите войски от място, където е напълно неприемливо. Планираното вчера пътуване не се осъществи, тъй като Н.В. благодари най-любезно и посочи, че не смята за необходимо да ни приеме. Преди време Хинденбург и Лудендорф спечелиха пълна победа при гостуването си в Плес. Фалкенхайн дори не дойде на вечерята и всички бяха убедени, че ще подаде оставка. Той обаче не направи това и след като Хинденбург и Лудендорф си тръгнаха, той отново оплете кайзера. За тази цел умишлено го заблуди с фалшива информация за ситуацията, за неговите и нашите разпореждания. И кайзерът два пъти показва недоволството си от нас: веднъж ни телеграфира, че трябва да се грижим само за нашия фронт, а сега отхвърли протеста ни, че Фалкенхайн ни отнема една дивизия. Куриерът вече носеше молбата на Лудендорф за оставката си, когато Хинденбург реши да потули въпроса. Едва когато Лудендорф го заплаши с оставка, той се съгласи да поиска среща с Н.В. Тъй като кайзерът отхвърли искането, сега му изпращаме подробен доклад. Неговият отговор ще определи какво да правим по-нататък. Няма да постигнем нищо, ако поискаме оставката на Хинденбург. Лудендорф е практически незаменим. Аз самият трябваше да го убеждавам да не прави нищо, докато не получим отговор на доклада си.

21.08.1916 г. Започнаха тежки боеве на един участък край Стоход. Два дни бях малко зает. Сега можем да прехвърлим достатъчно резерви там. Австрийският фронт прилича на болна челюст. Всеки път, когато духа вятър, веднага започва зъбобол. Освен това не се случи нищо особено. Всичко, което правим, е да се опитаме да съберем няколко полка, да създадем нови резерви, тъй като е абсолютно невъзможно да знаем какво ще е необходимо през следващия час. Писмо до кайзера беше изпратено вчера. Няма да направи голямо впечатление, защото засяга само местните работи на нашия фронт. Няма как да опишем всички огромни грешки, които Върховното командване направи и продължава да прави. Не можем да върнем назад това, което се случи. А ако го разтръбим, сама ще предизвикаме паника сред хората. Няма сила в света, която да убеди кайзера в погрешността на всичко което стана при Вердюн. Атака срещу Вердюн би имала смисъл само ако крепостта можеше да бъде превзета, но веднага щом се убедиха, че французите няма да се спрат пред нищо, за да я задържат, стана ясно, че ще са необходими огромни жертви (не само в хора, но и в снаряди), и трябваше да се откажем от тази операция. Дори четири седмици преди съюзническата офанзива на Сомма всички знаеха със сигурност, че тя се подготвя, само Върховното командване не вярваше в това и затова не предприе никакви мерки.

⁸⁶ Хофман пренебрегва трудностите, при предстоящата атака на Сомма по отношение на разпределението на силите.

Когато австрийците започнаха да се провалят, беше необходимо да се изпратят 6 дивизии с влакове и със светкавична скорост. Фалкенхайн флиртува и казва, че нямам нищо свободно. Нещастieto нарастваше все повече и повече и сега той изпрати там 12 дивизии. Такива неща не могат да се толерират безразлично. А има десетки такива примери.

23.08.1916 г. Кайзерът не отговори на нашият доклад. Фелдмаршалът е изключително развълнуван. Днес се навършват точно 2 години, откакто се появи с Лудендорф в Мариенбург. Господи, колко много преживяхме за това време! Във всеки случай толкова много, че ако бях на мястото на Хинденбург, щях да постъпя по друг начин.

24.08.1916 г. Вчера получихме отговора на кайзера по повод нашия доклад. Изключително любезно ръкописно писмо до фелдмаршала. В това писмо Н.В., е несъгласен с нас, и цитира редица твърдения, които никой никога не е оспорвал. Така пак се оказа преливане от пусто в празно. Това беше краят на въпроса.

27.08.1916 г. Към всичко това се добавя и нашата загриженост за австрийците, които се провалят във всичко. Кадровите професионални офицери седят по щабове, тиловите и транспортни служби и навсякъде, а търговските пътници, актьорите и дребните служители, заемат постове на строеви офицери на фронта, но не са способни на нищо и не знаят какво да правят. Дори цялата тази публика да беше способна на каквото и да е било, тя пак не се ползва с никакъв авторитет сред войниците. На всичкото отгоре това е смесица от народи с 23 различни езика⁸⁷! Никой не се разбира с другия... По полския въпрос изглежда е постигнато споразумение с Австро-Унгария.⁸⁸ Създава се Кралство Полша – главно от руска Полша с австрийски ерцхерцог за крал. В новото кралство няма да влиза Галиция. Сключва военна конвенция с Германия, тоест поемаме контрола над армията и дипломатическото представителство. Това вече трябваше да бъде обявено, за да се даде приоритет на полските легиони. За учудване на всички се оказва, че кайзерът се е надявал да постигне отделно споразумение с Русия и не иска да плаши царя с такова решение на полския въпрос. Аз наистина не вярвам в сепаративния мир, въпреки че напоследък в Русия започнаха да се чуват гласове за безсмислието в продължаването на войната.

30.08.1916 г. Въз основа на неотдавнашните ни спорове с Върховното командване трябваше да се откажем от всички претенции към армията на ерцхерцог Карл. Но след напълно неочакваното влизане във войната на румънците сякаш всички се уплашиха. Следобед на третия ден Линкер телеграфира на Лудендорф с молба той и фелдмаршалът да се явят незабавно в Плес. Твърди се, че Фалкенхайн нямам представа за това и научил за пристигането им едва когато ги видял лично. Веднага казах на Лудендорф, че сега не можем да се ограничаваме с дреболии, а фелдмаршалът трябва да повдигне въпроса в цялата му широчина. Той трябва да каже на кайзера: „След всички действия на Фалкенхайн, вече не мога да се ограничавам само със съвети. Готов съм да заложа славата си, доверието на хората в мен и да поема тежко бреме и да стана началник-щаб на цялата полева армия. Ако Ваше Величество се съгласи, Фалкенхайн трябва да изчезне днес, в противен случай ми позволете да се върна отново в Брест-Литовск“. Вероятно така е направил, защото пристигна телеграма.⁸⁹ За мен с голямо повишение. Ще трябва да се потрудя.

⁸⁷ *Иронизира, езиците в Австро-Унгария са доста по-малко (немски, унгарски, чешки, словашки, полски, галичански (украински), рутенски, румънски, сръбски, хърватски, словенски, италиански). (б. пр.).*

⁸⁸ *На 11 август райхсканцлерът Бетман-Холвег и министър на външните работи на Австро-Унгария, барон Буриан, постигат споразумение, което предвижда създаването на независимо кралство Полша.*

⁸⁹ *На 29 август Хинденбург е назначен за началник на Генералния щаб на полската армия, Лудендорф е назначен за старши квартирмейстер, принц Леополд Баварски е назначен за главнокомандващ на*

31.08.1916 г. Все още нямам назначен главнокомандващ. Лудендорф е взел със себе си Бокелберг, от когото много не искам да се откажа. Изобщо не го харесвам, но е изключително способен. И така, аз съм сам в широкия коридор, а на бюрото ми освен служебните работи се тропат поздравления и петиции.

03.09.1916 г. Трябва да разчитам само на това, което имаме, и да се опитам да отделия възможно най-много войски оттук, за да помогна на другите. В това се свежда задачата ми. Изобщо не е лесно. Руснаците яростно атакуват десния фланг на нашата армия и групата на Линзинген. Досега всички атака са отблъснати и съм напълно спокоен за последствията. Вчера имах първия си спор с генерал Зект. Той е началник-щаб на ерцхерцог Карл и не ми е подчинен... Тогава се обърнах към Лудендорф, и стана така както исках, от което се почувствах спокоен.

05.09.1916 г. При нас всичко е в идеален ред. Също от дясната ни страна Изглежда, че условията бавно се подобряват. Навлизането на Макензен в Добруджа с няколко български дивизии и един германски отряд има парализиращ ефект върху румънците; Три дни не са мръднали от мястото си в Трансилвания.⁹⁰ На запад боевете на Сомма са тежки.

06.09.1916 г. При мен на фронта всичко е наред, но вдясно от нас австрийците постоянно се клатушкат. Всичко, което правя, е да изтеглям войски, и да ги изпращам на юг за да им помогна. Поддържам постоянна телефонна връзка с Лудендорф, за да наложа желанията си (чрез него) на австрийското командване. Разбирам се добре с моя главнокомандващ.

07.09.1916 г. Херцогът на Брауншвайг беше тук този следобед. Това беше първият ми път, когато имах честта да го посрещна като шеф. Беше много мил. Принц Леополд отиде следобед във 2-ра австрийска армия за 3 дни, т.е. при нашето дясно крило. Вдясно от нас, т.е. е групата армии на ерцхерцог Карл под командването на Тешен. Аз и Зект обменихме мнения. Вече се срещах с него го два пъти в Плес. Българската офанзива в Добруджа, под командването Макензен се развива успешно.

10.09.1916 г. Хинденбург и Лудендорф бяха на Запад за няколко дни. Лудендорф се обади по-рано и каза, че боевете на Запад са тежки, но няма причина за безпокойство. Там са допуснати големи грешки и е крайно време да се въведе ред.

Проведох много успешното пътуване с кайзера: В 19 часа вечерта кайзера беше посрещнат тържествено в Ковел. След тържественият марш Н.В. раздаде ордени и първият, беше връчан на мен – „*Pour le mérite*“ (За заслуги). Всички, особено Линкер, ме поздравиха много сърдечно. После имаше вечеря у Линзинген, където седях до Линкер⁹¹ и Гонтард⁹². На следващия ден, имаше парад на 42-ри полк близо до Владимир

Източния фронт, а Макс Хофман е назначен за негов началник-щаб, с първи помощник полковник Келер, заменен по-късно с майор Бринкман.

⁹⁰ На 27 август Румъния обяви война на Австро-Унгария. Руските и румънските войски настъпиха през границата на Молдова и Влашко надолу към Трансилвания и Унгария. Първоначално австроунгарското командване е изправено пред задачата да консолидира армейската група на ерцхерцог Карл и да започне разгръщане срещу Румъния, което да осигури отбраната. Тъй като от Западния фронт не могат да се отделят войски, главнокомандващият на Изток получава инструкции да изтегли войските от различни места на юг от Дунава. Фелдмаршал Макензен на 28 август поема командването на германските, австроунгарските и българските войски на Дунав и Добруджа (3-та бълг. армия). Първоначално на негово разположение са: австроунгарския Дунавски флот западно от Оршова, българският ландшурм за защита на Дунава, германския смесен отряд при Русчук, българската дивизия там и други български части на изток от жп линия, водеща от България към Добруджа (3-та бълг. армия). Няколко тежки германски батареи и една турска дивизия бяха на път. Фелдмаршал Макензен получи инструкции с тези сили да нахлуе в Добруджа. Настъплението започна в началото на септември. На 6 септември беше превзет Тутракан, а на 9-ти Силистра. Междувременно в Трансилвания 9-та армия близо до Мюлбах, и австроунгарската 1-ва армия, се събраха в долината на Марош.

⁹¹ генерал Мориц фон Линкер (1853 - 1932) е началник на военния кабинет на император Вилхелм II.

Волинск и след това доклад на генерал Лицман в Сокал. После имаше закуска във влака на кайзера, където седях до него и той вдигна тост за мен. След това се качихме на нашия влак и потеглихме към Красне към Бьом-Ермоли, където очаквахме кайзера на следващата сутрин към 7 часа. Отново посрещане на гарата с всички почести, след това отпътувахме с кола към Злочев и корпуса на Ебен. Войските се строиха край пътя като минавахме и ни поздравяваха с ура. На височина, където се виждаха руските позиции, Ебен изнесе доклад за си, след което имаше парад на всички войски от резерва. Показаха голям ентузиазъм. Негово Величество произнесе реч. Нашите хора са изключителни. Въпреки тежките битки, които продължаваха седмици наред, те изглеждаха безупречно, като кукли... След това се върнахме в Злочев. Там отново последва закуска във влака на кайзера. След това се сбогувахме. Кайзерът беше в много добро настроение, тъй като през цялото пътуване идваха само добри новини (от Запад, от Трансилвания и от Райха). Когато се сбогува, той горещо стисна ръката ми и каза: „Продължавай все така!“ След това продължих с колата към Южната армия, където впечатленията ми не бяха много блестящи. С влак се върнах обратно до Брест-Литовск и оная нощ, прегледах някои от нещата, които бяха натрупани на бюрото ми. После отново с влак се върнах обратно до Ковел за посрещането на ерцхерцог Фридрих. Върнах се едва вчера по обяд.

13.09.1916 г. На Запад положението е много трудно. Затова се страхувам, че новите части оттам няма да могат да бъдат изтеглени и ще трябва да покрием допълнителната нужда от дивизии за Трансилванския военен театър и на Изток, сами. Това е което можем да направим.

14.09.1916 г. Сега имаме толкова много австрийски и германски войски в Семиградия (Трансилвания), че не може да става дума за по-нататъшно румънско настъпление. С по-нататъшните подкрепления ще атакуваме един по един румънските корпуси, и ще го разбием, поединично и т.н. В Добруджа нещата вървят добре. Антантата най-малко е очаквала това. Сега там има една румънска, една руска и една до две сръбски дивизии. Последните са съставени от дезертьори от сръбска народност. Там трябва да стигнем възможно най-бързо до жп линията Букурещ – Констанца и да я затворим за румънците. Това е най-краткият път между река Дунав и морето. Дори ако врагът успее да достави там подкрепления, това кратко разстояние може да бъде удържано дори и със слаби сили.

17.09.1916 г. Не знам какво стана с Полския въпрос. Цивилни лица като канцлера и служителите във Външно министерство, не могат да вземат решенията бързо. Преди около два дни имах дълъг разговор с някой си княз Любомирски (от Лвов), който дойде да посети принца и искаше да му предаде своите желания от името на поляците. Тези хора са напълно луди. Изслушах го без да го прекъсвам, да чуя всичко, а след това предложих да ми представи всичко в писмен вид.

От вчера руснаците отново атакуват яростно. На нашето крайно дясно крило, както и при Линзинген, ние ги отблъснахме. Но те избутаха донякъде частите на Зект. Тази сутрин те са молили за помощ. След телефонни разговори с Лудендорф изпратих там един полк и три батареи.

19.09.1916 г. Току-що казах на Лудендорф, с който се чуваме всеки ден, че всичко при нас е наред. Днес той отново искаше да получи войска от нас за някакво начинание и аз не можех да му откажа: „Войските ще бъдат изпратени тази вечер.“

Естествено, той беше доволен. Изключително интересно е да се държи такъв огромен фронт с толкова слаби сили и всеки път да се отделят отделни отряди за подкрепления на другите. Но това има и ужасни страни. Предпочитам аз да съм този, който

⁹² генерал Фридрих Ханс фон Гонтард (1860 - 1942) По време на войната е командир на дивизия, през 1918 г. става командир на 14-ти армейски корпус, и в самия край на войната е преместен в главната квартира в Спа.

приема, а не изпраща подкрепления, за да постигна нещо с тях. Нищо не можеш да направиш, трябва да си доволен от това, което имаш.

22.09.1916 г. Британците и антигерманската партия в Дания се отнасяха много добре към датския печат. Те искат да създадат антигерманско настроение в Дания. Но мерките, взети навреме (войски на датската граница, изграждане на укрепени позиции, изискване от датските търговци да плащат предварително и т.н.) - всичко това имаше много смразяващ ефект. Като цяло датчаните са неутрални. Докато сегашното министерство е на власт, Дания със сигурност ще остане неутрална.

24.09.1916 г. По всички признаци руснаците отново планират сериозно настъпление. Гледам напълно спокойно на този въпрос, но тежестта на отговорността все още е твърде голяма.

29.09.1916 г. Нашият фронт се простира от Зборов по жп линията от Лвов и Тернопол до Балтийско море и се състои от 2-ра австрийска армия (генерал-полковник Бьом-Ермоли) и трите армейски групи на Линзинген, Войрш и Айхорн. Всяка армейска група има няколко подчинени армии.

Ние отговаряме и за административния регион Горен Изток (Обер-Ост), състоящ се от областите Бяlistок, Гродно, Вилно, Литва и Курландия (б. пр., т.е. Латвия и Естония). Цялата област е голяма колкото Източна, Западна Прусия, Позен и Силезия взети заедно или колкото генерал-губернаторството Варшава, но то не е под нашето управление. Управлението на Горен Изток се осъществява от централната администрация в Ковно, управленията на отделните административни области, със съответни началници и окръжни щабове, икономически специалисти и т.н. Тъй като Горен Изток сега е базиран тук, в Брест-Литовск, старшият квартирмейстер Айзенхарт, който остана тук, ръководи ежедневната работа. За по-важни въпроси той идва тук изнася доклади, или ги изпраща до съответния министър (на финансите, културата, горите, земеделието и др.)

30.09.1916 г. Не вярвам в скорошен мир около Коледа. Не защото не вярвам на Бетман-Холвег, че има такова нещо, а защото Англия няма да сключва мир, който да е приемлив за нас.

Става много оживено. Руснаците май най-сетне ще започват сериозна атака срещу 2-ра австрийска армия и групата на Линзинген. Те започнаха неспиращи, ожесточени атаки на запад от Луцк, до Броди и Зборов, близо до Бженчани и на Нарайовка, както и в Карпатите.

02.10.1916 г. В Семиградието (Трансилвания) всичко мина много гладко. Вярвам, че румънските господа няма да са толкова горещи днес. Ако зависеше от мен, щях да разбия още няколко от техните дивизии и след това да им предложа мир. Това би било най-доброто решение на проблема.

03.10.1916 г. Вчера руснаците настъпваха бясно. Първият руски гвардейски корпус беше отблъснат 17 пъти и всичко беше наред. Но все пак трябва да събере малко резерви. През следващите дни кайзерът ще дойде тук, за да благодари на войските на Линзинген и Бьом-Ермоли. Тогава ще пристигне ерцхерцог Фридрих, а след това и кралят на Бавария. Може би скоро ще изуча професията на хофмаршала.

Лудендорф току-що ми се обади, тъй като искал да постави още няколко австрийски части на юг под наше командване, тъй като австрийците правят само глупости, и ме похвали, но вероятно ще има твърде много работа.

04.10 1916 г. Утре кайзерът ще дойде с главнокомандващия до Ковел, където ще го посрещне Линзинген. След това оставаме през нощта във влака в Ковел. На 6-ти отиваме при генерал Ебен в нашето предишно крайно дясно крило, с чиновници от различните висши командвания. Оттам на 7-ми кайзерът ще се върне обратно в Плес, моят главнокомандващ и аз ще продължим по-нататък до Южната армия на граф Ботмер, която също ще ни бъде подчинена от утре. Става доста приличен фронт. Но се опасявам че и работата ще стане повече.

05.10.1916 г. Следобед на 7-ми, кайзерът си замина. Командващият фронта с кола потеглихме към Южната армия, която наскоро е под наше командване. Като се запозна с ситуацията на мяста, вечерта ще се върна с влак. Командващият ще остане там още един ден, сред напълно изненаданият личен състав.

12.10.1916 г. Всички знаят, че канцлерът е слаб човек и отдавна трябваше да бъде сменен. Колкото и комично да изглежда, ние нямаме по-добър. Поне аз не знам. Няма нищо войнишко в него, като при Тирпиц и Хелферих! С една дума не познавам никой който да е подходящ. Същата ситуация важи и за Външното министерство. Не е достатъчно да се изгони Ягов⁹³, ако не се промени цялата система, а смяната на системата ще доведе до пълна промяна на цялата ни обществена система... Говорих с генералите Плесен и Линкер за Ягов и външния отдел. Казаха ми, че вече многократно са разговаряли с кайзера и канцлера за необходимостта от отстраняване на Ягов, но всички тези разговори винаги завършват с едно и също: той е по-умен от другите, и няма по-подходящ човек. Принц Леополд може да е много по-умен от Ягов, но не е на мода в Германия.

14.10.1916 г. Загубихме част от позициите, които бяхме изградили, и бяха допуснати големи грешки. Първата и най-важната е, че на Западния фронт трябваше да се изградят една след друга няколко силни позиции, след това трябваше да се доставят повече боеприпаси и т.н. Тези пропуски вече са станали, но сега Лудендорф прави всичко възможно, за да поправи грешките. За това е уведомен кайзера, Хинденбург и Лудендорф изпращат доклади всеки ден – така че вече не може да се говори за непроводимо обкръжение около Н.В. Вече е решен и въпроса за боеприпасите. В момента не е ясно какво ново може и трябва да се каже за битката при Сома.

15.10.1916 г. Ясно е, че единствената възможност за споразумение с Русия е свързана изключително със задоволителното разрешаване на въпроса за Дарданелите. Предстои ни много тактическа работа, особено след като през следващите дни нашето командване ще бъде разширено с още 3 австрийски армии. След това ще командваме от Балтийско море до Карпатите. Ерцхерцогът престолонаследник и ген. Зект ще командват в Унгария и Трансилвания. Така окончателно ще се разделим с тях.

17.10.1916 г. От Карпатите до Рижкия залив! Собствен салонен вагон, и специален влак, церемониални срещи, парадни униформи и т.н. Когато след войната ще получа обратно моя пехотен полк, ще изглеждам комично в собствените си очи. Но все пак предпочитам това да е днес, а не утре. Грижите и отговорностите са толкова големи, и не усещам как остарявам.⁹⁴

20.10.1916 г. Ще ми е ужасно любопитно как руснаците възнамеряват да помогнат на румънския си съюзник. Изтеглят войски от целия фронт и явно ще ги прехвърлят в Карпатите и Трансилвания и там ще атакуват австрийците. Тогава ще трябва да съберем войски и да ги изпратим при австрийците, за да могат да разчитат на германските войски. Най-важното в цялата тази история е да се разбере възможно най-бързо откъде може да се вземе, и да се изпрати с влак по-бързо, отколкото руснаците ще направят същото. Разбира се, транспортираме по-бързо, но раздрънканите австрийските влакове и техния калпав жп персонал причиняват огромна загуба на време. Към това се добавя и ужасяващата бавност на движението срещу румънците. Германските войски все още не са се разтоварили напълно.

25.10.1916 г. На фронта като цяло е затишие, при нас и в Добруджа нещата вървят много добре, само на Запад нашите като че ли пак са заспали. Загубата на Дюмон, съ-

⁹³ Готлиб фон Ягов, външен министър.

⁹⁴ По това време Макс Хофман е на 47 години. (б. пр.).

общена днес, очевидно показва, че нашите хора са били изненадани за пореден път. Все още липсва допълнителна информация.⁹⁵

03.11.1916 г. Нищо особено при мен във военно отношение. Разменяме войски, австрийците искат подкрепления за италианския фронт и аз давам.

04.11.1916 г. Лудендорф току-що ми се обади: утре идва манифеста за кралство Полша. След 8-10 дни ще започне организацията на полската армия. Трудностите с клетвата най-накрая са отстранени. Поляците ще се закълнат във вярност на германския кайзер като техен върховен главнокомандващ по време на войната и на австрийския като монарх, гарантиращ възстановяването на кралство Полша.

05.11.1916 г. Аз съм изключително заинтересован от впечатлението, което ще направи манифестът за Полша и дали наистина ще успеем да мобилизираме значителен брой полски войници. Току-що ми се обади от главния оперативен отдел на върховното командване. Лудендорф отново иска да получи дивизия от нас. Този път за Запада, където наистина им е трудно. Източният фронт е неизчерпаем източник. Но този източник постепенно пресъхва.

07.11.1916 г. Въпросът за снабдяването с коне ни създава особени трудности. Не получаваме нищо повече от чужбина и не можем да покрием загубата в страната. Трябва да намерим места, където можем да вземем коне. Преди няколко дни една армия поиска 23 000 коне.

Все още не сме получили чуждите вестници с реакциите на полския манифест. Но френското радио беше прихванато с невероятни ругатни по наш адрес. Явно това не им хареса.

11.11.1916 г. Пътуването ми до Плес беше много приятно. Самият Лудендорф ме посрещна на гарата. Пихме заедно чай. Естествено, веднага започнахме да говорим по служебни въпроси. Веднага предложих да му дам всичко, което мога. Лудендорф беше много доволен. Докато седяхме в кабинета, Лудендорф ми разказа за дейността си. Най-екстремният момент е бил изхвърлянето на Фалкенхайн и неговите сътрудници. Иначе щеше да се стигне до голям провал още тази есен. Благодарение на енергичните мерки ситуацията беше спасена и сега сме във възход. За плановете на Лудендорф ще се говори още повече. Той възнамерява да представи в Райхстага проектозакон за принудителния труд. Всеки германец трябва да работи. По този начин ще можем да преодолеем всички трудности с производството на снаряди, а това е най-важният и решаващ въпрос. Сега се разработва въпросът за военната прехрана и изхранването на цялото население на Германия. Лудендорф винаги е във война с канцлера и военноморското ведомство, с първия, защото не иска да изхвърли Ягов, а с втория, защото там са все събрани фантазори. Успешната подводна война в Северно море е дело на Лудендорф, а не на военноморския отдел.

Ситуацията на Запад: борбата е трудна, но страх няма. Тъй като на Запад бойният дух на войниците се изтощава по-бързо, отколкото на Изток, ще трябва непрекъснато да разменяме войсковите части, което не създава особени затруднения. Тогава се появи ген. фон Грамон, германски офицер за свръзка в Тешен. Говореше за полския легион и полската армия. Лудендорф е съвсем наясно относно ситуацията и резултатите, до които може да доведе Полското кралство, но имаме нужда от нови войски и трябва да направим някои отстъпки. Въпросът за бъдещия крал остава отворен. Тук няма нужда от особено бързване. Невъзможно е да се избере крал, докато няма нито армия, нито правителство, на което той да може да разчита. След това пристигна Конрад фон Гьютцендорф с персонала си от оперативния отдел. Обсъдихме по-нататъшния ход на операциите в Трансилвания и какви подкрепления още мога да изпратя там. Кайзерът също е в Плес, но е болен. Лудендорф не вярва в тази болест. Смята, че е недоволен от закона за

⁹⁵ След като битката при Сомата затихна, французите атакуваха Вердюн от североизток на 24 октомври. Форт Дюмон беше изгубен. На 1 ноември форт Во също трябваше да бъде изоставен.

трудоваат повинност и по този начин се спасява от отговорност. Цялата свита е възмущена, че Лудендорф казва на кайзера цялата истина без никакво разкрасяване.

19.11.1916 г. Днес тук отново е ад, от 7,30 ч. сутринта, следват доклади един след друг. От Плес се обаждат на всеки 5 минути и искат войски за Солунския фронт. Българите се нуждаят от подкрепление.⁹⁶ Но аз отказах, нямам нищо. Лудендорф може да измъкне нещо от Западния фронт.

20.11.1916 г. Лудендорф отново искаше войски, вече свалих последната си риза, всичко отиде за Румъния, където нещата вървят добре. Да се надяваме, че днес или утре Макензен ще прекоси Дунав.⁹⁷

25.11.1916 г. Сега се забелязват големи движения пред нашия фронт, явно руснаците ще започнат да настъпват на места в помощ на румънците. Милата Антанта засега е оставила румънските негодници напълно безпомощни. Така им се пада. Надявам се, че ще окупираме Букурещ.⁹⁸

Отдавна чувам и за проекта, Лудендорф да стане канцлер. Докато бях в Плес, говорих с него за това и му казах, че не познавам друг човек, по-подходящ за този пост от него.

26.11.1916 г. Вдругиден поканих тук на вечеря командира на полския легион и неговия щаб. От вчера легионът е прехвърлен от Барановичи във Варшава. Този легион трябва да се превърне в новата полска армия.

Принцът не донесе със себе си особени новини от Виена. Или може би не иска да ги сподели с мен. Не постигна нищо по Полския въпрос. От съображения за престиж австрийците не искат да изоставят Люблинското генерал-губернаторство. Не предвиждам много добро от този легион.

13.12.1916 г. Въпросът за нашите предложения за мир определено предизвика голямо вълнение тук. Англия ще направи абсолютно всичко, за да

забави отговора си.

Характерно е, че италианците, които вече са завършили цялата си подготовка за настъплението при Изонцо в рамките на 14 дни, все още не напредват, въпреки отличното време. Освен всичко това изключително странно е поведението на австрийския император. Оставам с впечатлението, че австрийците и италианците водят никакви преговори.

Между Русия и Англия има големи разногласия по въпроса за доставката на военна техника. Следователно е възможно да започнем преговори с някого. Не вярвам, че Англия сега ще се съгласи на мир. Може би ще постигнем факта, че САЩ, след като се

⁹⁶ Става дума за настъплението на Антантата и загубата на гр. Лерин от българите, боевете при Каймакчалан, Кенали, завоя на р. Черна. Германците изпращат армейската група на генерал фон Белов и 11-та армия на ген. фон Винклер. (б. пр.).

⁹⁷ Операциите на фелдмаршал Макенсен в Добруджа вървят с пълен успех. Румънската армия е решително победена, Констанца е превзета на 23 октомври. По-нататъшното напредване беше спряно. Макензен получава инструкции да се прегрупира и да пресече Дунав на юг от Букурещ през втората половина на ноември, за да поотне на 9-та армия, при прохода Сурдук, да нахлуе във Влахия след победите си в Трансилвания.

⁹⁸ 3-та българска армия ще свърши тази работа с удоволствие, за да върне румънската визита от лятото на 1913 г. (б. пр.).

убеди, че Англия забавя сключването на мир, ще стане по-разумна по въпроса за подводната война.

14.12.1916 г. Зает съм с много работа. Изпращам човек в Плес, който трябва да представи на Лудендорф, проект за операция срещу Русия. Имам една идея, която не искам да крия от Лудендорф. Тук ми е трудно, разбира се, да разбера колко осъществим е този проект.

16.12.1916 г. Искам да преместя администрацията от Ковно в Бялисток преди Нова година, за да съм по-близо до нея. В спора за цялата административна подчиненост аз бях победител на всички нива. Администрацията не само остава под наш контрол, но е разширена за целия регион Горен Изток.⁹⁹

21.12.1916 г. Ясно е, че не всичко върви така, както ни се иска. Консерваторите крещат толкова силно не защото се страхуват за бъдещето на родината ни, а защото се страхуват да не загубят политическото си влияние. Вече няма да се налага да диктуваме условията на мира. За да направим това, трябваше да спечелим битката при Марна или поне веднага след нея, да поставим Лудендорф, а не Фалкенхайн начело. Колкото и тъжно да е, трябва да сме скромни в исканията си. Никакво удряне с юмрук по масата или да се правим на силни мъже, няма да ни помогне.

27.12.1916 г. Имам много работа. До 1 януари Лудендорф иска да има оперативен анализ, с всички възможни варианти на операции. Докладът трябва да бъдат представени на същата дата. Към това се добавя и разширяването на администрацията, което създава много трудности. Както можеше да се очаква, предложението за мир беше отхвърлено от всички. Руснаците специално подчертават, че докато нямат Константинопол, не може да се говори за мир. Единственото странно е поведението на Италия. Нейните хора на Изонцо отдавна са готови, но не атакуват? Те са окомплектовани от много седмици и не правят нищо въпреки хубавото време.

30.12.1916 г. От това, което чух, мирните условия на райхсканцлера, са по-добри, отколкото можеше да очакваме. Въпреки това не му е позволено да действа повече по въпроса. До голяма степен тези условия съвпадат с моите разбирания. Не може да се пренебрегне вероятността да получим и по-добри, т.е. дали подводната война може да причини такова бедствие на Англия, че тя да отстъпи. Военните условия на Запад са сигурни, но не и блестящи. Нашите хора и водачи спаха там много дълго време и има много за наваксване – обучение на пехота, тежка артилерия, пилотите и т.н. Дано вече сме се вразумили. След мирната стъпка се проведе обмен на идеи за мирните условия, резултатът от който трябваше да послужи като основа за инструкциите на германския посланик във Вашингтон граф Бернсторф.

06.01.1917 г. В допълнение към ежедневните неприятности, всеки ден имам посещения от много непознати, генерали-квартирмейстери, полеви командири от холандската армия, турски принцове, всякакви преминаващи генерали, че главата ми се завъртя.

09.01.1917 г. Вчера получих писмо от Лудендорф. Той се оплаква от канцлера и от Външното министерство. Те изобщо не знаят какво искат. Моите предположения относно нашите военни цели не са се променили през последните две години. Не искам Белгия, особено защото се е превърнала в развѣдник на социалдемократи. Искам Франция да ни плати 25 милиарда. Белгия също трябва да плати за загубите от войната. Дотогава трябва да държим белгийските железници в наши ръце. От съображения за преситиж Лиеж трябва да премине в Германия. На изток трябва да получим Литва и Курландия. Границите с Полша трябва да се подобрят стратегически. Осовец е абсолютно не-

⁹⁹ Имаше опити администрацията да се отнеме от главнокомандващия Изтока и да се постави директно под контрола на генерал-квартирмейстера. Генерал Лудендорф реши, че всичко трябва да си остане както е било. Администрациите са преместени от Ковно в Бялисток, за да бъдат по-близо до висшето командване в Брест-Литовск.

обходим за това. Вилно не ни трябва, този град може да остане за поляците, те могат да си преместят границите на изток колкото искат. България получава Македония и Добруджа (авторът забравя Моравската област), Австрия получава една солидна част от Сърбия¹⁰⁰, но искат и по-нататъшно разделение на Полша, с което не можем да се съгласим, освен ако не се съгласим цяла Полша да премине под суверенитета на Хабсбургите. Румъния трябва да си плати.

Въпросът е само как ще успеем да изпълним всички тези условия. Аз съм на мнение, че ще бъде възможно да победим Русия, само ако ни бъдат дадени необходимите за това войски. На Запад остава само да се защитим и да засилим подводната война, само ако имаме достатъчно подводници за това. Във всеки случай това е единственият начин за натиск върху Англия. САЩ ще трябва да купи нещо. Ако нямаме достатъчно подводници, трябва да издържим, докато Англия, особено Франция, изпитат такава голяма нужда, че са готови да преговарят. Засега трябва да се погрижим за оборудването на войските и производството на снаряди, за да можем да отблъснем голямото настъпление, което предстои през пролетта. Със сигурност ще се случи, но имаме достатъчно резерви, така че съвсем спокойно можем да го очакваме.

11.01.1917 г. Нищо особено при мен. Руснаците са много активни на целия фронт. Те искат да ни попречат да вкараме войски и да стигнем до Митава, където ни отнеха няколко окопа преди няколко дни в резултат на капитулацията на един ландшурмски батальон. Познавайки ни са притеснени, че ще вкараме резерви и пак да ги изхвърлим.

15.01.1917 г. Категорично съм против Бетман-Холвег, най-вече заради неговата нерешителност. Той трябва да направи нещо, дори и по-малко важно отколкото да не прави нищо. Нито той, нито Форин офис знаят какво искат, това е грешката. Ако не иска Белгия да каже, ако я иска..., пак да каже. Но той се страхува от някаква партия и затова не иска да говори при никакви обстоятелства.

16.01.1917 г. Вчера дойде Кап. Той ми обясни цялата слабост на нашето правителство. Вече сме напълно единодушни: тъй като канцлерът не е съгласен на засилена подводна война поради ужасяващата си нерешителност, не остава нищо друго освен промяна на личностите. Това е желанието на мнозинството от хората. Но Кап надценява влиянието ми по този въпрос. С готовност обещах да му пиша. Най-трудното, разбира се, е да се реши въпросът с личностите. Неговият кандидат е Тирпиц. Най-лошото е, че в момента не знам нищо по-добро. Лудендорф все още не може да бъде заменен, но той също слабо разбира от политиката. И никога преди не се е занимавал с нея. Все пак може Тирпиц да се появи само като „резервен вариант“, за да може Лудендорф да заеме неговото място. Това е, което се обсъждаше основно. Принц Хайнрих¹⁰¹ идва тук утре.

¹⁰⁰ Интересен е въпросът за евентуалната съдба на Западна Сърбия, окупирана от Двуетдинната монархия. Виена и Будапеща са на противоположни мнения. Австрийското мнение е изразено от Конрад фон Хьотцендорф, и е за пълна анексия към империята. Унгарският премиер Тиса е против. Той смята че не е добре да се увеличават славяните в империята и е за възстановяването на частична Сърбия. Естествено въпросът касае и България. Българската страна се солидализара с австрийското мнение и е за пълно заличаване на Сърбия от картата на Балканите. „Що се отнася до Сърбия – пише със задоволство Конрад фон Хьотцендорф до Буриан, също и Радославов споделя моето многократно застъпвано категорично гледище, че пълната анексия от страна на Австро-Унгария е единственото разумно решение“. За да не се стигне до възстановяване на Сърбия, независимо колко миниатюрна ще е тя, българското ръководство предлага да се уголеми Черна гора. Това означава: България взема сръбските територии най-малко по договора, а и с тенденция за западния бряг на Велика Морава, Австро-Унгария анексира Белград с околността и областта Мачва, а Черна гора анексира останалото. (Вълков, Мартин. Между националното обединение и завоевателната война: Военнополитическите цели на България през Първата световна война като историографски проблем. сп. „Анамнеза“, Год. XIII, 2018, кн. 1, стр. 1-47, вж. стр. 43) Българската позиция е абсолютно правилна и съобразена както с новите геополитически реалности, така и с изключително враждебната цялостна изява на поведението на сръбската държава, нация, и общественост, спрямо българите и България, през целия 100 годишен период от създаването на Сръбското княжество до този момент.

¹⁰¹ Брат на кайзера.

Не знам какво ще иска, но предполагам, да стане херцог на Литва и Курландия, може би дори крал на Полша. Досега всеки, който идва тук, иска нещо.

17.01.1917 г. Искрено се смях на всички заключения на Витинг. Кой вдигаше шум най-много, че ще трябва да водим война, че не можем да се откажем от всичко? Г-н Витинг. Разбира се, можехме да се примирим през лятото на 1914 г., тогава Антантата щеше да е готова за война едва през 1917 г. Затова започнахме войната. Единственото нещастие беше, че нашето военно ръководство не беше на висотата на задачата. Разликата между мен и Витинг в момента е, че аз не желая никакъв мир, представен ни от международните банкери, защото искам победа. Сега е напълно възможно не в същата форма както преди, а именно вражеската армия да бъде пленена или разбита, но например можем да превземем Санкт Петербург и така да принудим руснаците да сключат мир, или като използваме подводната война за оказване на натиск върху Англия.

Няма дата. Кратък отчет за пътуването: Срегнах се със Зект и Хел в Плес. Приемът при Лудендорф и Хинденбург беше както винаги приятелски. Тогава Лудендорф ни обясни общата ситуация и намеренията. Цялата оценка се основаваше на началото на подводната война. Нашите много скромни желания за Източния фронт бяха като цяло одобрени. Тогава говорих насаме с Лудендорф за Бетман-Холвег и Министерството на външните работи. Между Хинденбург и Лудендорф, и правителството на Райха има дълбоки противоречия. Бетман-Холвег, Хелферих и Цимерман наскоро бяха в Плес за среща, на не бяха поканени на вечеря от Хинденбург. По молба на Лудендорф говорих насаме с Хинденбург за политика в продължение на половин час. В крайна сметка той беше готов да говори с кайзера и трябваше само да му предам всичко, което казах писмено. Замяната на Бетман-Холвег в момента не е практична, особено защото подводната война започна днес. Ще трябва да изчакаме още няколко седмици, и тогава той ще трябва да си отиде.

05.02.1917 г. Такъв бърз отговор от САЩ показва, че е имало някакво тайно споразумение между Уилсън и Англия. Затова Америка винаги се намесваше, щом някъде ситуацията се промени в наша полза. Добре е поне, че се изясни ситуацията.

08.02.1917 г. През следващите седмици ще обединим администрацията на Литва и Вилно-Сувалки (досега два независими големи района) в една голяма Литва с център Вилно. Това вероятно ще има политически последици. Поляците ще възприемат това като удар срещу тях, защото ние искаме да дадем провинцията Сувалки, която Наполеон някога е обещал да присъедини към Полша, не на Полша, а да я запазим за себе си.

11.02.1917 г. Има интриги срещу Лудендорф от различни страни, както и от военни кръгове, и това е известно и на двамата ни. В момента е невъзможно Лудендорф да подаде оставка. Хинденбург ще тръгне с него и това ще е удар. Така че преди всичко да се успокоим.

14.02.1917 г. Не мога да преценя доколко ротмистърът е прав в наблюденията си за Франция и френската политика. Аз наистина не вярвам, че е възможно сближаване с Франция и сепаративен мир. В момента французите са твърде обнадеедени за победа. Що се отнася до Н. и Д., никога не съм вярвал и на двамата по време на войната, особено на Д.

Много странно е, че преди 14 дни помолих принц Изенбург¹⁰² да накара Ерцбергер да дойде тук. Ерцбергер имаше оплаквания от нашата администрация в Литва и искам да му докажа, че е информиран погрешно. Любопитен за по-нататъшното развитие. Ако Ерцбергер дойде, ще говоря с него и за политическите въпроси, Лудендорф и т.н.

16.02.1917 г. Съдейки по съобщенията във вестниците, подводната война върви добре. За да направим необходимото впечатление, през следващите три месеца трябва да потопим между 800 000 и 1 000 000 тона (б. пр., т.е. вражи кораби). Предполагам, че

¹⁰² принц Волфганг Изенбург (1877 – 1920). (б. пр.).

това ще е достатъчно. Освен това се опасявам, че много кораби изобщо няма да искат да поемат рискове.

Има много добри новини за вътрешната ситуация в Русия. Очевидно тя няма да може да устои повече от есента.

22.02.1917 г. На запад се оплакват от студа. Те лежат там в дупките от снаряди без подслон. Ще е по-практично да се изостави сегашната бойна зона на Сом и Ен и да се върнем няколко километра назад до следващата добре укрепена позиция. Правейки това, ще се избегне лежането в мръсотията без топъл подслон. Не знам дали Лудендорф ще го направи, но се надявам.¹⁰³

23.02.1917 г. Ясно е, че сега поляците ще развият голяма пропаганда за присъединяване на Литва и Курландия към полското кралство. В момента вода много оживена кореспонденция с Варшава, външното министерство и канцлера, за да затворим устата на поляците.

28.02.1917 г. Тук в нашия регион има четири съперничаещи си елемента: германци, поляци, литовци и латвийци, които никой политик в света не може да обедини. Поляците, литовците и латвийците ни мразят, защото всеки от тези народи иска да управлява. Тази ситуация не може да бъде променена. Имам напълно чиста съвест в това отношение, затова поканих депутатите тук, за да се запознаят лично с местните условия. Всички знаем, че Лудендорф не е политик. Той е твърде импулсивен за това. За него всичко трябва да се сбъдне веднага, докато политикът трябва да може да чака.

02.03.1917 г. От френските съобщения, не научих нищо ново за Вердюн. Всеки разумен войник знае, че Ипър и Вердюн са най-големите престъпления на Фалкенхайн.

04.03.1917 г. Малката ни операция при Стоход, вчера мина добре. 9000 пленници, сред които четирима командири на полкове, 15 оръдия, 200 картечници и минохвъргачки. Това е доста прилично. Разчитах на максимум 3000. Руската армия става все по-зле и по-зле. Руската революция е голям късмет за нас във военно отношение, а преместването на наши части на Запад е изключително неприятно за Антантата, тъй като тя се нуждаеше от бърз успех и се надяваше на него, след като предостави огромни средства за атаката при Сом. В момента времето работи за нас.

Веднага уредих Ерцбергер и Рихтхофен да получат оттук своите документи за пътуване. Не съм чул друго за неудобството на Цимерман с Мексико.¹⁰⁴ Единственото неудобство е, че по принцип той е прав.

05.03.1917 г. Сега, както и преди, има голямо оживление на целия руски фронт. Руснаците издигат много нови укрепления и докато не бъдат завършени, те очевидно няма да атакуват. Положението ни като цяло вече е по-добро. Получавам толкова резерви, че мога да гледам напълно спокойно на бъдещето. Руснаците ни оставиха на мира през изминалата седмица, за наша голяма радост. Те не знаят своите предимства. Ако бяха започнали офанзива на места преди три седмици, щяхме да отидем по дяволи-те. Това чувство е много болезнено и разбира се изнервящо; вероятно оттук и лошото ми настроение през последните седмици. Освен това има проблеми с варшавския генерал-губернатор. Те водят полска пропаганда и много малко се интересуват от мнението на нашите литовци.

10.03.1917 г. Получих писмо от г-жа Лудендорф относно моето влияние върху нейния съпруг, което трябва да потвърдя. Това е като подаването на писмен иск. Не можете да отхвърлите никакви възражения. Може да имам влияние върху човек по политически въпроси само ако мога да разговарям с него...

¹⁰³ „Движението Алберих“ започва на запад на 16 март. Цялата Изпъкналата дъга на германската позиция между Арас и Свисон бе изоставен и се премина към по-задната „позиция Зигфрид“ разположена по хордата на тази дъга.

¹⁰⁴ Опитът на Германия да подтикне Мексико да нападне САЩ. (б. пр.).

Вече виждам от вестниците и парламентарните преговори, че вътре нещата изглеждат зле. Вероятно всички разумни хора са съгласни, че не можем да наложим на Англия незабавно глад, но недостигът на суровини (руда, дървесина за мините и т.н.) в Англия и на въглища във Франция и Италия може да стане толкова голям едва през следващите 3-4 месеца, което да накара техните правителства да се замислят, дали няма да е по-практично, да започнат преговори с нас. Трябва да се предотврати постигането от Антантата на голям военен успех през това време като Вердюн или в първите дни на боевете на Сом.

12.03.1917 г. Току-що написах дълго писмо до г-жа Лудендорф и това е края на свободното ми време.

14.03.1917 г. Нашата ситуация е непроменена. Изглежда, че в Санкт Петербург има големи вълнения. Не изключвам възможността да възникне открит конфликт между Държавната Дума (парламента) и правителството и царят лесно да бъде смачкан между колелата. Дали това ще има някакъв ефект върху войната, не знам, но във всеки случай не е изключено.

15.03.1917 г. Първият ми адютант, капитан Трота, току-що ми каза в края на доклада си: „Днес, г-н полковник, ви предстои напрегнат работен ден“ и това е вярно. Насрочих всички доклади за щаба за сутринта веднага щом командващият фронта, Ерцбергер и Рихтхофен пристигат за закуска. Следобед очаквам главния интендант със 7 господа за доста сериозни доклади по административните въпроси. Преди вечеря идва генералът от пехотата Риман с някои кадрови и тактически предложения. За вечеря, в допълнение към всичко по-горе, очаквам посещението на генерала от кавалерията Бернхард и принц Георг Баварски. След вечеря искам да говоря с двамата депутати, защото нямам друго време. Предполагам, че това ще продължи до около полунощ. След това трябва да прегледам вечерната поща и всички съобщения, които са пристигнали. В някои дни и 24 часа просто не са достатъчни. Утре Ерцбергер и Рихтхофен трябва да закусят с принца в Скоки и следобед ще ги изпратя в Беловеж при Ешерих с моя вагон-салон, придружени от офицер.

В Санкт Петербург наистина има сериозни безредици и улични боеве. Не разбирам съвсем какво става, но вярвам, че правителството иска да разпусне Думата, а депутатите не искат да напуснат. Все още нямаме подробна информация. Какви последствия ще има това за руската армия, не е напълно ясно. Не съм голям оптимист, но няма съмнение, че най-малкото тези бунтове ще предизвикат прекъсване на железопътните комуникации, стачки, пожари във фабрики и др., което ще се отрази много зле на доставката на снаряжи. Така руската армия ще бъде отслабена. Трябва да изчакаме понататъшното развитие. Наредих да се отпечата един апел на руски език, за да се обясни на руските войници в окопите значението на всички тези вълнения. В противен случай тези нещастници няма да знаят нищо, а това ще е жалко.

17.03.1917 г. Ерцбергер и Рихтхофен бяха предната вечер при мен от 22 ч. до 1,45 ч. сутринта, вчера сутринта от 8 ч. до 10 ч. и вчера следобед от 15,30 до 17 ч. Оттук се върнаха директно в Берлин през Варшава. Предложеното от мен пътуване до фронта и в окупираната територия беше отменено поради липса на време. За мен беше много интересно да чуя гледните точки и коментарите на Ерцбергер. Той е много умен, изключително добре образован човек. Въпреки това останах малко разочарован от посещението, защото господарите не ми донесоха нищо ново. Поредица от известни ни гледни точки и желания – това беше всичко. Обещах да предам всичко, на Лудендорф, което беше основната цел на пътуването им, но днес няма да го направя, защото ми остана твърде много работа. Говорихме и за Курландия и Литва и бях изумен, че Ерцбергер се съгласи с мен по всички точки. След това го помолих да докладва всички допълнителни оплаквания, които се повдигат директно срещу нас, за да мога да стигна до дъното на въпроса.

18.03.1917 г. Човек все още не може да е твърде голям оптимист за руската революция. Досега армията не е създавала проблеми. Великият княз Николай Николаевич отново е назначен за върховен главнокомандващ на всички войски. Той ще си постави за цел да постигне победа, а след това, начело на победоносните войски, да тръгне към Санкт Петербург, за да обеси революционерите и сам да стане цар. Вероятно ще направи всичко възможно в следващите дни, за да постигне победа. Възможно е нещата да се развият по друг начин. За нас всичко това е доста радостно, защото подобни сътресения не са от полза за държава, която води война.

19.03.1917 г. На Запад движението назад към новите позиции, които изградихме преди месеци, вече е извършено. Смятам че това е много удачно. Французите и англичаните могат отново да направят цялата си подготовка за голямата пролетна офанзива и да лежат без никаква защита срещу нашия артилерийски огън и срещу времето на открито. Тъй като новата ни линия е значително по-къса, спестяваме много дивизии и артилерия.

21.03.1917 г. Смятам, за грешка да се иска среща с Лудендорф в Берлин в края на месеца ми и това го казах на Ерцбергер. Подчертах на господата, че първо трябва да изготвя и формулирам ясни и точни предложения до Лудендорф (което беше направено вчера в писмо), но също им обърнах внимание, че е трудно да се упражни върху него някакво влияние чрез писмо. Винаги разговорът е много по-ефективен. Затова ще по-моля Лудендорф да ме уведоми кога ще бъде следващия път в Берлин, е тогава аз ще се опитам също да дойда. Но не мога да дам дата за това, защото не знам кога Лудендорф ще е там следващия път. Няма да мога до края на този месец, защото главнокомандващият иска да излезе в отпуск и да се прибере в Мюнхен за 14 дни.

Ясно е, че трябва да се направи опит за връзка с Русия. Това ще бъде трудно, тъй като никой не знае в чии ръце всъщност там е властта, а прекаленото бързане може да причини допълнителни щети. Но не е нужно да идвам в Берлин възможно най-бързо, защото установяването на такива връзки, първо, не е моя работа, и второ, все още нищо не се прави от Берлин по този въпрос. Във връзка с всички тези предложени стъпки канцлерът отиде във Виена, за да съгласува действията си.

23.03.1917 г. Винаги нещо се случва, но след известно време, тук отново става скучно. Винаги седиш и чакаш нещо да се случи на другите, вместо да можеш сам да направиш нещо.

26.03.1917 г. Израел¹⁰⁵ който се върна от Кройцнах¹⁰⁶, донесе дълго писмо от Лудендорф. В него той обсъждаше подробно предложенията на Ерцбергер и Рихтхофен, особено относно райхсканцлера и външното министерство. Лудендорф е много ясен и по отношение на двамата. Въпросът за Николай¹⁰⁷ не може да бъде решен в момента, въпреки че Лудендорф също не му вярва и ще бъде отложен за след време.

28.03.1917 г. В момента имам четири основни притеснения, които ми създават много главоболия. Лошото е, че всичките ни дела и решения винаги отиват направо при кайзера, защото вече нямаме никой друг над нас, а кабинетът е ужасно дребнав и скупчен по тези въпроси.

02.04.1917 г. Вчера получих от Ерцбергер много интересен доклад за руските и италианските условия. От тях виждам, че като цяло съм бил прав.

06.04.1917 г. Посланието на Уилсън е изключително интересно. В момента Англия обяви нов лозунг: „Ние водим война не срещу Германия, не срещу германския народ, а само срещу Хохенцолерните и техните пруски поддръжници“. Това е доста ус-

¹⁰⁵ Израел е известна търговска фамилия в Берлин, възможно е да става въпрос за техният представител, служещ в щаба на Хофман. (б. пр.).

¹⁰⁶ По това време в този курорт е разположено Върховното командване на германската армия, или още както се нарича главната квартира. Едва след голямото зимно наводнение през януари 1918 г. Върховното командване на армията е преместено в Спа, Белгия.

¹⁰⁷ Началник на разузнаването Валтер Николай.

пешно, и добър знак. Очевидно постепенно изоставят идеята за пълното унищожение на Германия. В същото време те спекулират с помощта на социалдемократията. Явно интернационалът работи здраво.

12.04.1917 г. Загубата на позиции на Запад е много неприятна. Такива инциденти винаги могат да се случат и трябва да се вземат предвид. Както очаквах, пропуснаха две дивизии. Нашите са очаквали нападението да бъде по-късно и не са взели необходимите мерки. Според съобщението на Лудендорф вчера, той се надява пробивът да бъде овладян. Необходимо е да се запази спокойствие. В крайна сметка не е от толкова голямо значение дали сме на няколко километра по-близо или по-далеч.¹⁰⁸

28.04.1917 г. Вчера разговарях много подробно с кмета на Бремен д-р Буф. Той е на същото мнение, както всички разумни хора, че райхсканцлерът трябва да си отиде, само че и той не знае кой ще е подходящият му наследник. Буф ми направи отлично впечатление.

30.04.1917 г. Няма нищо за докладване от тук. Продължаваме да се занимаваме с руснаците, с вестниците, листовките и преговорите. Дали ще излезе нещо от това, предстои да видим. В момента нямаме нужда от никакви боеприпаси и всичко може да се използва на Запад. Това е голям късмет, защото потреблението на Запад е огромно. При Арас всичко изглежда върви добре, при Реймс французите вероятно ще атакуват отново. Във всеки случай Руската революция за нас е дар от Бога, защото, ако в същото време имаме и тежките битки на Изток, положението ни щеше да стане много трудно.

02.05.1917 г. Твърденията на Рихтхофен са силно преувеличени; французите не могат да издържат още 3 години, нито пък англичаните, защото тогава вече няма да имат никакви кораби. Така че „винаги трябва да бъдем внимателни с младите коне“. Мисля, че е напълно невъзможно Лудендорф да участва в политката.¹⁰⁹ Това изобщо не е необходимо, може да се мине и без него.

12.05.1917 г. Нямаме нищо особено. Ние убеждаваме руснаците, че е време най-после да се откажат от всички глупости и да сключим мир, но те все още не са съгласни. Вчера за първи път няколко наши офицери отидоха в Двинск в руския щаб. Това все още не е довело до осезаеми резултати.

19.05.1917 г. Вчера ме посетиха двама депутати от Райхстага, консерватора Винтерфел и социалдемократата Давид. Последният е много по-интересен и по-умен. Всички разговаряхме с него с интерес. Те искат да разгледат по-отблизо нашия „фронт“ и нашите методи на командване.

20.05.1917 г. На Запад голямата офанзива изглежда е към своя край. През последните дни имаше само частични английски и френски атаки, а френските вестници съвсем открито се оплакват, че голямата офанзива се е провалила. Не е изключено, те да се опитат да повторят офанзивата на друго място. Новият генералисимус Петен, трябва най-накрая да покаже на какво е способен.

24.05.1917 г. Моята длъжност е „момче за всичко“ между райхсканцлера и върховното командване, но не одобрявам действията на парламента. Там вземат безсмислени полумерки, които нямат никаква цел. Щайн¹¹⁰ не е удачен, въпреки че шумът по негов адрес е преувеличен. Той със сигурност не си мисли нищо за изрази „подарък от данайците“ и особено не искаше да предизвиква Райхстага.

26.05.1917 г. Руснаците водят голяма пропаганда срещу нас и се опитват да настроят армията си срещу всякакви мирни проекти. Керенски изглежда ще иде на фронта, за да повдигне духа на войниците за настъпление. Добре, съгласни сме, нямам нищо

¹⁰⁸ На 9 април англичаните атакуват Арас от двете страни на река Скарпе и разбиват предните дивизии. Това е прелюдията към голямата битка при Арас. Битката все още е в разгара си, когато на 16 април започва френската атака срещу Ена и Шампан.

¹⁰⁹ Лудендорф ще се насочи към политиката, но по-късно по време на Ваймарската република.

¹¹⁰ Генерал Херман фон Щайн, военен министър, смятан е за протеже на Лудендорф. Щайн е известен и като властен, но нетактичен и некадърен администратор. (б. пр.).

против. На Изонцо италианците напредват с голяма енергия, а австрийците загубиха няколко позиции, но засега не смятам, че ситуацията е извън опасност. Разбира се, ще трябва да им помогнем отново.

29.05.1917 г. Както и досега, няма нищо ново. Преди време, нашата пропаганда на фронта, откри възможност да стигнем до щаба на руската армия. Генерал Драгомиров, главнокомандващ на Северния фронт, позволи на няколко германски офицери да се явят при него. Оказва се, че той не е искал това, но войниците са го принудили да го направи. Аз не исках да пропусна такава възможност и предложих на принца да напише писмо до Драгомиров, което, беше много неприятно за руския генерал. Подписа се за писмото, но не отговори. Сега ние разпространяваме това писмо и неговата цел (опит за преговори с Русия за прекратяване на военните действия и мир) по целия фронт чрез листовки.

01.06.1917 г. На някои места на нашия фронт е настъпило примирие, но на други места престрелката продължава. Това е напълно уникална война. Изключително съм заинтригуван от нещата на Запад. Не мога да позволя на британците внезапно да изоставят настъплението си. Вярвам, че ще съберат от някъде другаде сили за да ни направят някоя изненада. На Запад имаме доста резерви, така че можем да гледаме спокойно на бъдещето – всичко това е благодарение на руската революция.

07.06.1917 г. Руснаците отново засилиха контрапропагандата. Алексеев¹¹¹ обеща да започне офанзива, но засега беше отстранен и Брусилов зае неговото място. Трябва да изчакаме, докато стане ясно дали Брусилов ще успее да извърши офанзивата си, но вземаме всички необходими мерки. Лично аз смятам, че това е ужасна глупост: те не могат да ни победят и резултатът е само ненужно проливане на кръв в чест на Англия.

08.06.1917 г. Четох статиите на Браун. Те отговарят на възгледите на разумните хора, а именно, че след войната трябва да се споразумеем с Русия и Япония. Това е в наш интерес, както и в интерес на другите две държави, за да предложим противотезест на голямото търговско надмощие породено от връзката Англия-САЩ.

08.06.1917 г. Затрупан съм от много административни въпроси, които трябва да реша бързо, писма до Ерцбергер (относно пари за Литва и Горен Изток), до Витинг, който се нуждае от моето посредничество по железопътните въпроси и т.н., плюс много чисто военни въпроси. Не бива да подценяваме руснаците, които могат да ни атакуват в един или друг момент. Затова винаги трябва да съм готов да изпратя резерви и боеприпаси към вероятното място на нападението, за да се защитим и отхвърлим врага. Но веднага след като приключим, Западът иска подкрепления, разменяме войскови части, които пристигат от Запада и имат голяма нужда от почивка, след което цялото разбъркване започва отначало.

11.06.1917 г. Не съм ядосан и ще го приема спокойно. Писмото от Ерцбергер, този път е по-малко оптимистично за Русия. Британците работят с всички възможни средства, за да задържат Русия и да я принудят да атакува. Явно успяват, поне на места си личи, че „другарите“ искат пак да си пробват късмета. Ние сме в процес на предприемане на необходимите контрамерки.

12.06.1917 г. Пред нас руснаците станаха постоянно много активни. Керенски се е предал изцяло на англичаните и предполагам, че руснаците ще ни нападнат отново през следващите няколко седмици.

13.06.1917 г. Имах много интересно писмо от Ерцбергер за напрежението във външнополитическата обстановка. Много интелигентен и не толкова оптимистичен, колкото обикновено. Съобщенията му са от представителя на йезуитския орден и от новия нунций в Мюнхен – поне два добри източника. Предполагам обаче, че и двамата,

¹¹¹ Генерал Алексеев е последният началник-щаб на царя в Могилъв (руската главна квартира). Участва в опита за преврат на Корнилов, след това е един от основателите на Бялото движение в Южна Русия. (б. пр.).

тъй като са италианци по душа, искат да се отпуснат, за да бъдат изискванията на Германия възможно най-скромни.

15.06.1917 г. Сега се захванахме енергично с риболова в реките и всеки ден получаваме най-прекрасната щука в големи количества и т.н. Ако уловът се увеличи, ще трябва да направим камера за опушване на риба.

16.06.1917 г. Кратка история, която показва интелигентността на служителите в Министерството на външните работи. Легационен съветник Малтцан е назначен в Горен Изток. Той трябва да пристигне тук през следващите няколко дни. Днес получавам следната телеграма: „Легационният съветник фон Малтцан ще пристигне във Варшава вечерта в 18 часа. Моля, осигурите по-нататъшното му пътуване до Брест-Литовск. подпис“. Телеграфирах обратно: „Моля, съобщете на Малтцан да не слиза във Варшава по погрешка, а да остане в купето. Така ще стигне до крайната точка на своето пътуване - Брест-Литовск“.

19.06.1917 г. Явно руснаците наистина възнамеряват да ни нападнат в Галиция. Добре, нека започнат. Лудендорф ни изпрати още малко артилерия и вече съм напълно готов. Спокойно наблюдавам развитието на събитията.

25.06.1917 г. Руснаците засега са спокойни. Не чух нито един артилерийски изстрел и въпреки хубавото време не забелязах нито един разузнавателен самолет. Не вярвам да дойдат скоро. Дали ще успеят в Галиция, още не знам. Вероятно, но все още е съмнително. Всичките ми приготовления са завършени: „Моля, елате, ще се радваме да ви видим.“

26.06.1917 г. Що се отнася до освобождаването от „определени хора“, Ерцбергер ми каза вчера по телефона, че търпението му също е на изчерпване и той също е за промяна. Искаше да ми напише мотивите си.

29.06.1917 г. Чакам да видя дали Брусилов ще започне офанзивата си в Галиция или не. Надявам, че ще я направи и ще му направя една приятна „изненада“. Все още не се знае дали е успял да измъкне „другарите“ си от окопите или не.

30.06.1917 г. Седя и чакам като децата Коледа, дали най-после руснаците искат да атакуват. Но нямаме късмет. От време на време те опитват със слаб натиск, но досега нищо не са направили. Жалко, щеше да стане весело. Такава приятна изненада измислихме за г-н Брусилов.

01.07.1917 г. Руснаците настъпват в Галиция. Да се надяваме, че ще продължат поне 8-10 дни и тогава ще ги ударим добре по главата.¹¹²

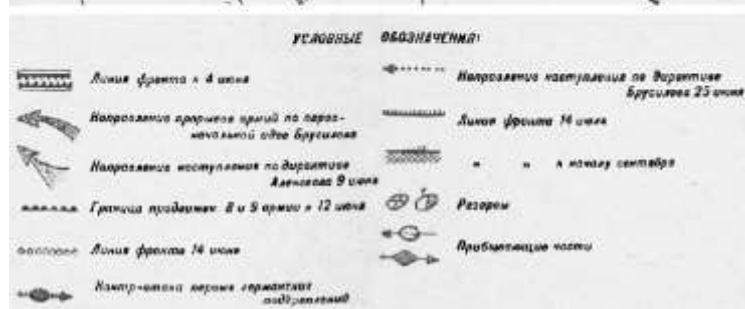
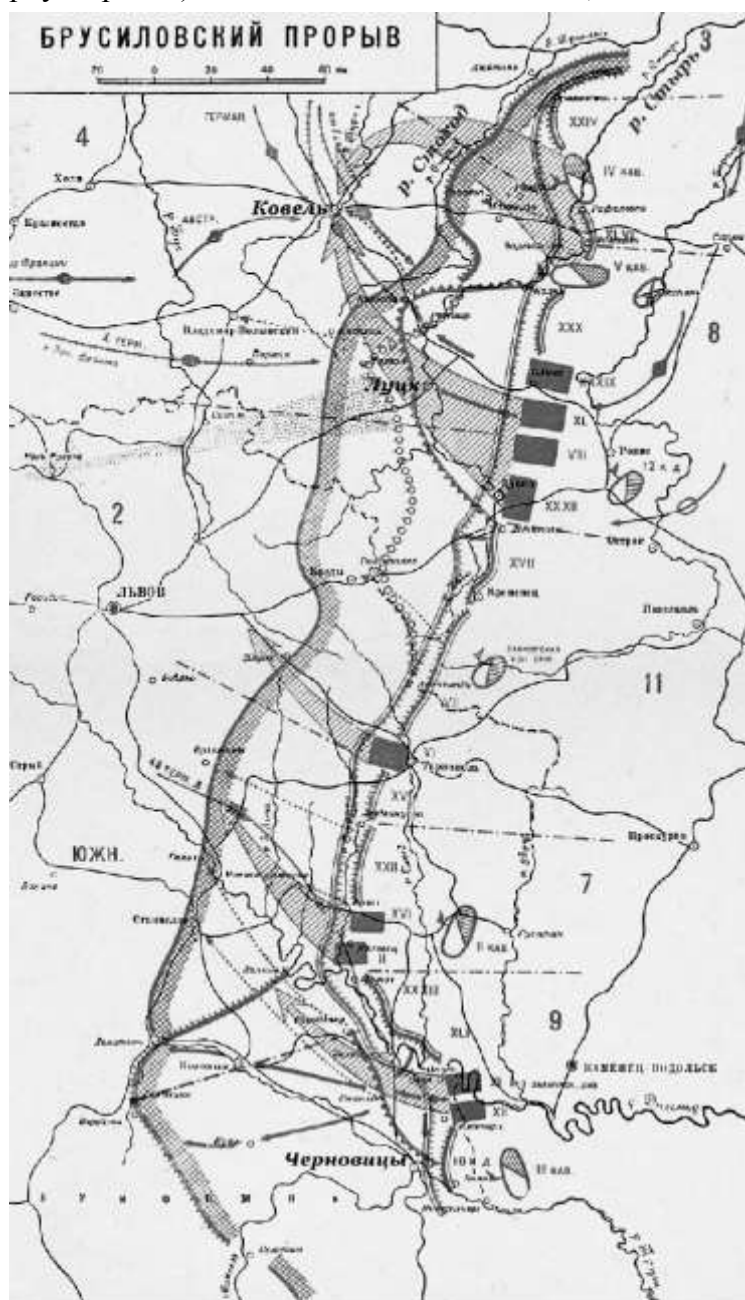
02.07.1917 г. Чудни хора са тези руснаци! Опасявах се много, че ще изоставят атаката си в Галиция и ще ме лишат от възможността да извърша контраатака срещу тях. Вместо това те яростно настъпват с огромни сили в продължение на два дни. Никога не сме виждали нещо подобно на Изток. Срещу една наша дивизия има 7-8 руски. Това е дори повече, отколкото очаквах. Нашата ситуация е много интересна. Нямам страхове, но трябва да съм нащрек, защото дори най-малкият руски успех може отново да засили военния ентузиазъм в руското общество.

06.07.1917 г. За моята „изненада“ трябва да изчакам 10-14 дни. Да се надяваме, че руснаците ще продължат енергично настъплението си.

¹¹² Главнокомандващият Източния фронт планира голяма атака близо до Злочев по протежение на жп линия Лвов-Тернопол за втората половина на юли. Върховното командване предоставя шест дивизии за тази атака. На 1 юли руснаците нахлуват в австрийските позиции между Зборов и Бженчани. Положението е възстановено от току-що пристигналите германски дивизии. След силна атака на 4 юли Южната армия е отблъсната, на 6 и 7 юли започват силни руски атаки срещу австроунгарците южно от Днестър. Австроунгарската 3-та армия отстъпва зад Ломница. Калуш падна в руски ръце. Германските войски, предназначени за пробива при Злочев, трябва да бъдат обвърнати към 3-та армия. Те спират руското настъпление. Германското нападение при Злочев започва на 19 юли и има пълен успех. Тернопол е превзет на 25-ти. Целият руски фронт започна да се клати. В първите дни на август Галиция и Буковина са прочистени от руснаците. По време на операцията, започват първите приготовления близо до Митава, за атаката срещу Рига.

07.07.1917 г. Тук всичко е в най-добър ред. Вчера беше много голям ден. Руснаците напредват в огромни количества и всичките им опити бяха отблъснати. Подготовката за „изненадата“ продължава систематично.

11.07.1917 г. Много работа и много ядове ни сътвориха нашите съюзници (австроунгарците). Боевете в Галиция са тежки, но няма повод за притеснение.

на Злочев и вероятно ще останем тук до края на месеца. Не искам да изпускам тази операция от ръцете си.

17.07.1917 г. От снощи всичките ми притеснения изчезнаха. Лицман отново превзе Калуш и там сме толкова силни, че можем да гледаме напълно спокойно на бъдещето. Времето също се промени към по-добро, така че се надявам след 2-3 дни да направим нещо по-енергично. Моята „любов“ към Австрия нарасна значително през последните 14 дни. Какви идиоти са тия австрийци!.. Само бягат, лъжат и пишат фалшиви доклади. Освен това са напълно безсрамни и създават усложнения навсякъде. С какво удоволствие бих се воювал срещу тези хора!

18.07.1917 г. Ако времето е добро, утре сутринта ще премина в настъпление на някои места. Толкова добре, колкото очаквах няма да мога, защото трябваше да изпратя твърде много подкрепления на австрийците, за да ги спра в района на Калуш.

19.07.1917 г. Малката ни „изненада“ в Злочев вчера започна добре. Пробихме на разстояние 20 км и се надявам в близките дни нещата да се оправят.

21.07.1917 г. Въпросът се развива гладко. С удоволствие бих взел още няколко пленници. Тези господа бягат твърде бързо и не можем да ги настигнем. Досега имаме около 6000 пленници и трофей само от 70 оръдия. Не знам как ще се развият нещата, но се надявам, да са добре. Все още седим в района

23.07.1917 г. Тук нещата вървят по-добре, отколкото очаквахме. Цялата руска армия отстъпва чак до Карпатите. За съжаление имаме твърде малко пленници; те бягат твърде бързо. Пленихме само 50 оръдия, но Айхорн е в беда. Руснаците напредват силно при Сморгон и Двинск и ни отблъснаха на едно място. Вzeti са мерки. Сега е радостно да се чувстваш отново като войник. Не ми пука за никаква политика. Вчера австрийският император (Карл) беше тук и се държеше много невъзпитано. Никакъв намек за благодарност, че му върнахме провинцията.

25.07.1917 г. Вчера сутринта Н. В. пристигна, беше много любезен и връчи на принца и мен орден „*Pour le mérite*“ (За заслуги). Направих доклад, след което потеглихме с кола към Тернопол, при принц Ойтел-Фридрих, който превзе града с 1-ва гвардейска дивизия през нощта. Днес кайзерът отиде в южната армия. Забавих се тук по работа, така че принцът тръгна с него. Лудендорф ми изпрати няколко много добри дивизии, с помощта на които ние ще спечелим битката така, както дори не съм и предполагал. Нещата вървят добре. Руснаците отстъпват чак до Карпатския фронт. Сега няма орден, която да ме интересува.

26.07.1917 г. Тук всичко върви по план, ние завладяваме Галиция и Буковина за император Карл, а той дори не каза едно „Благодаря“. Нашият кайзер вчера беше цял ден при нас и днес отиде в Тернопол. Вечерта заедно с главнокомандващия (принц Леополд Баварски) сме поканени на вечеря при кайзера. Н.В. отново беше изключително любезен и приятелски настроен, стисна ми ръката три пъти при сбогуване и т.н. Той ни покани на вечеря и за следващия ден. Вдругиден ще се приберем, а кайзерът заминава за Вилно.

28.07.1917 г. Снощи вечерях за четвърти път с Н. В. Седях от дясната му страна и той беше любезен както винаги. В 10 ч. сутринта той замина за Вилно. Бяха много хубави дни, но е хубаво, че отминаха. Тръгваме този следобед и ще се приберем рано на 29-ти. Нашата задача тук долу (на юг) като цяло приключи. Никога не се надявах, че операцията ще бъде толкова успешна. Със сигурност в следващите няколко дни ще изтласкаме руснаците зад границите на Галиция и Буковина. Тогава, ще спрем, защото ще се отдалечим толкова далеч от използваемите жп линии, не унищожени от руснаците, че вече не можем да осигуряваме доставки. Тогава трябва да се направи нещо друго, ако Лудендорф ми позволи и даде войски. Хрумна ми и една хубава идея.

30.07.1917 г. Нашата операция на галицийския фронт продължава. Вероятно днес ще стигнем държавната граница навсякъде, а Черновци ще отнеме още 2 дни...

31.07.1917 г. Много работа, много неприятности. В Буковина руснаците се защитават много упорито и напредването ни става все по-трудно всеки ден. Все още се надявам, че ще окупираме Черновци.

01.08.1917 г. Лудендорф току-що ми се обади. Той е доволен от резултатите от вчерашното голямо настъпление на Антантата на Запад.¹¹³ Загубите са големи, дори загубихме някои участъци, но най-важното за мен е че нямат нужда от войски от Изток. Нашата операция тук е към своя край, но искам да окупирам Черновци. Току-що получихме съобщение, че нашите части са влезли в града. Да се надяваме, че руснаците не са го разрушили напълно. С това нашата работа се свърши, сега ние стоим на границата на Буковина и Галиция, които отново завладяхме за австрийския император. Все още не мога да разбера дали руснаците ще направят опит да си върнат тези места. Това е напълно възможно. Надявам се, че всичко ще бъде постигнато до средата на август и тогава ще се заемем с нещо ново. Не трябва да даваме почивка на руснаците, докато не бъдат напълно разбити. Трябва да действаме срещу тях както с оръжие, така и с пропаганда.

02.08.1917 г. Така ми се иска да взема отпуск за няколко дни, след всички тези вълнения и тревоги, натрупани от трите години война, но не е възможно. Цялата отго-

¹¹³ На 31 юли на запад започва голямата битка при Ипър.

ворност за Източния фронт лежи единствено върху мен, никой не държи принца отговорен. В момента е невъзможно да отсъствам. А принцът отива утре в Беловежката гора – време му е за почивка.

Бях много приятно изненадан снощи. Вечерях с главнокомандващия, той ми наля шампанско, стана и ми съобщи тържествено, че кралят на Бавария ме е наградил с Ричардския кръст на военния орден „Макс Йосиф“. След това той добави няколко много мили думи и завърши с тост за мен. Военният орден „Макс Йосиф“ е баварският „*Pour le mérite*“; те рядко и неохотно го присъждат на хора, които не са баварци. Принцът го е поискал, без да ме предупреди, за да ме изненада приятно.

Току-що беше получено съобщението, че нашите части са влезли в Черновци. Дано руснаците не са твърде много разрушили града. Тогава въпросът е приключен за нашата зона на командване, ще бъдем на границата на Буковина и Галиция, и двете ги отвоювахме от императора на Австрия. Все още не мога да кажа дали руснаците ще предприемат силни контраатаки, малко вероятно е, но възможно. Надявам се до средата на август всичко да приключи тук и след това да преминем към нови дела. Сега не трябва да даваме мира на руснаците, докато рухнат изцяло. Пропагандата и оръжията трябва да работят заедно.

04.08.1917 г. Нищо особено. Черновци беше взет вчера, така че интересът ми към операцията приключи. Сега Ерцхерцог Йосиф¹¹⁴ и Макензен могат да продължат работата си.

05.08.1917 г. Нашата операция приключи и сега мисля за нещо друго.

09.08.1917 г. Вестниците съобщават, че австрийският император ми е дал ордена „Желязна корона“ 2-ра степен – орден, смятам за твърде незначителен в сравнение с нашите заслуги. Също дава на генерал Кьовеш чин фелдмаршал за превземането на Черновци. Вече казах на Флайшман и можех да потвърдя това писмено: цялата идея за Галицийската битка е напълно моя и тя беше извършена точно както изпълнението на цялата операция според моите инструкции.

10.08.1917 г. Премествахме войскови части и всякакви други неща, които минават през Брест и всички искат да знаят защо ги преместват. Дано информацията, която давам на хората, е вярна. Надявам се да не ми осуетят плановете. В такива случаи би трябвало да се създаде застраховка срещу загубена военна слава.

11.08.1917 г. Вчера имах неприятности. Зект, началник-щаба на ерцхерцог Йосиф, започна нова офанзива в края на нашата победа. Сега надават викове да им се притечем на помощ. Аз съм против, защото е напълно неуместно да се помага на техните операции в Карпатите, които се предприемат само за славата на Австрия. Ако пътищата са лоши, войските никога няма да стигнат там и което е по-лошо, никога няма да си ги върнем обратно. Преговорите все още продължават. Не бих искал да се откажа от новата си операция, напротив, ще се опитам да я осъществя, само ако ситуацията на Запад го позволява. Лудендорф, както винаги, ме подкрепи. Той е напълно съгласен с мен. Ако всичко върви добре, в средата на септември може да се проведе много хубаво събитие.

¹¹⁴ Ерцхерцог Йосиф Август Австрийски (1872 – 1962), произлиза от унгарския клон на Хабсбургско-лотарингската династия. На 2 декември 1916 г. той поема армейската група в Източните Карпати, която му е предадена от новокоронования император Карл. Преименувана на „Армейска група на ерцхерцог Йосиф“. Генерал-полковник Йосиф остава на фронта в Молдова през цялата 1917 г., до 15 януари 1918 г., когато примирието с Румъния влиза в сила. През януари 1918 г. той е преместен на италианския фронт и поема командването на 6-та австроунгарска армия, по време на битката при р. Пиаве през юни 1918 г. На 15 юли 1918 г. той поема Тиролската армейска група, между езерото Гарда и масива Грапа, съставена от 10-та и 11-та австроунгарски армии. По време на битката при Виторио Венето той предава командването на групата армии на фелдмаршал Александър фон Кробатин на 26 октомври 1918 г. (б. пр.).

13.08.1917 г. Ситуацията тук е непроменена. Сега въпросът е можем ли да запазим войските си или не. Макензен иска подкрепления, ерцхерцог Йосиф също, ръководителят на оперативния отдел иска подкрепления за Запада, но досега Лудендорф издържа и отхвърля всички атаки. За съжаление до началото на септември има още много и всичко може да се случи. Чакането изнервя.

14.08.1917 г. Военното ми щастие донякъде се поколеба. Страхувам се, че може да се наложи да изпратя войски на Запад. Британците и французите продължават офанзивата си във Фландрия и предприемат още по-голяма офанзива близо до Вердюн и на двата бряга на Маас. Много ще съжалявам, ако нищо не излезе от начинанието ми, но явно ще е така.

15.08.1917 г. След дълга пауза, снощи получих отново писмо от Ерцбергер. Този човек става опасен. Той пише, че е бил в Швейцария и е преговарял там с лидерите на литовците. Дал е обещания, напълно несъвместими с нашите възгледи. Например им обещал независима държава. Литовците могат да се управляват по същия начин както дъщеря ми Илга, може да се възпитава сама. Просто го извиках до телефона, за да му кажа всичко това по любезен начин. Нямам намерение да се карам с него, въпреки че той дава основания за това със своите задкулисни действия.

18.08.1917 г. Лудендорф току-що ми се обади. Положението на Запад е тежко, но войските са нужни навсякъде. Досега нищо не ми е искал. Единственият въпрос е как ще се развият обстоятелствата с френската офанзива при Вердюн. Ако и там има нужда от войски, ще трябва да ги дадем. Аз също прекрасно виждам, че нищо не може да се направи.

21.08.1917 г. Вчера сутринта Лудендорф ми се обади: „Много ми е неприятно, но имам нужда от подкрепления“. Нищо не мога да направя. Издадох заповед. След обяда той отново се обаждат: „Може би ще се справя сам!“ Съответно аз забавих всички разпореждания. Днес явно пак ще се обади за подкрепление. Не мога да го обвинявам; той много иска да изпълня планове си и да ми остави войските за това. Но най-важното, е да се удържи фронтът на Запад. Френската голяма офанзива срещу Вердюн изглежда е неуспешна.

26.08.1917 г. Вчера и днес отново имаше тълпи от гости. Турски офицери, високоставен персонал, херцог Йохан Албрехт от Мекленбург (който също би искал да стане херцог на Курландия), всичко гъмжи наоколо. След няколко дни Дриандер¹¹⁵ идва да проведе служба на Източния фронт. Идват членове на Райхстага и представители на печата. Понякога наистина не зная какво да правя.

10.09.1917 г. Върнахме се вчера следобед. Атаката при Митава протича по план. Руснаците очакваха нашето настъпление в по-западна посока, бяха убедени, че няма да могат да се задържат от тази страна на Двина и започнаха да отстъпват към Рига. Нашата атака при Икскул напълно ги изненада. Убедиха се, че няма да могат да задържат Рига и започнаха да отстъпват още повече. Отстъплението им се превърна в бягство. Наоколо имаше изоставени оръдия, каруци, походни кухни и всякакво военно имущество. За съжаление, взехме малко пленници, тъй като те вече бяха изтеглили голямата част от войските си, за да не попаднат в обкръжение в предмостията към Рига.

Искаше ми се да продължа настъплението си към Санкт Петербург, но за съжаление трябваше да спрем, защото Лудендорф, с цялото си желание не можеше да ми изпрати повече дивизии. Австрия също имаше нужда от тях. Нищо не можех да направя и трябва да съм скромен.

Кайзерът беше тук за три дни и се отнесе доста любезно, което напоследък се забелязва. Тъй като вече няма пруски ордени, с които да ме награди, ми даде свой портрет с ръкописен надпис в желязна военна рамка. Принцът ме предложи за повишение в

¹¹⁵ Ернст Дриандер – придворният пастор на кайзер Вилхелм II. (б. пр.).

чин генерал, но Линкер. Предвиждах това, и затова не го приех разочаровашо. Пътуването до Рига беше страхотно.

11.09.1917. В Русия отново всичко се обърква – главнокомандващият Корнилов и Керенски се борят за диктатура със силата на оръжието. Не мисля, че някоя друга държава в света може да издържи на такива условия по време на война. Утре ни предстои още едно посещение: кметът на Любек и 8 членове на Райхстага. Вълнувам се повече за срещата с депутатите. Напоследък моят „приятел“ Ерцбергер е атакуван от печата. Аз също смятам, че е направил грешка. Имам впечатлението, че император Карл и най-вече императрица Зита са го омотали в наш ущърб и в полза на Австрия.

13.09.1917 г. Изглежда, че в Русия свинщината става все по-голяма. Корнилов и Керенски са вдигнали оръжие един срещу друг и се борят за диктатура. Много е жалко, че не можем да продължим офанзивата си. Едно германско нападение над Санкт Петербург ще доведе до пълен крах на Русия.

14.09.1917 г. Полковник В. Врисберг, е най-важният човек, който имаме във военното министерство. Той ми рязка много интересно за условията в Райхстага и за райхсканцлера, който не става за тази длъжност. Както всички останали сега, той ругаеше ужасно Ерцбергер, който се остави да бъде напълно оплетен от император Карл и императрица Зита във Виена. Новините за обстановката във Франция са много добри. Французите вече не се радват, а информацията, която идва от Швейцария от сериозни, безпристрастни хора, ни радва изключително много.

29.09.1917 г. Не споделям опасенията, че позицията на Лудендорф е разклатена. Знам, че Николай не ме обича. Навремето го доведох в Генералния щаб. В чувството на благодарност винаги има нещо потискащо и лесно преминава в негодувание. Трябва да го понеса със спокойствие.

06.10.1917 г. Добрата половина от германците са убедени, че ако се държим здраво, накрая трябва да победим. Моето виждане е по средата – убеден съм, че не можем да бъдем победени, но от друга страна не сме в състояние да победим напълно и англичаните. Поради тази причина съм за компромисен мир, но не такъв, от който да не печелим нищо.

10.10.1917 г. Завчера пристигнаха новини, че австрийският император иска да посети армията на Линцинген и ще се радва да посети едновременно принц Леополд. Тъй като принцът се връща от отпуск едва днес, реших да отида в Ковел и там да поздравя императора. След Злочев, не бях особено оптимистично настроен, но бях приятно изненадан. Императорът беше изключително любезен, покани мен и Лизинген да отидем с него във Владимир-Волинск и да закусим там. На закуска седнах срещу него и проведохме много приятен разговор. Той не е особено голямо светило, но във всеки случай е по-умен, отколкото е необходимо за един монарх.

13.10.1917 г. Преди няколко дни имаше протест на членове на Райхстага срещу администрацията на главнокомандващия Източния фронт. Полковник Бранденщайн, който е тук, за да ни запознае със ситуацията, ми казва, че освен социалдемократата Ледебур, неговият приятел Ерцбергер се е оплакал най-неправдоподобно. Господата са на мнение, че всичкото жито, което се добива тук, в окупираната територия, принадлежи на жителите на страната и че е невероятно нагло от наша страна да изпращаме храна външи от окупираната територия. Само това, което жителите доброволно ни предложат, може да бъде взето за армия и за родина. Разбира се, не можем да се съгласим с тази гледна точка. При Ерцбергер, това не е убеждение, а пристрастност.

14.10.1917 г. Много е неудобно в момента, че кайзерът не е в Берлин, а е на гости на източните съюзници в София и Константинопол. Мисля, че посещението при султана е необходимо, защото се говори, че любовта ни в Турция рязко намалява благодарение на многото американски пари.

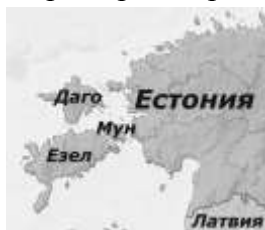
18.10.1917 г. Току-що получихме съобщение, че десантът на остров Мун е успешен. Флотът е действал дори по-добре и по-успешно, отколкото очаквах. Сега трябва

да превземем Даго и с това да прекратим. На Езел взехме общо около 10 000 пленници и около 50 оръдия.¹¹⁶ От началото на войната това е голяма победа.

19.10.1917. Пропагандните листовки за Фалкенхайн са добри, но стари. В момента ще му е трудно да измисли нещо подобно. Мисля, че изпращането му в Мала Азия е много умело.¹¹⁷ Операцията „Езел, Мун, Даго“ върви добре. Засега имаме назначен управител на трите острова, макар че все още не сме превзели Даго. На Мун е пленен генерал с 5000 души. В момента руската армия е в лошо състояние – жалко, че не можем да се възползваме от това. Ако не се налагаше да изпратя дивизиите си на Запад, сега щяхме да бъдем на Пейпското езеро.

26.10.1917 г. На Запад още една наша твърде лекомислена армия, помогна на французите да постигнат успех, който ще ги улесни много да започнат новата военна зима.¹¹⁸ Твърде глупаво е! Всеки път, когато има голям успех на Изток или в други военни театри (о-в Езел и Италия), Западът го спира.

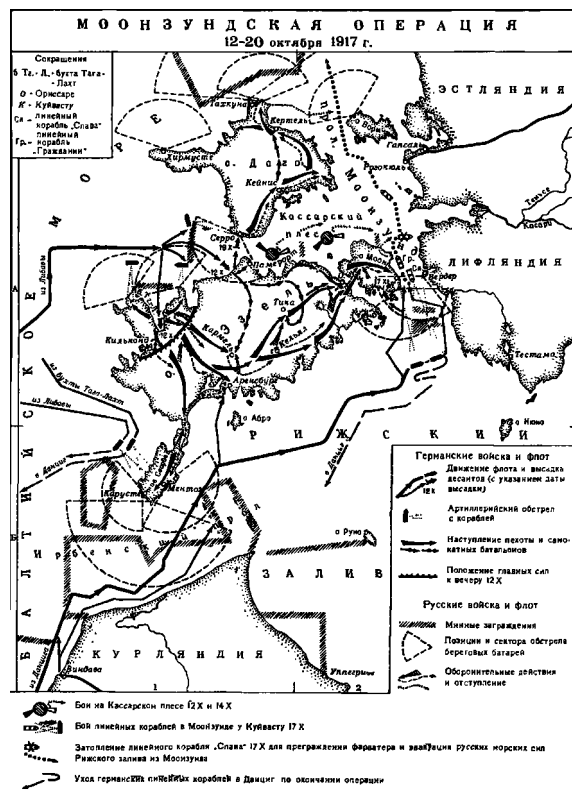
28.10.1917 г. Боевете на Запад са трудни. Британците искат да успеят на всяка цена. Това е добър знак. Нещата в Италия вървят добре. Над 60 000 пленници, и над 500 оръдия трофей. Резултатите от всичко това все още не са напълно ясни, но вярвам, че италианците ще изоставят Херца и ще се оттеглят отвъд Талиаменто. Вчера имах много интересен политически разговор с трима души от Рига. Лифландците имат много по-широк кръгзор, отколкото курландските овни.

Току-що пристигна съобщение, че австрийците вече са на запад от Херца и че италианците са отстъпили още вчера. Това е единственият резултат от техните единадесет офанзиви при Изонцо.

30.10.1917 г. Вчера получих телеграма, че кайзерът ме повишава в званието генерал-майор. Вече не разчитах на това. След десанта на Езел, Мун и Даго, принцът телеграфира на Хинденбург и отново поиска моето повишение. Хинденбург и особено Лудендорф подкрепиха горещо това искане и успяха да сломят съпротивата на военното министерство. Печеля 2 години и 4 месеца, защото в момента полковниците повишени в генерали, станали полковници през април 1914 г., докато аз съм полковник от август 1916 г. Разбира се, радвам се, това е признание за нашите успехи на Източния фронт през изминалата година. Михаелис¹¹⁹ си тръгна, негов наследник вероятно ще бъде Хертлинг. Друго не мога да си представя.

13.11.1917 г. Имам много работа за вършене. Вчера водих дълги преговори с Валдерзее и Фалкенхаузен, защото нито единия не искаше да се подчинява на другия и т.н.

¹¹⁶ Става дума за островите в Балтийско море, разположени срещу Естония.

¹¹⁷ Генерал Фалкенхайн е изпратен в Турция, да ръководи операциите за отвоюване на Багдад.

¹¹⁸ Третата битка при Инър започва от 20 септември. Настъпват множество сериозни кризи. На 22 октомври французите щурмуват Лафо Корне. Това е известната битка при Малмезон. Някои германски дивизии са унищожени. Французите пленяват около 11 000 германски войници, 220 минохвъргачки, 200 оръдия, 700 картучници.

¹¹⁹ Канцлер, наследил Бетман-Холвег.

20.11.1917 г. Имам много работа. Трябва да обхвана цялата администрация. Насъпило пълното разведряване на нашия фронт изисква цял брой военни заповеди. Можем да изтеглим войски, да провеждаме подготовка, но не мисля, че руснаците ще ни атакуват отново.

21.11.1917 г. Все още нямаме ясна представа какво се случва в Русия. Помолих канцлера в речта си от 29 ноември да отговори на болшевиките относно тяхното предложение за мир. Той може спокойно да заяви: „Тези господа от Санкт Петербург изпратиха по радиото молба за мир. Германското правителство не може да провери дали това искане наистина идва от руско правителство, с правомощия да сключва мир. В последния случай предложението трябва да бъде изпратено законно чрез посланика в Стокхолм. Готови сме да влезем в преговори“. По този начин ще лишим Антантата от възможността за контрапропаганда. Сега те ще кажат на руските войници: „Вижте, какви са германците; вие предлагате мир, а те дори не ви отговарят“. Разбира се, не знам дали канцлерът ще действа по този начин.

Вчера преговарях дълго с Валдерзее и Фалкенхаузен и създадох новото управление на Горен Изток.¹²⁰

26.11.1917 г. Аз седя тук и убеждавам руснаците да сключат примирие. Дали ще го постигнем, още не знам, тъй като нямаме абсолютно никаква представа какво се случва в Русия. През последните дни тук събрахме всички, които можеха да ми се прикат на помощ: Розенберг от Министерството на външните работи (най-милият и разумен от всички), представител на Адмиралтейството, няколко австрийци и т.н. всички те няма какво да правят. Седят тук и ми създават само работа.

27.11.1917 г. Надявам се да постигнем добри резултати. Преговорите на всички фронтове напредват. На много места имаме локални примирия. Да се надяваме, че ще е възможно да постигнем примирие и прекратяване на военните действия по целия фронт. Очаквам тук представители на австрийското върховно командване и австрийското външно министерство.

16.02.1918 г. Утре ще започнем военни действия срещу болшевиките.¹²¹ Няма друг изход, защото ще започнат да избиват украинците, финландците и балтийските народи. Те спокойно създават нова революционна армия и ще предизвикат бъркотия навсякъде в Европа. Разбира се, с войските, които са под мое подчинение не мога да стигна триумфално до Санкт Петербург, но се надявам да постигна нещо. Много ми е любопитно дали руснаците изобщо ще се защитят или просто ще оставят всичко на произвола на съдбата. Ситуацията в Украйна далеч не е щастлива. Украинските войски, както и руските, са напълно дезорганизирани от революционните идеи и мислят само за едно нещо: „да си вървим у дома!“ Русия е истинско бунче, всичко гние, безпорядъкът и хаосът са навсякъде.

18.02.1918 г. Решението да се предприемат отново военни действия е най-правилно. Външното министерство беше против, главно поради вътрешнополитически съображения. Дали тази офанзива ще успее да свали болшевиките, предстои да видим. Ситуацията в Русия трябва да е ужасна, щом този най-търпелив народ в света не може повече да я понася. Явно поляците съвсем са се побъркали по Холмския въпрос¹²². Във Варшава има стачка и т.н. Тези хора са истински фантазори в политиката. Не са си мръднали пръста за своето кралство, но като деца искат да получат всичко наготово.

¹²⁰ В администрацията на Горен Изток, са назначени граф генерал Валдерзее и заместник-държавния секретар балон Фалкенхаузен.

¹²¹ На 2 декември руската комисия за примирие пресича германската линия близо до Двинск и отива в Брест-Литовск. Главнокомандващият Източния фронт е натоварен със сключването на примирието. Примирието е подписано на 15 декември. Продължава до 12 часа на обяд на 14 януари 1918 г.

¹²² Холм или Хелм е град в съвр. Източна Полша, близо до границата с Украйна. (б. пр.).

19.02.1918 г. Вчера започнахме нашата офанзива: превзехме Двинск на север, на юг - Луцк. Троцки и неговите другари току-що изпратиха от Петербургското радио, че са готови да подпишат мир.

20.02.1918 г. Събитията поемат своя ход. В руската армия има много повече свинщина, отколкото очаквахме. Никой вече не иска да се бие. Вчера един лейтенант и шестима войници плениха 600 казаци. Стотици оръдия, коли, локомотиви, вагони, няколко хиляди пленници, десетки дивизионни щаботове са превзети без никаква борба. Вчера съобщих на г-н Троцки по радиото, че неговото предложение е получено, но той трябва да го потвърди писмено и да го предаде на германския комендант на Двинск. Веднага през нощта получих отговор, че е на път куриер с такова писмено предложение. Явно той бърза, но ние не бързаме. За съжаление напредването ни е твърде бавно, няма достатъчно коне, а пътищата са лоши. Докато не стигнем езерото Пейпус, няма да спрем.

21.02.1918 г. Нашата офанзива продължава. Вчера се приближихме до Естландия от островите по леда. Болшевиките бягат. До вечерта бяха взети над 1500 оръдия, всички разположени на жп гарите, готови за товарене.

Получено е писменото предложение на Троцки за мир. Все още нямам представа как ще реагира канцлерът. Но всеки ден забавяне е печалба за нас.

Преговорите за румънския мир не напредват много. Това не е по вина на румънците, а по-скоро защото не можем да се споразумеем с австрийците за подялба на плячката. Ние искаме да получим по-големи търговски привилегии по отношение на петролните източници и т.н., но австрийците протестират, че не получават нищо. Вероятно днес Кюлман ще отиде във Виена, за да има среща с Чернин¹²³ там, след което и двамата ще отидат в Букурещ. Поне така ми казаха.

22.02.1918 г. Тази сутрин беше изпратен ултиматум на Троцки. Трябва да се каже откровено: Министерството на външните работи и Главното командване си свършиха добре работата. Ултиматумът съдържа всички изисквания, които могат да бъдат поставени. Дори се съмнявам дали Троцки ще го приеме. Но, очевидно, позицията на болшевишкото правителство е толкова трудна, че ще трябва да се съгласи с това. Нашият напредък продължава систематично. Това е най-комичната война, която можете да си представите. Извършва се само с железопътен транспорт и с камиони. Качват около стотина пехотинци с картечници и едно оръдие на влак и ги изпращат на най-близката гара. Превземат гарата, арестуват болшевиките и продължават напред. Поне има интерес към новостите.

25.02.1918 г. Очаквам мирната делегации днес и утре. Все още не е ясно дали Троцки ще дойде лично в Каноса¹²⁴ или ще изпрати някой друг. Преговорите тук ще продължат максимум 3-4 дни, тъй като този път другарите просто трябва да преглътнат всичко, което ще им сложим.

01.03.1918 г. Първа среща ще започне в 11 часа. Според информацията, която получих, руснаците ще протестират, но ще подпишат всички изискванията на ултиматума. Всичко над това те ще отхвърлят. Имам много работа.

От Букурещ научих, че румънците са все още упорити, възможността за мир е много незначителна. Ситуацията ще се промени към по-добро, когато тук подпишем мир.

07.03.1918 г. Нямаме нищо ново. Чакаме да видим дали Русия ще се съгласи да ратифицира мира. Те трябва да направят това след 13 дни, иначе ще отидем в Петербург. Междувременно Ленин свиква голям конгрес в Москва за 15-ти. Нашите опера-

¹²³ Отокар Чернин – австроунгарският външен министър. (б. пр.).

¹²⁴ Изразът „отиване в Каноса“ идва от един епизод на борбата между Папството с императорите на Свещената Римска империя. Събитието е свързано с победата на папа Григорий VII над император Хайнрих IV. Императорът отишъл при папата в гр. Каноса за да моли за мир, на 25 януари 1077 г. (б. пр.).

ции продължават в Украйна. Но доста по-бавно, отколкото в началото, защото „господа“ болшевиките разрушават железниците.

08.03.1918 г. В Украйна се движим по-нататък към Одеса и след това от Киев на изток, в Естония и Ливония има някаква бандитска война.

В останалата част всички части, които не са заковани някъде, постоянно се изпращат на Запада, вече от седмици. И аз бих заминал с тях, но няма да ми разрешат. Дори и най-великите хора страдат от ревност и затова не мисля, че Лудендорф ще ми позволи да бръкна с пръстите си в тортата. Историята на Ерцбергер е фантазия. Предполагам, че руснаците вътрешно се надяват, техният мир ще бъде преразгледан отново в случай на общ мир. Никой не го каза.

12.03.1918 г. Тук отново има много работа. Мум, дипломатическият представител на Киев, пристигна тук вчера. След него полската дипломатическа мисия – генерал Мусницки. Изпратих Бринкман в Киев да преговаря с украинското правителство. Трудността на ситуацията в Украйна е, че зад Централната Рада няма никого, освен нашите войски. Щом си тръгнем, всичко ще отиде на вятъра. Причината: въпросът за земята. Украинските умерени социалдемократи, които съставляват Радата, са същите луди хора като болшевиките, тоест те също взеха цялата земя от земевладелците и я дадоха на селяните. Това ще доведе до унищожаване на цялото украинско селско стопанство. Едрите земевладелци притежаваха по-голямата част от земята. Селяните са разделили всичките имения помежду си, но не смеят да започнат да обработват земята, защото се страхуват, че няма да могат да я запазят за себе си. Тук парите са като сено, рублите се печатат в изобилие и инфлацията расте. Една цигара в Киев струва 6 рубли, чаша чай със захар – 5 рубли, обяд - 25 рубли. и т.н. Селяните имат запаси от зърно за 2-3 години, но никой не иска да продава нищо. Правителството от на Санкт Петербург отиде вчера в Москва, за да иска съгласие за ратифициране на мира. Надявам се да се съгласят, но не мога да пророкувам.

13.03.1918 г. Имам много проблеми с австрийците в Украйна. Те искат да получат Одеса и са също толкова скандални, както винаги, когато нямат нож до гърлото си.

14.03.1918 г. Все още не знам дали „другарите“ в Москва най-накрая са решили да признаят мира или не. Явно не са, защото иначе щяха да съобщят по радиото. Значи, ще трябва да отидем в Санкт Петербург.

Днес има ново руско посещение. Представител на монархическите партии в Русия пристигна във Вилно, за да поиска нашата помощ за възстановяване на монархията. Не ми струва нищо да го изслушам и затова го поканих тук. Имам ужасни проблеми с австрийците в Украйна. Жалко, че италианците не продължават напред. С австрийците може да се говори само когато са зле.

21.03.1918 г. „Не мога да се разстройвам заради Фалкенхайн.“ Той вече няма никакви важни стратегически задачи за решаване тук и лично аз нямам никаква работа с него. Напълно съм съгласен с мнението на бившия му шеф.¹²⁵

Проблемът с управлението на Литва се влошава. Ерцбергер подлуди държавния съвет и канцлерът, явно е готов да се съгласи с неговите безсмислени проекти. Тези господа сега искат да се откажат решения, взети през декември, според които обещаха под формата на компенсация за признаването на независимостта на Литва, тясно сътрудничество с Германия, военна конвенция и т.н. Сега те искат на първо място независимост. Надявам се, че канцлерът ще ги успокои малко.

22.03.1918 г. Окупирането на Украйна напредва бавно, но сигурно. Вярвам също, че ще получим количествата зърно, които са ни абсолютно необходими. Въпреки това изглежда съмнително дали ще може да се помогне на австрийците навреме. На тях про-

¹²⁵ След като е отзован от Турция, по искане на Енвер паша, заради поражението му в Палестина, Фалкенхайн получава командването на 10-та армия, разположена в Белорусия. (б. пр.).

доволствия им трябват още през април (на нас чак през юни), а няма да стане толкова бързо.

23.03.1918 г. В черноморските пристанища избухнаха работнически бунтове, които създадоха големи затруднения на нашите войски. Нямам по-точна информация, тъй като са подчинени на Макензен. Нашият напредък в Украйна върви систематично напред. Вчера имах среща с Линдеквист, бивш държавен секретар, с един немски пастор, представител на немските колонисти в южната част на Русия и Крим. Този свещеник иска, въз основа на самоопределението на народите, да обедини немските колонисти и кримските татари в Крим и в околните райони. Казах му, че не мога да възразя срещу подобна идея.

Щях да имам дискусия с Ерцбергер за Литва но няма полза, тъй като възгледите ни се различават твърде много и той вече е направил твърде много вреди.

25.03.1918 г. Брошура на Лихновски¹²⁶ е публикувана от Витинг. Също ми я предоставиха.

29.03.1918 г. Върховното командване направи няколко промени. Тъй като осигуряването на добър транспорт в Украйна е първостепенна необходимост, те искат да назначат генерал Грьонер, бивш ръководител на железниците, за тази задача. Тъй като смятат, че той няма да може да се разбере с Линзинген (Лизинген е много труден човек), Линзинген е уволнен и Айхорн ще заеме неговото място. Грьонер става негов шеф, така че Келер, предишният ръководител на армейската група, в момента е във въздуха и без работа. Групата армии на Айхорн (нашата северна група армии) е разпусната и трите армии, които преди са му били подчинени, са поставени директно под командването на Горен Изток.

Този метод за създаване на подходящи условия за работа на Грьонер е изключително прост, но твърде груб. Не смятам Линзинген за велик пълковец, но през последните три години той все още беше известен командир и смятам, че е твърде жестоко да му изпратим телеграма: „Негово величество вече не се нуждаете от вас“.

03.04.1918 г. Днес отново имам много работа, защото Валдерзее пристигна тук за дълги разговори. Не виждам особена полза, тъй като върховното командване и канцеларят очевидно все още не са постигнали единодушно решение относно бъдещата съдба на Ливония. И сега има толкова много канени и неканени хора, които се роят около литовската каша, че изобщо не се знае докъде ще доведе всичко това. Отново настъпление на Запад. Като цяло настроението е добро, но не знаем подробности. Всичко, което не е заковано тук, отива на Запад, дори и от щаба. Понякога си мисля, че щеше да е по-добре за мен, Хинденбург и Лудендорф да ми бяха дали да командвам дивизия. Така или иначе една дивизия на запад е по-интересна и перспективна от мъртвия пост тук. Според принципа „никога не се намесвай във военната си съдба“ няма да правя нищо, а просто ще изчакам и ще видя как ще се развият нещата.

04.04.1918 г. В Украйна всичко върви по план. Ние окупирахме целия Крим, трябва още да окупираме Таганрог и Новоросийск, тогава цялото Черно море ще бъде в наши ръце.¹²⁷

¹²⁶ Принц Карл Макс Лихновски (1860 – 1928) е дипломат, посланик в Лондон преди войната. Той е привърженик на разбирателството с Англия и противник на войната. Съветва кайзера да не се намесва в защита на Австро-Унгария. Въпросната брошура е озаглавена „Моята мисия в Лондон 1912-1914 г. Публикувано от група приятели на мира. Берлин, 1918.) Тя е ренегатска, пораженческа по съдържание и несправедливо обвинява Германия в започването на войната. (б. пр.)

¹²⁷ Предприетите действия в района на Кавказ бяха обусловени и от нашата военновременна икономическа ситуация. Беше важно да получим контрол над Баку и железопътната линия Баку-Тифлис-Батуми, за да покрием недостига на петрол. Като представител на върховното командване, в съгласие с райхсканцлера, в Тифлис е изпратен полковник Крес с охрана от 2 роти. Тъй като англичаните се опитват да завладеят Баку през Каспийско море, полковник Крес получи подкрепления (1 кавалерийска бригада и няколко батальона).

08.04.1918 г. Днес очаквам много гости: идва бъдещият командир на 1-ви полски корпус генерал Довбор-Мусницки, за да преговаря с представители на Варшавското генерал-губернаторство и членове на регентския съвет. Той с готовност ще замине за Варшава, но Лудендорф не е съгласен. Струва ми се, че не трябва да дразним хората с такива дреболии.

09.04.1918 г. Окупирахме Харков. Никога не съм мислил, че този град някога ще бъде окупиран от германски войски. Преговорите с поляците бяха много интересни. Тези хора напълно се надценяват. Мечтатели, които могат само да мечтаят, но не могат и не искат да разберат реалните отношения.

24.04.1918 г. Нещата в Крим се развиват бавно, както е планирано. Влязох в Симферопол, следва скоро влизането в Севастопол. Не чух нищо от Запад, само че самолетът на нашият боен пилот капитан Рихтхофен е свален и той е загинал.

26.04.1918 г. В Украйна ситуацията малко се влоши. Правителството създава допълнителни трудности и се страхувам, че ще трябва да намерим друго. От събитията на Запад шурмуването на планините Кемел е най-важното. Оттук се контролира цялата област на север, така че англичаните сега вероятно ще се откажат от Ипър.

29.04.1918 г. Голяма бъркотия се разразява в Украйна. Но Айхорн¹²⁸ приема енергични мерки, така че всичко ще се реши без големи затруднения. Част от правителството там е сформирало съюз срещу германците. Айхорн арестува тези министри. Оказа се, че голяма роля играела жената на един от министрите. Тя също е арестувана. Сигурно ще се вдигне шум. Ако правителството подаде оставка, трябва да назначим ново. Във всеки случай ще е по-добро от сегашното.

Атаките в Райхстага срещу Айхорн са изключително глупави. Всичко, което се прави в Украйна, се прави след внимателна консултация с райхсканцлера, външното министерство и върховното командване. Седя тук малко объркан: да отида ли в Ковно или да остана тук? Мисля, че Ковно е по-добре за бъдещето, но ситуацията в Украйна в момента е толкова неясна, че е по-практично да сме по-близо.

30.04.1918 г. Политическата изненада е, че украинците най-накрая свалиха сами правителството си. Те провъзгласиха един генерал за хетман и диктатор на Украйна.¹²⁹ Той ще се съобразява с Брест-Литовския мир и всички други споразумения относно доставките на зърно и т.н., което показва, че за нас това е по-добре. Напротив, смяната на правителствата щеше да замъгли ситуацията, поради не особено уметелото поведение на Айхорн срещу предишното украинско правителство. Самият Айхорн не е лично виновен, а някои от подчинените му органи, които се държаха в Украйна като бик в магазин за порцелан.

01.05.1918 г. Сега придвижването е изключително трудно. Някои проблеми вероятно са неизбежни. Всеки мисли че е единствен, който се връща у дома и е необходимо да го изпратим възможно най-скоро. Има 1,5 мил. австрийски пленници, около 100 000 наши. Всички те сега се стремят да се върнат в родината си. Трябва да имаме предвид и 3-4 мил. бежанци от Полша, Литва и Курландия, част от тях бяха отведени насилствено от руснаците, други са избягали от нас. Железниците нямат достатъчна товароподемност, тъй като имаме малко локомотиви. Трябва да изпратим австрийците възможно най-скоро, иначе ще трябва да ги храним. В тази ситуация със сигурност е трудно предоставянето на специални влакове за цивилните бежанци. Съгласен съм, че е неприятно и скучно да чакаш 8-10 дни, но не е фатално.

Нищо особено в Киев. Смяната на правителството мина гладко, всичко беше спокойно в града и в селото. Неспокойни са само нашето външно министерство и канцлера. Господи, колко се страхуват тези хора от Райхстага! Това е абсолютно невъзмож-

¹²⁸ Генерал Херман фон Айхорн е убит от лев революционер (есер) в Киев на 30 юли 1918 г.

¹²⁹ Руският генерал от кавалерията Павел Скоропадски.

но! В целия този въпрос аз само приех непряко участие, но ще трябва да взема и решаващо позицията срещу външното министерство.

02.05.1918 г. Донските казаки се обърнаха към кайзера, да им помогне срещу болшевиките. Сега те ни обичат.¹³⁰ Наистина не съм за намесването ни в делата на Дон. Някой ден на нашата източна офанзива, трябва да има край.

06.05.1918 г. Върховното командване контролира Киев и смята, че ще се справи по-добре с въпроса. Само се страхувам, че Украйна, създадена толкова трудно, ще рухне. Върховното командване и Айхорн се опитват (несъзнателно, разбира се) да обединят отново Украйна с Великорусия. Сега това няма значение, но за в бъдеще смятам, че е по-практично Украйна да бъде независима държава. Днес искам да обърна внимание на това, поне да ми е чиста съвестта. Но мнението ми, няма да бъде взето под внимание, защото политическата ми далновидност не се оценява. Ще трябва да се примирим с това.

07.05.1918 г. Вчера известният писател д-р Рорбах беше при мен на път за Киев. Интересен човек, балтийски немец, пангерманист и странно приятелски настроен към Полша. За първи път от седмици прекарах добре и научих няколко нови неща, които не знаех. Той споделя моите украински опасения и ми обеща, че ще работи в този дух в Киев, а по-късно и у дома.

21.05.1918 г. Имах дълги разговори с добре познатия ми, завърнал се от Киев, д-р Рорбах, и с Олшевски. Рорбах потвърди страховете ми, че Украйна върви право към една нова Велика Русия. Надяваме се, че Бринкман, когото бях инструктирал, ще противодейства на това. Помолих Рорбах да ми изпрати всички свои впечатления в писмен вид, за да направя официален доклад. Олшевски е много разбран човек. Преди това бях обсъдил с Валдерзее и Фалкенхаузен какво можем да му обещаем по неговите желания.

22.05.1918 г. Вчера преговаряхме с командира на 1-ви полски корпус генерал Довбор (Довбор-Муснишки). Регентският съвет във Варшава започна да заговорничи с полските войски и украинците. Затова беше решено да се разпуснат и разоръжат всички полски части. Не вярвах, че Довбор ще направи това без бой, и затова подготвих необходимите сили. Но той беше достатъчно умен да приеме всички наши условия.

23.05.1918 г. Украйна все още ме тревожи. Управниците там съвсем ясно вървят към обединение с Великорусия. Но слава Богу, бъркотията и свинщината в тази страна са толкова големи, че хетманът има големи опасения.¹³¹

Например, разпределението на земята в Русия сега е доста добре направено. Земята се отнема от собствениците и се дава на селяните земецелци. Това също поставя едно бъдещо правителство, било то монархическо или на кадетите¹³², в доста трудно положение. Ако вземе земята обратно от селяните, ще има нова революция, която трудно ще

¹³⁰ Антантата не приема болшеvizма. Под нейният натиск, образуванията в Русия още по време на войната от австроунгарски военнопленници, чешко-словашки войски, се връщат обратно от Сибир и достигат Средна Волга, като отблъскват болшевиките. На север белите армии (на ген. Милер) под ръководството на Антантата, тръгват от Мурманск на юг, но се придвижват бавно. На запад от долното течение на Волга донските казаки под командването на генерал Краснов се бият със болшевишките войски. Германското върховно командване поддържа генерал Краснов, за да не се присъедини към белите войски подпомагани от Антантата. В района на Кубан, между областта на Донско казачество и Кавказ, генерал Алексеев и неговата Доброволческа армия се бият срещу болшевишките войски. Но Алексеев (както и по-късно, наследниците му Деникин и Врангел) разчитат изцяло на помощ от Англия и Франция.

¹³¹ Идеята на хетман Скоропадски е да превърне Украйна в нова Русия, свободна от болшеvizъм, в плацдарм от който да започне освобождаването на останала Русия от болшевишкото иго. Поради това влиза в конфликт с антируски настроените националисти на Симон Петлюра, който извършва преврат, след като германците напускат страната поради капитулацията си на 11.11.1918 г. (б. пр.).

¹³² Руската конституционно-демократична партия (съкратено кагети). Представители на интелигенцията, либералното дворянство, представителите на земското самоуправление, финансово-търговската буржоазия, и като цяла на напредничащата средна класа, отхвърляща монархическия абсолютизъм. (б. пр.).

потуши дори след създаването на нова армия, защото войникът също е селянин земеделец. Или ако остави земята на земеделците, след това трябва да търси опора в широката, неграмотна демокрация без по-висша класа, от която да произлизат чиновниците и офицерите. Така че руският проблем, за наше щастие, не е толкова прост. От всички страни идват новини, че болшевиките скоро ще бъдат свалени, но аз не вярвам. Няма кой да ги сваля, защото няма армия, на която едно ново правителство да разчита.

25.05.1918 г. Няма нищо ново и интересно. Мирните преговори между Украйна и Великобритания напредват много бавно. Донските казаки влизат в съюз с Украйна, за да поискат нейната и нашата помощ срещу болшевиките. Нямам нищо против да се продължим напредването си на изток. Най-добре ще е да стигнем до самата Индия, но пространствата непрекъснато се увеличават, а нашите войски са бързо намаляват. Почти нямам новини от Запад. Мисля, че почивката свърши и нещата трябва да започнат отново след няколко дни, но явно подготовката още не е приключила. Нашите войски на Запад спокойно очакват по-нататъшното развитие на ситуацията.

26.05.1918 г. Командирът на армията ни в Двинск току-що ми се обади: вчера там арестували 60 души, които планирали голям антигермански заговор – като селско въстание, убийство на офицери и т.н. Някои от заговорниците били изпратени от болшевишката власт като агитатори.

30.05.1918 г. Вчера посетих местния епископ. Като всички висши католически духовници, той е умен и добре информиран човек. За разлика от колегата си от Вилно, той е абсолютно приятелски настроен към нас и към литовците. Антантата полага големи усилия да предизвика вълнения тук, на Изток. Нейните агенти се опитват да подтикнат селяните към бунтове, особено в Украйна.

04.05.1918 г. Имам впечатлението, че на Запад, особено при Реймс-Соасон постепенно е настъпило затишие. Французите явно (по свое желание) са изтеглили всички налични резерви. Продължаването на офанзивата им, тук вероятно ще им струва много големи загуби. Затова, ако бях на мястото на Лудендорф, щях да настъпя тук, като ги ударя там, където са изтеглили резервите си.

05.06.1918 г. За нас ситуацията остава непроменена. 1-ви полски корпус (Довбор-Мусницки) постепенно се разоръжава и изпраща у дома. Все още продължават преговорите за остатъците от руския Черноморски флот в Новоросиск, а мирните преговори в Киев се развиват много бавно.

У дома правителството, особено Министерството на външните работи, отново се страхува изключително много от скорошните дебати в Райхстага.¹³³ Жалко е. На Запад както си мислех, настъплението постепенно затихва. Сега трябва да изчакаме и да видим откъде ще започне отново.

16.06.1918 г. Ние не можем да прекратим войната, и сме принудени да продължим да се бием. Кюлман не е глупав. Ако виждаше начин или възможност да отдели САЩ от компанията, той отдавна щеше да го е направил. Идеята, че САЩ ще сключи мир, веднага щом направим крачка наляво във вътрешнополитическия си живот и дадем цялата власт на Райхстага, е напълно погрешна. От друга страна, ако хора като Ерцбергер и Рихтхофен имаха думата по военните въпроси, тогава по фронтовете – кучета ни яли. Така че не ни остава нищо друго, освен да стискаме зъби и да издържим.

В Украйна, последните няколко дни, се стигна до няколко битки. В Таганрог 10 000 болшевики внезапно нахлуха от Кубан и нападнаха нашите части в Ростов. Получих съобщение от Вюртембергският ландвер. Имаше също няколко болшевишки селски бунта на юг от Киев, но те ще ги потушат за няколко дни.

¹³³ През юни 1918 г., външният министър Рихард фон Кюлман заявява в Райхстага, че войната не може да бъде завършена само от армията, а е необходимо и намесата на дипломацията, за да се гарантира траен мир. Изявлението му се разбира като пораженческо отстъпление и търсене на мир на всяка цена. Заради това е отстранен от кабинета на канцлера Хертлинг, със съгласието на кайзера. (б. пр.).

17.06.1918 г. Австрийците вече атакуват. Те съобщават за 16 000 пленници. В края на краищата, това е достоен за уважение успех. Не бих повярвал, че ще са в състояние повече да накарат войниците си да атакуват. Вече не им е лесно.

Нещата на Запад са добре. Французите обичат измамите. Надяваме се, че скоро ще имаме готови още няколко от далекобойните оръдия и очаквам по-силен обстрел на Париж, за постигане на морален ефект. Тонът във френските вестници вече е различен от предишните години.

Тук при нас има още много работа и малко радост. Днес очаквам саксонския министър Зейдевиц. Във вестниците четох за планираната лична уния между Литва и Саксония. Сега министърът идва да огледа ситуацията. Мисля, че това са глупости. Самите литовци ще създадат най-големи затруднения, а саксонците нямат толкова държавен служител, за да заемат всички административни длъжности. Но кралят (б.пр. на Саксония – Фридрих Август III) сигурно много го желае.

18.06.1918 г. Във Вилно, епископът на име Михалкевич, изключително заядлив поляк, който ни създава най-големи трудности. Месеци наред се опитваме да се отървем от него и да го заменим с литовец. Влияние в Рим сред поляците е много по-голямо от това на нашето външно министерство, и те знаят как да се противопоставят. Михалкевич наскоро използва шествието на „Корпус Кристи“¹³⁴ за митинг където проповядва своите великополски идеи. Търпението на Лудендорф се изчерпа и получихме заповед да депортираме г-н Михалкевич. Това ще стане утре, предполагам придружено с обществено недоволство. Не знам дали беше възможно, нашето външно министерство за натисне курията по-енергично, да отстрани този човек. Ако не е постигнат резултат с мирни средства, тогава и аз смятам, че трябва да действаме силово и той да бъде депортиран. Трябва да покажем на литовците, че сме сериозни и с наш шег не бива.

20.06.1918 г. За наша радост, обществените настроения във Франция и Англия сякаш пада под нулата. Единствената надежда е САЩ. Ако бъде нанесен още един голям удар, без да се усети помощта на САЩ, вярвам, че Клемансо и Лойд Джордж ще паднат. Това ще бъде значителна стъпка към мира.

Брест-Литовск, 26.06.1918 г. Кюлман говори (б. пр. пред Райхстага) доста неубедително. Предполагам, че ще изпадне в немилост. Но възниква тръдният въпрос: кой ще бъде наследникът? Има толкова малко хора, подходящи за това.

Неприятното е, че Кюлман искаше да каже нещо съвсем различно, но не беше разбран и сега е напълно погрешно оплюван. Направо се смях на пламенната протестна реч на Щреземан¹³⁵. Учудвам се, че винаги е бил заедно с Витинг¹³⁶ и Бернсторф¹³⁷, а сега се изявява като фанатичен пангерманист, милитарист и анексионист.

29.06.1918 г. Политически, изглежда, че левите партии в Райхстага искат да задържи Кюлман. Но е съмнително дали ще успеят. Пътуването на райхсканцлера до

¹³⁴ В католическата църква е празникът на тялото и кръвта Христови, символизирани чрез хляба и виното. В православната църква е наречен празник на светата Евхаристия (светото причастие). Празнува се в четвъртък след Троица, тоест на десетия ден след Петдесетница, 60-ия ден след Великден. (б. пр.)

¹³⁵ Густав Щреземан е политик от Германската народна партия. Минавал е за либерално и социално настроен, затова и Хофман се учудва от поведението му. По-късно е доста успешен канцлер и външен министър на Ваймарската република. Търси начини за изкарването на страната от следвоенната изолация. Подписва споразуменията от Локарно. (б. пр.)

¹³⁶ Рихард Витинг (Рихард Витковски), правист по професия, е пруски политик с либерални възгледи. От 1891 до 1902 г. той е кмет на град Позен и член на Пруската камара на представителите, от 1902 до 1910 г. директор на Националната банка на Германия, след това председател на надзорния съвет и 1907/1908 г. член на Пруската камара на представителите. Смятан е за „сивото превъзходство“ на късната империя. По-късно той ще стане основният автор на Ваймарската конституция. (б. пр.)

¹³⁷ Георг Ернст фон Бернсторф е германски политик от Германската Хановерска партия. По-късно е политик и по време на Ваймарската република. (б. пр.)

Главната квартира няма нищо общо с кризата около Кюлман. Тя ще продължи дълго време. Струва ми се подозрително, че нашият посланик в Христиания (Осло), Хинце, е пристигнал в Берлин.¹³⁸ Той отдавна е кандидатът на кайзера за министър на външните работи. Хинце е бивш морски офицер, военен аташе в Санкт Петербург и се смята за умен човек. Не го познавам лично, но според докладите му, е малко фантазьор.

03.07.1918 г. Според нашите представители, там дните на болшевиките са преброени. Все още не вярвам много в свалянето им, защото не виждам кой ще бъде наследникът. Остава да видим дали монархистите имат смелостта и енергията да го направят.

05.07.1918 г. Политическата и военната обстановка остава непроменена. Всеки ден идват няколко телеграми: „Падането на болшевиките е неизбежно“ – но аз още не вярвам. Глупаво е другите да вземат властта преди началото на новата реколта, тъй като основното условие за всяко ново правителство е премахването на глада. Нападките в Райхстага на социалдемократите срещу върховното командване, са неразбираеми за мен. Не разбирам, Шайдеман¹³⁹ какво иска да постигне с това. Очевидно трябва да говоря с някой в Берлин, докато минавам оттам, който може да ми обясни.

07.07.1918 г. Според мен зад това престъпление (убийството на граф Мирбах¹⁴⁰ в Москва) стои Антантата, заедно с паритята на кадетите. Те се надяват, така да провокират, възобновяването на военните действия между Германия и Русия. Не смятам, че болшевиките са замесени по някакъв начин. Те обещаха да направят всичко възможно, за да заловят убицеца. Дали ще успее, предстои да видим.

20.07.1918 г. В Берлин имаше голямо бързане. Но всичко свърши горе-долу добре във военното министерство. Не успях да се споразумея с генерал-квартирмейстера (Лудендорф) относно нашата източна ситуация. Следобед се срещнах с Кюлман в хотела и чух от него много интересни неща. Вечерта ме потърсиха и други приятели. Общото настроение в различните отдели на външното министерство не е положително. Всички са много несигурни. Никой не смее да направи или каже нещо, докато не разбере какво мислят във върховното командване. Това е добре в някои отношения, но води до несигурност. Най-добре би било Лудендорф да стане райхсканцлер с ясни условия.

23.07.1918 г. Отново глупости на Запад, заради настроението у дома. От военна гледна точка положението не е опасно. Въпреки предупрежденията на върховното командване., които предвиждаха френската атака, войските бяха изненадани.¹⁴¹

27.07.1918 г. Сега тук тече голяма реформа на администрацията. Нашата администрация в Горен Изток е почти напълно разпусната и е разделена между администрациите на Литва и другите Балтийски страни. Като кадрово решение мярката е добра. Но въпросът с хората, е зле решен. В съгласие с върховното командване и генерал-квартирмейстера, предложихме граф Валдерзее за новосформираното военно губернаторство на Литва. Военният кабинет е против и назначи генерал фон Харбу, който никога преди това не е бил в Литва. Като допълнение, той ще има нов началник на администрацията, който никога досега не се е занимавал с политика. Ще трябва много да внимаваме, тези хората да не направят някоя глупост.

¹³⁸ *Всъщност именно той заменя Кюлман на поста външен министър, затова е извикан в Берлин. (б. пр.).*

¹³⁹ *Филип Шайдеман водач на социал-демократите, взема активно участие в смаянето на монархията и обявяването на Ваймарската република. Първоначално е в коалиция с принц Макс Баденски, след това го сваля и оглавява правителството. Но е недоволен от условията на Версайския договор и подава оставка с думите „Нека ръката която подписа този договор изсъхне“. (б. пр.).*

¹⁴⁰ *Убит от членовете на ЧК – Я. Блюмкин и Н. Андреев по решение на ЦК на левите социалистически революционери (есерите), за да предизвика възобновяване на войната с Германия. Убийството на германския посланик послужи като сигнал за началото на въстанието на левите есери срещу бившите им съюзници в Октомврийския преврат – болшевиките. (б. пр.).*

¹⁴¹ *На 18 юли започва френската контраатака започна при Соасон, която принуждава изтеглянето на частите при завоя на р. Марна. Евакуацията е извършена по план в нощта на 26 срещу 27 юли.*

Добре е, че трите балтийски страни най-после преминават под единна администрация. Но смятам, че Геслер назначен за ръководител на цялата администрация и мисля, е неподходящ. С кадрите нямаме късмет. Като цяло, тази реформа е някакъв напредък.

По руската пропаганда ни възложиха нова работа. Бях се оплакал на висок глас, че нашата пропаганда в Русия се води погрешно. Върховното командване се измъкна много хитро от въпроса и просто предостави работата директно на нас. Ако сега имах на разположение стария ми офицер от разузнаването, майор Хейе, щях да се справя лесно. Но сега на негово място ми назначиха принц Георг Баварски, така че просто, аз трябва да свърша цялата работа.

28.07.1918 г. На Запад, както казах, ситуацията е абсолютно безобидна от военна гледна точка. Във вътрешен план, води до неприятно спадане на дух. Линкер, който напоследък беше болен няколко пъти, подаде оставка от кабинета и стана президент на военния съд на Райха. Наследникът все още не е назначен. В миналото щях да се радвам, защото не бях в добри отношения с Линкер, но напоследък той беше доста приличен и мил с мен, така че съжалявам, че си тръгва. Вчера трябваше да сервираме на Валдерзее (б. пр. новината че не е назначен). Много съжалявам, глупаво е че трябва да го изпратим обратно.

01.08.1918 г. Радостното ми настроение, от разходката ми в красивата гора, от престоя на открито, беше помрачена от новината за убийството на Айхорн. Това е невероятно подло. Социал-революционерите (есерите) се връщат към най-лошите си нихилистични времена. Чисто човешки много съжалявам. Със стария Айхорн се разбирахме прекрасно. Пишеше ми често, когато някой въпрос сериозно го притесняваше. Познавах много добре и капитан Дреслер.¹⁴²

03.08.1918 г. Невероятно съм зает. Сега, когато Валдерзее си отиде всички хора от администрацията идват при мен за доклади. Докато по-голямата част от администрацията не бъде разделена между Литва и другите балтийски страни, все едно съм в гълъбарник от сутрин до вечер. Има и много неприятности от всякакъв вид.

06.08.1918 г. Руските социалисти-революционери могат да извършат нови убийства, поради което са необходими контрамерки. Нашите хора в Москва, Киев, Одеса и други големи центрове на същинска Русия или Украйна, са изложени на риск. Въпреки че тук не сме изложени на риск, взех редица мерки за сигурност. Внимателно наблюдение и проверки на всички пристигащи, охрана по улиците, и др.

08.08.1918 г. Ако англичаните продължат на юг по Мурманската железница, определено ще трябва да отидем в Петербург преди тях. Не можем да допуснем британците да окупира Петербург и Кронщад. Не си представям похода до Петербург като особено труден. Затова трябва да сте подготвени за всичко.

09.08.1918 г. Отново още един малък провал на Запад. Отново бяхме изненадани.¹⁴³ Изобщо не разбирам, защото имаме достатъчно войска там, и т.н. Тук положението става все по-зле. Антантата провежда голяма пропаганда в Русия. Дали все още можем да се справим, ми изглежда съмнително. Предвид несигурността, направихме опит да преместим нашето посолство от Москва. Предложих да бъде преместено в Ковно. Но висшите власти отказаха, така че тя вероятно ще отиде в Двинск или Псков. Хелферих минава от тук днес, на път за Берлин.

12.08.1918 г. Тук няма нищо ново. Вчера имах много интересен разговор с един руски монархист, руски немец, за вътрешното положение в Русия и вероятното развитие. Той смята (както казвам от месеци), че за съжаление, ние не сме успели да напраща

¹⁴² Капитан Дреслер е адютант на ген. Айхорн. На една от улиците на Киев, терористът есер Б. М. Донски, успява да хвърли между тях самоделна бомба. Дреслер загива на място, а Айхорн умира в болница на следващия ден. (б. пр.).

¹⁴³ 2-ра армия претърпя тежко поражение на 8 август между Алберт и Морюй.

вим широка пропаганда за нашите цели и срещу Антантата, а Англия ни е изпреварила. Той вижда в английската окупация на Мурманск опасна за нас и каза, че е задължително да направим нещо по въпроса. Или руснаците трябва да ги изхвърлят, или ние. Дано властите се съгласят. Засега изглежда че ще кажат „да“.

14.08.1918 г. За нас ситуацията остава непроменена. Договорът с Русия е готов, и „другарят“ Йофе дойде от Москва да го подпише. Любопитен съм да видя как ще се развият нещата оттук нататък. Не може безучастно да гледаме какво правят англичаните в Мурманск. Или руснаците трябва да ги изхвърлят, или ние трябва да го направим. На запад пак има затишие. Единственото хубаво нещо е, че Райхстага не се е събирал. Пак щяха да се карат и да дрънкат много глупости. Прочетох във „Берлинер Тагеблат“ призив, да се съберат парламентарните комисии. Ерцбергер отново прави глупости по литовския кралски въпрос. Той писа, че не бива да се страхуват; с Божията милост, г-н Ерцбергер, ще се погрижи, литовците да получат своя Урах¹⁴⁴ за крал. Този човек става опасен.

15.08.1918 г. Днес при мен беше нашият военен аташе¹⁴⁵ от Москва, който се върна с посолството. Интересно е да се види, как изглежда политическата ситуация в Русия от човека бил в средата на бъркотията, и чул отблизо как всички порядъчни хора там се оплакват от болшевишкото управление. В Москва целият Брест-Литовски мирен договор се смята за престъпление срещу човечеството. Как изобщо германците се забъркаха с тези негодници? Това е недостойно за една велика империя и пр. Но хората забравя, че болшевиките са единствените, които ни предложили мир, и само след примирието и мирните преговори успяхме да разпаднем напълно руската армия, което ни позволи да прехвърлим 1 милион войници от Източния на Западния фронт.

18.08.1918 г. Полското решение на Лудендорф изглежда ще спечели. Тогава, ще получим поне 1,5 милиона нови полски поданици, и два пъти по-голяма омраза от страна на новото кралство Полша. Е, отлично!

19.08.1918 г. Очевидно е, че след първите си успехи, Лудендорф донякъде подценява противника. Отстъпленията са тактически ход, но това, което се случи е изцяло поради небрежността на войските ни. Френската атака ни удари в един момент, докато прибирахме реколтата – или поне така се казва.¹⁴⁶ Стара истина е, че войските винаги са небрежни. В момента смятам, че ситуацията на Запад е напълно безопасна. Мога само да посоча, че грешката, която беше допусната, е в преждевременният силен победен вик, връчването на „звездата с лъчи“ (има предвид орден) на Хинденбург и т.н. Това събуди погрешното убеждение сред народа, че войната ще приключи след няколко седмици. Но доведе само до по-силно разочарование.

Единствената ми надежда сега е, че англичаните ще се придвижат от брега на Мурманск към Петербург. Тогава трябва да се намесим. Тук е твърде скучно. Много скучна работа от която съм изнервен.

22.08.1918 г. Имах много интересен разговор по руските дела, с бивш руски командващ, генерал, който сега се е преместил в имението си в нашата област. Веднага след това уведомих върховното командване за този разговор. Той казва приблизително

¹⁴⁴ Вилхелм II фон Урах, германски принц от фамилията фон Урах. На 11 юли 1918 г. литовската Тариба (Държавен съвет) провъзгласява Литва за конституционна монархия. Решено е да се покани Вилхелм фон Урах на литовския трон (условието е кралят да бъде католик). Вилхелм приема предложението. Той трябва да замине във Вилно и да научи литовски език. Трябваше да се възкачи на трона под името Миндаугас II. Но германските окупационни власти са недоволни, че кралят не е от династията Хохенцолерн. След дълги дебати в Тарибата, на 2 ноември 1918 г. решението за монархическото управление е оттеглено. Вилхелм никога не е бил коронясан за крал на Литва, и никога не е посещавал Литва през живота си. (б. пр.).

¹⁴⁵ Майор Шуберт. Той се съгласи с ръководителя на делегацията, държавния секретар Хелферих, че Германия трябва да скъса със Съветите. Хофман е на същото мнение.

¹⁴⁶ Това е измислица. В действителност изненадваща танкова атака на врага, под прикритието на мъгла.

същото нещо, което и аз казвам от седмици. Че трябва да се намесим, иначе англичаните от Мурманск съвсем ще ни блокират. Ако Антантата постави цар в Русия, ще се простим с всичките си завоевания и успехи на Изток. Онези работят трескаво и с безумни суми пари. Но се надявам да се намесим навреме. Върховното командване и външното министерство също изглежда са убедени във важността на въпроса.

23.08.1918 г. Золф произнесе интересна и успешна реч. Смях се на следното. Золф каза приблизително същото, което каза и Кюлман, но по негов адрес викнаха „разпни го“, докато на Золф всички ръкопляскаха. Струва ми се, че Хинце е по-умел от Кюлман и се разбира по-добре Лудендорф. Да видим какво ще излезе от полските преговори, още не съм чул нищо. Най-интересното е как ще се развие спорът ми с Лудендорф. Дали наистина ще анексираме широката териториална гранична зона или не. Ако стане това, е равносилно на голяма политическа грешка и нещастие за нас. Нямаме нужда дори и от един поляк в повече, отколкото е необходимо.

26.08.1918 г. Вчера следобед имах много интересен разговор г-н Малтцман, член на парламента, областен администратор. Дълго време той беше с престолонаследника, с когото също оживено заобсържали ситуацията. Той ми разказа за впечатленията си от Западния фронт, където беше наскоро с Лудендорф, после от Румъния и от вътрешните ни дела. Беше говорил с Лудендорф от името на консерваторите как може да се подобри настроението в обществото. След това му обясних моето мнение по въпросите на Изтока, и го помолих да ги разпространи и представи пред необходимите лица, което той ми обеща много ентусиазирано. Мисля, че е абсолютно необходимо да атакуваме скоро. Ако Антантата постави цар без нашето съдействие, ще бъдем елиминирани от Изтока за следващите няколко десетилетия. Тъй като търговията ни със Запада няма да бъде голяма през първите години след войната, много по-важно е да запазим Изтока и отворени за нас сухопътен достъп до Азия. Надявам се, че в дългосрочен план нашите отговорни институции да не пренебрегнат това.

28.08.1918 г. Очаквам реакцията на Външното ни министерство, дали ще приеме моята гледна точка, но в момента ми се струва, че няма да стане. Поисках от Върховното командване да отида в Берлин за един ден и да говоря с държавния секретар. Но засега нямам отговор.

29.08.1918 г. В лошо настроение съм. Явно всички са толкова заслепени или толкова глупави, че не виждат опасността, която възниква за нашето бъдеще на Изток. Нямам предвид военно, не мисля, че Антантата ще успее да вдигне друга руска армия на крака и да воюва срещу нас, а политически ще бъдем изтласкани от Изтока – окончателно. Мисля си как да се намесим в бъркотията за да се закрепим в Украйна или в Кавказ, но не съм обнадежден.

03.09.1918 г. Освен с Хинце, в Берлин разговарях с Радовиц, Винтерфелд, Рихтхофен, Ерцбергер... Посетих и казиното една вечер и там видях много принцове и хора от висшите среди. Цялостното ми впечатление не е задоволително. Настроението в Берлин не е добро. Обикновено хората казват същите неща, които казвам и аз. Представянето ни това лято е лошо. Предварителните хвалби, викането, а сега неуспехът направи лошо впечатление. Държавният секретар е решителен, ясен и очевидно мъдър и знаещ над средното ниво. Но проявява известна надменност, която е дори неприятна – той знае всичко по-добре от всички. Трудно изслушва чуждото мнение, щом смята че е прав, значи и другите трябва да мислят като него. За моя изненада открих, че сме в пълно съгласие относно ситуацията в Русия и необходимостта да се намесим там своевременно. Единственото несъгласие беше в малките детайли и времето. Той каза, че можем да изчакаме още малко, аз мисля, че всяко изчакване е опасно.

Върховното командване очевидно също разбира опасността. Но усещам, че Лудендорф не е иска да се занимава с Изтока. Вечерта накарах принца да подпише друга дълга телеграма, в която изразих своята гледна точка. Това успокои съвестта ми. Ако хората не направят това, което съветвам, не мога да помогна повече и трябва само да

чакам наблюдавайки безучастно. Казах на всички в Берлин как разбирам ситуацията на Изток. Не виждам военна заплаха, а мрачна представа за икономическото ни бъдеще, ако не действаме и оставим Антантата да действа.

04.09.1918 г. Представителите на Федералния съвет (Бундесрата) бяха тук вчера. След вечерята се възползвах от възможността да обясня на господата, възгледите си за Изтока. В по-голямата си част те бяха невероятно изумени - всички вярваха, че болшевиките са хубави хора и че всичко е наред.

05.09.1918 г. Вчера при мен беше едни голям руски banker, който ми направи силно впечатление. Човек, излязъл от съвременните романи, свръхчовек: или най-големият гений в областта на търговията, индустрията и търговската политика, или колосален измамник. Той ми предложи помощта на своята организация – както твърди, от банки, железници, вестници, духовенство, сенат и т.н. Приех по принцип, но не мога да преценя, дали това е истина. Твърди се, че има състояние от 500 милиона, но и огромни дългови задължения. Заплашва го огромен фалит, ако болшевишкото управление продължи дълго време. Затова ни съветва да нападнем Русия (доп. пр. да свалим болшевиките) и той ще ни сътрудничи за да запази капиталите си.

07.09.1918 г. Ситуацията тук е непроменена. Върховното командване и външното министерство все още не могат да решат дали трябва да се намесим. Имам сериозни притеснения за резултата от това. В резултат на английския заговор червеният терор царува в Москва и Петербург. Всеки ден, там най-добрите елементи от руския народ, биват арестувани с хиляди и разстрелвани със стотици.

От една страна, не изпитвам сантименталности към тях. Нали всички те искаха войната срещу нас и сега трябва да изядат това което забъркаха, но от друга страна, те станаха жертва на подчиненото си положение, а после на безотговорната си пасивност. Най-лошото в случая е, че ние сме виновни за цялата мизерия: „Ние подкрепяме болшевиките, ние сме техни съюзници.“ Тази идея, която се разпространява все повече в Русия, създава невероятна омраза срещу нас. В момента омразата е безобидна, защото Русия не може да ни направи нищо, но по-късно ще ни струва скъпо от гледна точка на търговската политика. Днес получих писмо от Хелферих. Съжелявал, че не сме се срещнали в Берлин. Той беше чул моята оценка за руските условия и е абсолютно на същото мнение.

10.09.1918 г. Всички новини от Русия говорят, че там ни гледат като съюзници на болшевиките. Болшевик и германец са едно и също нещо. Това представлява голяма опасност за цялото ни бъдеще. Цялата ни пропаганда няма да ни помогне в това отношение. Хората искат да видят действие, но не искат да бъдат отблъснати с празни приказки. Е, дано нашите власти се опомнят навреме.

11.09.1918 г. Нищо особено тук. Вчера получихме първата парична вноска от руснаците, в злато и банкноти, пристигна на нашата линия в Орск и беше изпратена в Райхсбанк. Болшевиките са умни и знаят къде да ни пипнат. Сега, след като започнаха да плащат, Министерството на външните работи и Райхстага, разбира се, ще подкрепят напълно болшевиките, независимо какво ще се случи в бъдеще. Условията в Петербург и Москва са неописуеми. Вече не казвам и не правя нищо, просто препращам всички доклади, които идват. Съвестта ми е спокойна, изказал съм мнението си пред всички.

13.09.1918 г. Условията в Русия се промениха донякъде, след болшевишката победа в Казан, което показва, че английската опасност не е толкова голяма, колкото преди. Можем да се поколебаем още малко преди да се намесим – чисто военно казано. Омразата срещу нас обаче непрекъснато се увеличава. Цялата интелигенция ни мрази, защото гледаме и не се намесваме. Румънците очевидно флиртуват с възобновяване на военните действия, за което Буриан открито предупреди. Единствената причина за безпокойство са румънците. В своя щаб Лудендорф реорганизира персонала. Предишният началник на оперативния отдел, подполковник Ветцел, стана командир на армия, а на негово място е идва Хейе. Все още не съм разбрал каква е причината за промяната. Аз

лично много харесвам Ветцел и му давам висока оценка. Но ако е необходима промяна, изборът на Хейе е добър. Той е необикновено способен и невероятно трудолюбив и съвестен...

До преди 6 месеца на Запад можеха да се вземат отлични решения, но сега е въпрос на обикновена защита. Моят приятел Хел също беше почетен по този повод. Той изпадна в немилост по време на мирните преговори, защото... се разбираше твърде добре с Кюлман... Той отлично командваше 28-ма дивизия на Запад и сега е назначен на предишната длъжност на Хейе като командир на група армии на Запад.

15.09.1915 г. Преди няколко дни в Одеса, при австрийските власти и тамошният германски щаб, се появиха двама господа и една дама, румънци. Те искали разрешение да пътуват до Крим за няколко дни, за да присъстват там на сватба. В хода на разговора единият господин разкрил, че е престолонаследникът на Румъния (принц Карол). Той имал само 5 дни отпуск, даден от баща му, но искал да присъства на сватбата на свой приятел инкогнито. Нашите хора му казали, че това не е възможно, заради сегашните лоши пътища, и до Крим не могат да стигнат за 5 дни, и да се върнат обратно. Тогава решили да не пътуват и заявили, че се връщат. На следващия ден той се появил и обяснил, че щом не може да отиде в Крим, е изпълнил целта на пътуването си тук, току-що се оженил за дамата, която придружаваше – госпожица Зизи Някоя-си. Хубаво семейство!¹⁴⁷

От известно време имам голям интерес към Румъния и румънските условия. Там си мислят, че сме толкова подложени на натиск на Западния фронт, че даже си позволяват и наглост, не само господата, но особено дамите с кралицата на първо място, но ще сгрешат много.

16.09.1918 г. След глупавото мирно предложение на императора на Австро-Унгария, днес не съм в настроение... Предложението беше направено в най-глупавия момент. Разбира се, зад това стои онази опасна жена, императрица Зита, която ни мрази. Въпреки предупрежденията на германското правителство, Австро-Унгария направи предложение за мир на Антантата на 14 септември. Но Антантата отвърна с хладно презрение. Чух само слухове как е станало това.

По време на последното посещение на император Карл в нашата главна квартира, беше обсъдено да се изчака краят на продължаващите битки на Западния фронт. Тъй като Австрия обяви, че не може повече и не иска да воюва, мирните преговори, трябва да бъдат инициирани от неутрална сила.

Сега император Карл не спази това споразумение, и пое инициативата в свои ръце. За нас, всичко това е възмутително. Не мисля, че въпросът ще има успех, поне не осезаем. Ако останалите изобщо се съгласят на отговор, ще поставят такива безумни условия, че няма смисъл от преговори. Единственото предимство, което може да произтече от въпроса, е може би увеличаването на мирните течения в Англия и Франция. Просто ще трябва да изчакаме и да видим. Все пак всичко това го знам само по слухове, а какво точно се е случило – не знам.

18.09.1918 г. Вече съм изгубил надежда да направя нещо тук, и давам всичко което мога на Запада. Сериозните атаки на Запад продължават и изглежда, че отново се готвят още. Антантата изглежда прави всичко възможно, за да вземе окончателното

¹⁴⁷ Става дума за бракът на Карол и Зизи Ламбрино, дъщеря на румънския генерал Константин Ламбрино. Карол се влюбва в нея през 1918 г. и обявява че ще се оженият. Въпреки бурните протести на родителите си, крал Фердинанд и кралица Мария, младата двойка заминава тайно за Одеса и там се венчават в църква, на 31 август / 13 септември 1918 г. Впоследствие семейната двойка не е приета в двореца. Принц Карол заплаши да се откаже от правото си на престолонаследие и когато през август 1919 г. румънският Върховен съд обявява брака за неконституционен, незаконен и го анулира, Карол подписа документи за отказ от трона. Но се проявява като влюбчив и непостоянен съпруг. Често изневерява на младата си съпруга и се стига до развод. Двамата имат един син Мирча Грегор Карол Ламбрино (8 август 1920 г. – 27 януари 2006 г.). (б. пр.).

решение тази есен (доп. пр. т.е. победа). При такива обстоятелства всички източни интереси отстъпват и всички сили трябва да са съсредоточени на Запад.

27.09.1918 г. Военната обстановка изобщо не е добра. В Палестина турците бягат, без дори да се бият, там вероятно вече няма турци. Там долу в Македония българският фронт е напълно разбит. Носят се слухове за отделни български преговори¹⁴⁸ и т.н. Ние, разбира се, веднага изпращаме там войски, австрийци и германци (последните са изпратени оттук), дано да се предотврати пълния крах. Няколко провала наведнъж. На Запад боевете се затягат. Плюс неприятните преговори в Берлин. Хинце е пълен провал. Позицията на райхсканцлера се колебае значително. Може би Золф ще го замести. Ерцбергер ми предсказа през юли в Берлин, че канцлерската криза е неминуема. Колко е подла съдбата, че всички неприятности идват сега, когато ситуацията не е добра. Оправданието на парламентаристите ще бъде, че не са били подготвени за краха на България, защото никой не го е предвидил. Вътрешнопартийно-политическите борби изглежда доведоха до ужасен разпад на армията.

28.09.1918 г. Нещата не изглеждат никак добре, и причиняват главоболие. В България царят е с най-добри намерения, дано успее да изхвърли сегашния премиер.¹⁴⁹ Нашите дивизии се придвижват, но с лошите железопътни връзки това отнема време. Явно нещата на Запад пак се затягат. Блъскам си главата, откъде и как мога да освободя войски. Постепенно на Изток оредяваме.

30.09.1918 г. Боевете на Запад са много трудни. За мен е непонятно как Лудендорф е подценил толкова резервите на противника. Тук си блъскаме главите как можем да помогнем. Но постепенно виждам „дъното на варела“. Колкото и да чегъркам, нищо не мога да отделя, най-много, няколко дивизии.

01.10.1918 г. Ситуацията разбира се е сериозна, но се надявам нещата или да се подредят отново, т.е. цар Фердинанд да остане твърд и да изхвърли „другарите“ Малинов, Луков¹⁵⁰ и пр., или заедно с Австрия да образуваме нов фронт.

Решаващата точка остава Западът. Ако се задържим там – и в това не се съмнявам – Изтокът пак ще си дойде на мястото.

Напрегната вътрешнополитическа ситуация... Хертлинг и Хинце си тръгват, вероятно и няколко други, за да направят място за парламентаристи. Вероятният бъдещ канцлер е Ференбах, външен министър – Щреземан, държавен секретар на вътрешното министерство или министерството на труда, може би социалдемократът Еберт.

Ако хората бяха толкова разумни и използваха право се на глас преди 2 години, сигурно нямаше да се стигне дотук дойде.

Като шега в световната история, специалистът по източните въпроси на Министерството на външните работи, частният съветник Маделунг, пристигна тук вчера, за да си обясни отново подробно ситуацията в Русия, и поиска моето мнение, защо трябва да се намесим и т.н. Той изглеждаше много изненадан, когато му казах, че за съжаление е закъснял с 6 седмици.

03.10.1918 г. Ситуацията е сериозна както във военно, така и в политическо отношение. В това няма съмнение. Пропуснахме твърде много възможности и десницата ни твърде загуби. Основната грешка на Лудендорф беше, че през пролетта той все още вярваше, че може да победи противниците и изразходва твърде много войски, които, ни липсват сега. Но това е историята на разлятото мляко, така че е безсмислено да говорим повече, кой го разля (доп. пр. т.е. кой е виновен за трудното положение).

¹⁴⁸ Позорното Солунско примирие е подписано на 29 септември 1918 г. (б. пр.).

¹⁴⁹ Александър Малинов, изиграл подла предателска роля, привърженик на Антантата. (б. пр.).

¹⁵⁰ Генерал Иван Луков, командва 2-ра армия в Беломорието, отказва да се намеси в най-решителния момент след пробива на ген. Вазов при Дойран, когато пътят към Солун е отворен и може да излезе в гръб на Францие Д'Еспре, така проваля възможността да излезем победители в цялата тази критична ситуация. Поведение на предател. Известен е като франкофил. (б. пр.).

Не може да пренебрегнем и вътрешнополитическата ситуация. Правителство, основано единствено на социалдемократията и центъра, не е достатъчно силно, а социалдемократията и национал-либералите трудно се съвместяват.

България е окончателно елиминирана. Въпросът е само при какви условия. Дали войските на Антантата, ще окупираят страната или не. От това зависят и нашите контрамержки. В момента разполагаме с достатъчно войски в Сърбия, за да спрем всяко настъпление там. Може да предположим, че Румъния отново ще се присъедини към Антантата. Ако Австрия остане твърда, това може да се избегне. Бихме могли напр. да се откажем от окупацията на Украйна и да се обърнем срещу Румъния с всички налични войски там. Виждам и други варианти за оставане на Изток, но решението все още е на Запад. Временно там нещата изглеждаха доста неприятни, но през последните два дни има добри новини. Всички атаки са отбити и противникът е понесъл много големи загуби. Резервите му също не са неизчерпаеми. Ако ние на Запад успеем, а аз със сигурност го очаквам, да удържим нещата в близко бъдеще, другите (противника) ще разговарят с нас по съвсем различен начин. Така че, както казах, ситуацията е сериозна, но няма причина да вдигаме бялото знаме.

06.10.1918 г. Крайно неприятно и тревожно е развитието на нашия вътрешнополитически живот. Унизителното предложение за мир към г-н Уилсън няма да повдигне духа на Западната армия – напротив, само Антантата ще получи нов тласък. Тук на Изток предпологаме, че всичко основно ще се промени - гражданска администрация, право на самоопределение и т.н. Много се опасявам. Надяваме се, че по-по-късно не трябва да се отказваме от управлението на продоволствията, тъй като изхраненето ни ще бъде поставено под въпрос. Все още не съм сигурен, че Золф е правилният човек, който да представлява Райха външно в трудни времена. Дано греша. Със сигурност обаче е по-добър от Хинце. Също така съм любопитен за „екселенц“¹⁵¹ Ерцбергер.

07.10.1918 г. Очаквам да чуя отговора на Уилсън на предложението ни но предпологам, че ще постави такива условия, равностойни на нашето „не“. Чакам какво ще стане в окупираните територии. Трябва да се създаде гражданска администрация, любопитен съм какво мисли новият райхсканцлер. Времената не са никак добри.

08.10.1918 г. И аз не зная какво правя в Берлин. Изкуствено съм изключен от всички въпроси, включително и тези за източните територии. Защо всъщност не ми е ясно. Откакто Лудендорф се раздели с мен (имах предвид като приятел), той нямаше никакъв късмет, за което съжалявам. Лошото на общия срив е, че се случва безпричинно. Нашите войски са все още добри. Можем да удържим на Запад, просто трябва да го поискаме, а аз мога да удържа Изтока без войски, ако е необходимо. Но всеки си изпуска нервите.

10.10.1918 г. Вчера Тайният съвет се събра, за да обсъди отговора на Уилсън. Много се радвам, че не участвам, не искам да споделям отговорността. Мисля, че всички изпуснаха нервите си, а ситуацията не е толкова трагична. Разбира се, всичко зависи от положението на Западния фронт. Не знам как е там и колко резерви имаме още. Тук на изток не ме е страх, дори ако Австрия рухне. След това ще се свием като бодлив таралеж.

21.10.1918 г. Все още не съм разбрала нищо за решението. Това не е нищо ново, а само желанието всички власти (министри, Бундесрат, Райхстаг) да го прочетат предварително и за да могат да го критикуват. Да се надяваме, че няма да е твърде унизително. Във военно отношение нещата на Запад продължават, както предполагаше Лудендорф.

Вчера имаше малко стрелба във Вилно. Поляците искаха да направят политическа демонстрация и се наложи полицията да се намеси. Полицията е действала правилно, но сигурно пак ще има много протести.

¹⁵¹ „Превъзходителство“. (б. пр.).

23.10.1918 г. Сигурно ще отида до Ревал (Талин) и Нарва. Поне веднъж да видя района. Хората там все още водят грешни политики, така че трябва да видя какво става. Все още слушат само балтийските барони, а естонците и латвийците не са съгласни. От години предупреждавам за тези глупости.

24.10.1918 г. Тук няма нищо ново. Предполагаме, че отговорът на предложението ще бъде гневен и отрицателен. Но това не означава, че Уилсън ще се откаже. Предполагам, че той също цели продължаването на преговорите.

25.10.1918 г. Ето отговора на г-н Уилсън. Не е любезен, точно както очаквахме. Сега бих предложил: „Нека оставим примирието, нека преговаряме за мир без него“.

26.10.1918 г. Положението и настроението ни не са приятни. Не знам как ще отговорим на американската нота. Уилсън казва: „Сега ще говоря с моите съюзници и те ще ви кажат условията си“, така че ще трябва да изчакаме. Ако условията не са приемливи, което е напълно очаквано, тогава просто ще трябва да се защитим. Времената не са добри. Ядосвам се, защото всичко може да се избегне. Не трябваше да губим войната и можехме да я спечелим.

27.10.1918 г. Вчера получих телефонно съобщение, че Лудендорф е подал оставка и си тръгва. Не ми е ясно защо – явно конфликтът е възникнал от секретна инструкция на Хинденбург до командирите на западните армии, която е била предадена като несекретна телеграма навсякъде, включително и тук, но в негово отсъствие и така е станала известна.¹⁵² Подозирам, но не мога да докажа, че Николай и Бауер стоят зад това. Не знам дали от глупост или в последния момент се опитаха да наложат военна диктатура. Но те не направиха услуга нито на Лудендорф, нито на германската армия и народ. Въпреки че Лудендорф несъмнено е виновен за настоящия крах, не му беше позволено да предприеме офанзива и ще бъде трудно, почти невъзможно, да бъде сменен. Предполагам, че Лосберг ще е наследникът и ще има много трудно наследство, защото върху него се стоварва цялата омраза на недостойното примирие и мир. Не знам дали Хинденбург ще остане, надявам се да е така, защото ако и той напусне, това ще повлияе лошо върху бойния дух на народа и армията.

29.10.1918 г. Сега Австрия напълно се предаде. Надявам се, поне да спечелим германските земи на Австрия като германската земя и да бъдем компенсирани за това, от което ще се наложи да се откажем. Нещата не изглеждат никак добре. Грьонер пристигна в Берлин тази сутрин и предполагам, че назначението му ще се състои днес. Много се радвам, че ме подминаха.

11.11.1918 г. Надявам се, да се запази мирът като цяло. Трябва да успеем, в противен случай Германския Райх ще рухне напълно. Почти всеки може да види това. Сега всички трябва да работим върху тази задача. Условията за прекратяването на огъня са очаквани след всеобщия колапс. След това трябва да напуснем и източните земи. Не мога да кажа колко време ще е необходимо за това. Тук има сформиран и войнишки съвет. Той работи спокойно и интелигентно, и трябва да държи тясна връзка с него. Вчера имах дълга среща с председателя и ми направи особено впечатление като човек, който искрено се стреми към мир и ред.

12.11.1918 г. Като цяло революцията тук се проведе тихо. Войнишките съвети са създадени навсякъде и колкото и да е странно, те имат само един страх, че „ние, старшите офицери, искаме да си тръгнем.“ За мен е загадка, дори не ми е хрумвало подобно нещо. Напротив, трябва да използваме цялата си сила, за да върнем източната армия у дома по организиран начин. Сега започваме евакуацията. Съжалявам за хората, чиято територия предаваме на болшевиките, но не мога да задържа нашите, те искат да се

¹⁵² След като стана известна третият отговор на Уилсън, с убеждението, че нотата е в съгласие с правителството, върховното командване, се обърна с възвание към войските, и наред с други неща, се казваше: „Отговорът на Уилсън призовава за военна капитулация. Следователно това е неприемливо за нас, войници“. Това стана причина за уволнението на генерал Лудендорф, на 26 октомври.

приберат. Насилственото движение естествено разклати реда във войските. Мнозинството казват: „Клетвата ни за вярност вече не е валидна, така че се прибираме.“ Местният войнишки съвет се опитва да противодейства на това мнение, но дали ще има успех, предстои да видим. Полското движение ме притеснява допълнително. Поляците превзеха със сила Варшава и железниците и се опитват да посегнат на нашата територия. Като се има предвид общото напрежение, най-невероятните слухове за полските атаки, се носят по света. Опитвам се, доколкото е възможно, да запазя спокойствие.

13.11.1918 г. Вече всички бързат към къщи и е много трудно да накараме хората да разберат, че ще отнеме още няколко месеца, ако искаме да извършим евакуацията както трябва. Водят се и преговори с Антантата, да изпрати войски тук, за да поддържат реда, след като напуснем. Бих приветствал тази мярка, защото ще има забележим успокояващ ефект в Германия.

14.11.1918 г. Лошото в момента е бавната работа на родните власти. Не получаваме отговори по много важни въпроси. Трябва да решаваме много неща сами колкото е възможно, по-добре или по-зле. Например, сега ще преговарям с полското правителство за предотвратяване или поне за ограничаване на формирането на полски банди в южната част на нашата територия.

18.11.1918 г. Вчера получих новина, че Лудендорф е в чужбина. Сигурно е ужасно за този човек, който въпреки всичките си недостатъци е най-пламенният патриот, когото познавам, да яде хляба на чужди, след такава слава.

19.11.1918 г. Имам отново неприятности в момента с върховното командване. Нашите източни войски се състоят от най-старите по възраст запасници и войници от Елзас-Лотарингия. Всичко, което беше по-добро, ни беше отнето. Старите ветерани бързат да се приберат. Дисциплината и редът като цяло са под всякакво ниво, въпреки че войнишките съвети полагат най-честни усилия. Сега върховното командване, иска връщането на източната армия да се извърши възможно най-бавно. Ако бяха дала тази ясна заповед от самото начало, всичко можеше да се направи лесно, но да оставим всичко да се случи първо и след това да завъртим колелото назад, не е възможно. И това трябва да се преживее.

21.11.1918 г. Водещият принцип днес е: Можем да постигнем мир и спокойствие само с правилно избрано правителство. Независимите социалдемократи и групата „Спартак“ ще ни създават условия като в Русия, където всички и особено работниците, сега са недоволни, защото цялата индустрия е срината. Ако се намеси групата „Спартак“, неминуемо ще се стигне до гражданска война като в Русия. Освен това Антантата ще изпрати войски за възстановяване на реда. Тогава ще трябва да изтърпим последното нещо, което ни е спестено, въпреки всичките нещастия досега: „Войната в собствената ни страна“ Затова гласувайте за Еберт или някой буржоазен демократ!

23.11.1918 г. Все още вярвам, че разумът ще победи в Германия – дори защото не всичко ще се определя от Берлин, иначе Антантата изобщо нямаше да сключи мир с нас. Доколкото е възможно при сегашните обстоятелства, все пак гледам спокойно в бъдещето.

25.11.1918 г. Решаващият момент ще бъде дали разумните хора от групата на Еберт и Шайдеман ще успеят да се задържат на власт. Ако групата „Спартак“ вземе властта, всеки трябва да си понесе последствията.

Без дата. В нашия случай положението с войските е малко по-трудно. Всичко бърза към дома и въпреки всичките увещания на спокойния и разумен войнишки съвет, хората не могат да бъдат удържани. Лошото е, че когато си тръгнат, нашите войски на фронта, особено тези в Украйна, остават да висят във въздуха. Ние правим всичко възможно да преместим войски от фронта в тила, които след това ще поемат защитата на железопътната линия срещу скъпите поляци, но в момента имаме трудни дни.

28.11.1918 г. Ако тези от „Спартак“ дойдат на власт, вероятно ще ме подведат под съдебна отговорност. Според всички новини умерените елементи изглежда остават на

върха. В противен случай трябва да очаквам всяко разследване със спокойствие, тъй като не съм отговорен нито за избухването на войната, нито за нейното удължаване. Не бях виновен и за колапса на Запад.

29.11.1918 г. Предполагам, че вчерашното запитване от Министерството на външните работи е предизвикано от съобщението във вестника за моето заминаване. Междувременно се обадох и казах, че това са глупости и то големи глупости. Мога да обясня откъде идва слухът: в първия ден на революцията тук имаше голямо вълнение, защото сред войниците се беше разпространил слух, че управлението на Горен Изток иска да напусне. Случайно нашият влак със салонните вагони беше композиран на гарата. Както ми казаха, е трябвало вагоните да се измият и почистят. И до днес част от войниците вярват, че сме искали да ги напуснем, да ги изоставим и само благодарение на техните действия пътуването е било предотвратено. Този слух се разпростарни бързо. След като освободихме войниците от Елзас-Лотарингия преди няколко дни, някой от тях е предал този неверен слух на кореспондент на швейцарската граница по малко украсен начин и така дойде телеграмата от Цюрих. Направо съм изумен от глупостта на вестниците да отпечатат съобщение, въпреки че провериха пълната несъстоятелност на тази история, чрез обикновено телефонно запитване.

02.12.1918 г. Вестникарските писания, че съм бил екстрадиран в плен при Антантата, за да бъде съден, ме развесели. И кой съд в света, бил той най-пристрастният френски или английски, може да ме упрекне в нещо? Ситуацията в Германия ще стане опасна, ако движението на Либкнехт (болшевиките) дойде на власт в Германия (не само в Берлин). В Берлин грешат, че само те може да решават.

03.12.1918 г. Условието са трудни; Но се надявам, че отстъплението на Източната армия ще мине гладко. Войнишките съвети обикновено са разумни и полагат всички усилия; но мнозинството от войниците се въодушевяват само от мисълта „да се приберат у дома“. Те ще бъдат много изненадани, когато се приберат у дома, и ще установят, че в по-голямата си част, тук са живели много по-добре тук, отколкото сега у дома.

04.12.1918 г. Предполагам, че хората в Източна Пруссия ще останат разумни, дори ако хората от „Спартак“ получат по-голямо влияние в Берлин. Хората, които се връщат от Запада, би трябвало да са спокойни, и благоразумни.

14.12.1918 г. Вероятно няма да преместим щаба си в Кьонигсберг. Върховното командване иска да прехвърли цялата охрана на източната ни границата, на войските от Горен Изток, и да постави изобщо всички военни части тук под наш контрол. Очевидно няма да ни преместят в Кьонингсбирг, много по-вероятно е да отидем във Франкфурт на Одер. Решението все още е във военното министерство. Това не ми харесва особено, защото задачата е неблагоприятна, но щом е заповядано, трябва да го направя.

16.12.1918 г. Все още няма решение от военното министерство дали да отидем в Кьонигсберг или във Франкфурт на Одер. Новият режим не работи толкова бързо, колкото стария. Вчера получих дълго писмо от Бринкман от Спа (Главната квартира). Стоенето там не е приятно, а участието в преговорите е още по-малко приятно. Положението е спокойно тук в Ковно, но нещата не изглеждат добре в балтийските страни. Нашите войници вече не искат да се бият, затова вече не оказват съпротива на болшевиките. Евакуацията ни не се извършва правилно. Допълнително усложнение има в южните части. Поляците във Варшава са полудидели, прекъснаха преговорите и изгониха нашия посланик.

17.12.1918 г. Сега трябва да отидем в Кьонигсберг. Какво ще стане по-нататък, дали ще се демобилизираме там, след като по-голямата част от Източната армия се върне у дома, или ще поемем охраната на границата по-късно, все още остава неясно.

17.12.1918 г. Положението в Балтика и Украйна стават все по-трудно, но поляците остават спокойни.

20.12.1918 г. Хинденбург тържествено протестира срещу военните решения на Берлинското събрание на представителите на работническите и войнишките съвети. Дали има някаква полза, предстои да видим.

21.12.1918 г. Вчера имах два дълги разговора с един честен човек – депутат от Нордхаузен, в момента заместник държавен секретар. Както ми каза, той е дългогодишен приятел на Ленин, Йофе и Радек. Според публикуваната вчера във вестниците новина, Йофе също е получил пари за извършване на революцията в Берлин. Тук той е с представител на външното министерство, за да подобри положението на руските военнопленници при репатрирането им. Вярвам, че той има това желание, но подозирам, че основната цел на пътуването му е друга – а именно да донесе руски пари. Все още има 22 милиона от Йофе, съхранявани в Менделсон (банка) в Берлин. Но те са били конфискувани и хората от „Спартак“ вече не могат да ги използват.

22.12.1918 г. Болшевиките ни създават трудности с 8-ма армия в Прибалтика, а републиканците Петлюровци – с Киевската група армии. Надявам се, че ще върна по-голямата част от Източната армия без загуби, но става все по-трудно. Войниците са твърде разпасани и недисциплинирани.

25.12.1918 г. В момента водим доста интересни преговори с поляците. Те предложиха да задържат Вилно срещу болшевиките, ако позволим транспортирането на техните войски от Варшава до Вилно.¹⁵³ Аз съм за това, защото нашите войски не искат повече да се бият. Все още не знам как ще реши правителството.

26.12.1918 г. Според политическата обстановка, спартаковците в Берлин искат да се съюзят с болшевиките в Русия, и в момента полагат най-големи усилия за това. Болшевиките се опасяват, че ще се изправят срещу Антантата без германска помощ, а вътрешната съпротива, особено на селяните, те вече не могат да я потушат. Затова надяват силните викове за помощ. В момента движението „Спартак“ за нас не е толкова опасно. Ако те вземат властта в Берлин, очаквам че Антантата ще окупира столицата ни. Тази перспектива не е никак хубава, но все пак е някакво успокоение.

27.12.1918 г. Засега политическата обстановка не изглежда много добра. Не мисля, че правителството в Берлин ще устои, ако продължава да бъде толкова нерешително и плахо. Колкото по-слаби ставаме вътрешно, толкова по-трудни ще бъдат наложените ни мирни условия. В момента Антантата няма представа как стоят нещата тук, иначе отдавна щяха да ни заповядат, да спрем да хитруваме. Антантата все още смята че имаме силна армия и че играем театър.

28.12.1918 г. Събитията в Берлин никак не са добри, но трябва спокойно да изчакаме по-нататъшното развитие. Засега изглежда, че разумът все още има връх. Но трябва да очакваме, че хората на Либкнехт ще опитат всичко, за да попречат на Учредителното народното събрание да се събере.

29.12.1918 г. В Берлин мнозинството социалисти изглежда малко се стегнаха. Днес те ще проведат големи демонстрации срещу хората на Либкнехт.

31.12.1918 г. Изглежда, че Берлин всичко е наред. Но при нас стана свинщина и малко бъркотия. Не може да задържим повече Рига. Войските не искат повече да се бият...

край

¹⁵³ *Всъщност целта на поляците е да окупира и присъединят града към Полша, което и става впоследствие. (б. пр.).*

ГЕРМАНСКИ ХВАЛБИ „АЗ СЪЗДАДОХ УКРАЙНА“

(Ф. Сефтън Делмър, специален кореспондент на лондонския „Daily Mail“, наскоро завърнал се от Германия), публикувана в австралийския „The Maitland Daily Mercury“ в събота, 17 май 1919 г.

В Берлин развих навика да приемам германски генерали като че ли това е най-обикновеното нещо на света. В такива случаи понякога си представях британски моряк, който след поредната победа на Нелсън стоеше твърдо и събираше мечовете на предаващите се вражески капитани и адмирали един след друг, като наръч съчки под мишница.

Но чувството ми за хумор беше трогнато преди няколко дни, в началото на настоящите неприятности, когато самият генерал Хофман, победителят на Ленин и Троцки в Брест-Литовск и умишленият възпитател на болшеvizма в Русия, дойде при мен стая в санаториума „Ханза“, където се възстановявах от грип, за да заявя, че само Англия може да спаси Германия от общата опасност на болшеvizма. Сякаш в подкрепа на твърдението му, привечер картечници започнаха да стрелят по посока на Александерплац. Зловещ коментар.

Той стоеше пред мен, висок мъж с квадратни рамене, с ръст шест фута (183 см), гладко избръснат, с късо подстригана сива коса. Зъбите му блясваха в неочаквана усмивка, когато казваше сериозни неща.

Говорихме за Русия, по която Хофман е специалист. Той ми каза: „Русия, не може да остане разделена на няколко държави. Тя трябва рано или късно да се събере отново като политическо цяло. Украйна и нейните сепаратисти са само временен етап. Всъщност Украйна беше мое предложение и мое творение“, тук той се усмихна, „и изобщо не е резултат от внезапното желание на жителите ѝ, въпреки че украинците може да им се иска да е така“.

„Аз създадох Украйна, честно казано, само за да имам част от Русия, с която да сключа мир. В този конкретен момент имам нужда да сключа мир с някого, за да може Чернин, австрийския министър, да се върне у дома поне с нещо, което да покаже на своите обезсърчени хора и да се спре на разпадането на империята. Австрия беше в състояние на абсолютно отчаяние, особено поради продоволствената криза, така че създаването на Украйна и договорът с Украйна трябваше да бъдат измислени, волю-неволю, за да дадат малко „пиянска“ смелост на треперещите австрийци“.

„Разбира се, – продължи Хофман, – че създаването на отделна политически независима Южна Русия е напълно абсурдно, нещо абсолютно изкуствено и временно по простата причина, че е невъзможно да има държава с производство на един регион и въглищни региони на хиляди километри в друг.“ Индустриален център на Русия е Москва, а тази индустрия зависи от въглищата в Донбас. Това е истински руски пример за непрактичността да се доставят въглища до производството, вместо да се прехвърля производството към въглища, както ние, германците, несъмнено бихме направили, ако някога получим контрол над руската икономика.“

„Това е основното нещо, за което Европа трябва да мисли сега. Русия е в упадък. Нейните лидери и нейните интелектуални класи са унищожени. Сега е шансът за не-

руската Европа да влезе и да използва всички руски ресурси. Германия ще го направи с готовност, като сподели печалбите с Антантата, защото само тя може да помогне в този момент.“

„Сега има шанс, който може никога да не се повтори. Германия е пълна с млади хора, добре обучени в технически знания и умения в областта на инженерството, химията и останалите професии в една модерна нация, и Русия може да е прекрасно поле за тяхна дейност и предпазен клапан за предотвратяване на експлозия някъде другаде в Европа. И сега Германия е изправена пред зашеметяващите опасности на болшевизма“.

Отвън картечниците продължиха да правят своя ироничен коментар. Казах на Хофман, че в чужбина самият той е обвинен в подклаждането на пожара, който днес заплашва да въвлече Германия в пламъците си.

„Това не е така“, каза той. Разпространението на ленинизма в Русия беше извършено не по моя инициатива, а по заповед на Лудендорф и неговия екип. Целта на Лудендорф, беше да парализира Русия като военна сила и да освободи германските армии за прехвърляне на Западния фронт. Просто изпълних тези заповеди, считайки се задължен да се подчинявам като военен, дори когато тези заповеди не изглеждаха далновидни по своите последствия.

Интервюто е частично възпроизведено от В. В. Шулгин във вестник „Велика Русия“ от 14 (27) юни 1919 г.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Публикация: <https://zhenziyou.livejournal.com/86356.html>